3

3

m. 5b

CONCILIVM PROVINCIALE AQVILEIENSE PRIMVM.

Celebratum Anno Domini 1596.

VTINI, Apud Io. Baptiſtam Natolinum. 1598.

IN NOMINE SANCTAE, ET INDIVIDVAE TRINITATIS,

PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS SANCTI. Amen.

NOS FRANCISCVS BARBARVS DEI, & Apostolicæ Sedis gratia Patriarcha Aquileiæ, & Princeps. De consilio, & assensu Reuerendiss. Coepiscoporum nostrorum in Prouinciali Synodo prima Aquileiensi hæc statuimus, & sancimus.

DE FIDE PROFITENDA.

EX IIS, quæ sacra Tridentina Synodus ad Prouinciarum, ac Diœcesium rectam gubernationem instituit, & decreuit, ac Prælatis superioribus amussim exequenda præcepit, nihil fuit vel ipsa re sanctius,

vel frequenti hostium incursione opportunius, vel publicæ vtilitatis ratione optabilius, quàm vt sinceræ fidei nitor, quam Ecclesia Catholica Spiritu Sancto edocta inconcussa veritate hactenus tenuit, ac tenet, in ipsa Ecclesia conseruaretur, vt nihil irreperet, quod imbecilliorum animos concuteret; aut per calumniam inficeret, quos sinceritas commendarat; aut veri lucem offusis tenebris in dubium reuocaret. quod in primis ab illis professione eiusdem fidei conceptis verbis formata, omninò faciendum decreuit, qui alijs vel præfecturæ ordine, vel tituli Ecclesiastici ratione, vel disciplinæ officio præessent.

Vt autem à nobis cæptum, & à Reuerendissimis Suffraganeis promptè impletum, quod fuerat de profitenda fide Concilij Tridentini decreto sancitum, ita statuimus, quicunque in posterum ad easdem Cathedrales Ecclesias promoti fuerint, seu etiam translati, vel electi, aut postulati, illos in prima Synodo Prouinciali post illorum promotionem, & consecrationem futura ad professionem fidei emittendam teneri: aliter contra illos ex præscripto eiusdem Concilij procedi debere, ac posse.

Prouisos de Canonicatibus, & dignitatibus in Ecclesijs Cathedralibus non solum coram Episcopo, seu illius Officiali, sed etiam in Capitulo profitendæ fidei obstrictos, & non par-tes fructus suos non facere ex Tridentini Concilij Decreto declaramus: quam dispositionem ad illos etiam Canonicos Ecclesiarum Cathedralium pertinere dicimus, qui à Capitulo ius conferendi certis mensibus habente prouisi fuerint.

Qui de Ecclesiis Parochialibus, seu Curatis quibuscunque prouisi fuerint, intra bimestre tempus fidei professionem in ma-

nibus

nibus Episcopi, vel, eo impedito, coram eius Vicario generali, quoties prouisi fuerint, facere omnino teneantur.

Cæteri verò omnes siue in præsenti, siue in futurum beneficia Ecclesiastica habituri, & qui in Synodo Diœcesana conuenire debent, in eadem Synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, fidei professionem faciant: aliàs secundum formam sacrorum Canonum puniantur.

Decernimus autem in Archiuijs Episcopalibus specialem asseruari librum, in quo professæ fidei documenta extent; cuius inspectione facile colligatur, quis muneri obsecundarit suo, quis partes suas deseruerit. Idem mandamus à Capitulis Ecclesiarum Cathedralium seruari: si negligentius egerint, excitari; omnino, vt faciant, prouideri.

Qui alios publicè in Vniuersitatibus, aut Academijs docendi munus susceptum habent; quamcunque profiteantur scientiæ facultatem; debent hi quidem attentè inspici, ne specie doctrinæ, & ficta inuestigatione veri discentium animos perturbent, & sincerum illum scientiæ liquorem, quo mens discentis alitur, veneno inficiant, & cupidè haurientibus interitum afferant. ac debent hi quidem omnes fidei professionem, antequam ad munus suum exercendum admittantur, emittere.

Qui Philosophiam publicè, seu priuatim, aut Metaphysicam, & alias huiusmodi scientias docent, graui se promissi religione obligent, si quid proponendo, supponendo, disceptando, declarando ex scientiarum principijs asseuerauerint, quod fidei Catholicæ repugnet, perfecta disceptatione, quæ cum Ortho-

doxa

doxa Religione conueniunt, fideliter se, ac sincerè aperituros; ne quis minus sciens, aut animi imbecillioris homo periculosi erroris obiecta specie in deteriorem sensum declinet. quod in Lateranensi Concilio sub Leone Decimo prouisum, cautumq; est, Constitutione incipiente. In Apostolici regiminis. & imprimenda in fine harum Constitutionum pro faciliori eius publicatione, cuius etiam sanctionem, vbi studia vigent generalia, decernimus singulis annis in principio studiorum promulgari.

Qui in Academijs publicis in quacunque scientia, & facultate, aut priuatim domi suæ, aut alienæ vel gratis, vel mercede constituta legunt: qui Grammaticen, etiam illius principia docent, Arithmeticen, Musicen, Geometriam, & alias literarias, & liberales artes, etiam in Seminarijs Clericorum præuia illorum de scientia, vita, & moribus cognitione, & approbatione fidem profiteri omninò in manibus Ordinarij debent. Quod vt maturè fiat, ac diligenter, statuimus Episcoporum Prouinciæ nostræ solertia prouideri aut proposito edicto publico, quo profitentes quascunque facultates, & liberales artes ad se euocent, aut præcepto Parochis locorum facto, vt ad se quid hoc de genere habeant intra fines suæ Parochiæ, quamprimum deferant; vnde prouisionis facultas ducenda erit.

Prædicatores verbi Dei, si seculares fuerint, vel Regulares, in Ecclesiis non suorum Ordinum prædicationes habituri, ab Episcopo licentiam obtinere, atque ad id munus obeundum approbari iuxta Concilij Tridentini Decretum debere reminiscantur.

niſcantur. Quod ſi Regulares in Eccleſiis ſuorum Ordinum ſint prædicaturi, tunc eos perſonaliter ſe coram Epiſcopo præſentare, atque ab eo benedictionem petere ex eodem Tridentini Concilij Decreto ſatis fuerit. Verum tam ipſi ſeculares, quàm Regulares Prædicatores nullo pacto ad prædicationes admittantur, antequam ſeculares in manibus Epiſcopi, Regulares verò in manibus ſuorum ſuperiorum Regularium eandem fidei profeſſionem emiſerint.

Qui ad Magiſterij, aut Doctoratus inſignia tam in ſacra pagina, quàm in iure Canonico, & Ciuili, aut artibus aſpirabit, non ante promoueatur, quàm in manibus Ordinarij eandem fidem profiteatur.

Quæ omnia ſummario proceſſu, quatenus Epiſcopo ſufficere videbitur, apud actuarios excepta cum teſtibus in Archiuio Epiſcopali ſeruanda erunt.

Si quis autem ſupradictorum quocunque prætextu, aut quæſito colore fidei profeſſionem facere neglexerit, aut recuſarit; nullo pacto ad munus ſuſcipiendum, vel exercendum admittatur ab Epiſcopo; cuius etiam erit animaduertere, an ij, qui fidei profeſſionem emittere neglexerint, vel recuſauerint, tales ſint; de quibus ad Sanctiſſimum Dominum ex Decreto Concilij Tridentini referendum eſſet. Si quis impedimento fuerit, quo minus dicta Conſtitutio exequutionem habeat, de eo decernendum ſeuerè, quod iuris fuerit, ſtatuimus.

DE

DE FIDE TVENDA.

DVO ſunt, quibus præcipue Catholicæ fidei veritas ſuſtinetur, ac munitur, quorum alterum ad veritatis ſinceritatem, & doctrinam pertinet; vt prædicetur, doceatur, declaretur: alterum cautionem reſpicit, qua veri dignitas, & forma à malorum artibus integra conſeruetur; ne dormiente patrefamilias inimicus homo zizania superſeminet, & meſſem corrumpat: quo hactenus peſtilentiæ genere maximas, & nobiliſſimas Prouincias laborare lacrymabili exitio apud omnes cognitum eſt.

Vt igitur cæleſtis ſacrorum librorum theſaurus, quem Spiritus ſanctus ſumma liberalitate hominibus tradidit, in commune commodum eorum induſtria, & ſtudio, quibus eſt diſpenſatio myſteriorum DEI commendata, impendatur, & veritatis appetentibus diſpertiatur; Sacri Concilij Tridentini Decreta ſequentes decernimus; vt ſacræ ſcripturæ lectio inſtituatur in Eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis inſignibus, quamuis nullius Diœceſis; ſi Clerus ibi numeroſus fuerit; Præbendam quomodocunque, pręterquam ex cauſa reſignationis, primò vacaturam, cui aliud onus incompatibile non ſit adiunctum; ſi nulla ibidem Præbenda, præſtimonium, aut ſtipendium ad munus huiuſmodi deputatum ſit; ad eum uſum ipſo facto conſtitutam, ac deputatam intelligi debere, Epiſcopi Decreto in Theologalem commodiore, qua poterit, ratione, erigendã, & perſonis idoneis, quæ munus obire per ſe poſſint, conferendam: aliter verò factam prouiſionem nullã eſſe, & inualidam.

Quod

Quod si nulla in Ecclesijs sufficiens Præbenda sit, per assignationem fructuum alicuius simplicis beneficij, supportatis debitis oneribus, vel per contributionem beneficiatorum Ciuitatis, & Diœcesis decernimus ab Episcopo de Capituli consilio prouideri, vt ipsa sacræ scripturæ lectio omnino habeatur.

Præbenda vero huiusmodi non conferatur nisi Clerico seculari, & si videbitur Ordinario pro Ecclesiæ vtilitate per concursum, ei, qui cæteris sufficientia, & doctrina excellat.

Si verò Clericus secularis idoneus non reperiatur, cui Præbenda Theologalis conferri possit, statuimus, ne tantæ rei studium, & lectio intermittatur, aut longiore tempore intercedente frigescat; quod diligentia, & exercitatione flagrare debet; Præbendæ Theologalis prouentus integros; dilata collatione; alicuius Monasterij Regularium Priori, alijve superiori Regulari attribuendos esse; qui Regularem ex sua familia probatæ vitæ, ac doctrinæ seligat ad munus lectionis sacræ interim obeundum: lectori, quæ necessaria fuerint, attribuat: reliqua in Monasterij commodum impendat.

Locum Theologo, diem, horam, & lectionis argumentum Episcopus præscribat, & definiat. à lectione vacare spatio trium mensium Iulij, Augusti, & Septembris permittat.

Quæ tamen de Theologo disposita sunt in præcedenti §. Cæteri, illa declaramus non comprehendere lectorem Regularem, qui in defectum Clerici secularis ad lectionem sacræ scripturæ suffectus est.

In Monasterijs quoque Monachorum, etiam Carthusianorum, vbi commodè fieri queat, item lectio sacræ scripturæ habeatur:

beatur: qua in re si Abbates negligentes fuerint, Episcopi locorum in hoc, ut Sedis Apostolicæ delegati, eos ad id opportunis remedijs compellant, quemadmodum Decreto Concilij prouidè statuitur. In Conuentibus verò aliorum Regularium, in quibus studia commodè vigere possunt, sacræ scripturæ lectio similiter haberi ex Tridentini Concilij præscripto debet: quæ lectio à Capitulis generalibus, vel Prouincialibus assignetur dignioribus ministris. In Gymnasiis etiam publicis, si hactenus sacræ scripturæ lectio instituta non fuit, ad Catholicæ fidei conseruationem, propagationem, & defensionem quamprimum institui, & si instituta foret, & negligeretur, restitui ex Tridentini Concilij Decreto omnino debet; ne, si artium, & scientiarum principia, & documenta studiosè passim traduntur, ut nihil ad perfectam cognitionem desideretur; neglecta iaceant sacræ scripturæ studia, Euangelici verbi pabulum, diuinorum eloquiorum maiestas, & promissorum cælestium amplitudo, quod est unicum præsentis vitæ subsidium, & futuri sæculi argumentum.

Ac ne specie pietatis disseminetur impietas, statuimus ad Lectionis officium tam publicè, quam priuatim obeundum non esse admittendum, qui prius ab Episcopo loci de vita, moribus, & scientia examinatus, & approbatus non fuerit.

Satis verò non est, mentem inoxio cibo alere, & sanitatem tueri, nisi arceantur malarum artium præstigia, & pietatis importuna corruptio, unde non modo fluxit morum, & humanæ vitæ labes, & omnium impuritatum colluuies, sed Catholicæ veritatis perpetua oppugnatio: est autem hæresum ea vis, &

natura,

natura, vt in omnes se partes, tanquam venenum, inferat, serpat longius, omnia inficiat, & corrumpat: si à morum cępit impuritate, inuadit animos, & perdit: si animo semel excepta, mentis fastigium occuparit, in omnem immanitatis speciem erumpit, omnia vastatione vexat, & opprimit: quam vt à Diœcesi, & Prouincia Aquileiensi pestem DEO iuuante arceamus, nonnulla statuere decernimus diligentissimè obseruanda.

Parochis igitur omnibus graui mandato per lòcorum Ordinarios præcipiendum statuimus, vt singulis saltem annis in principio anni Edictum de hæreticis denunciandis promulgent, ac sæpe inculcent, quanto se piaculo obstringat, qui alieni sceleris, quod in communem perniciem dimanat, conscius, nec murum opponit, nec morbum cuniculis progredientem, cum delatione posset, oppressit.

De librorum Indice Sanctissimi Domini Nostri mandato proximis mensibus edito, vt exequutioni accuratæ demandetur, suademus, percupimus, mandamus. Satis enim patet ex libris, tanquam ex venenatis fontibus, impurum fluere liquorem, quo animi vel nequiorum, vel imperitorum facile capi, & imbui ad perniciem possint.

Quia limites Parochiarum distinctis finibus terminantur, & potest quisque inter suos agnoscere, quid sit, & quale, quod tractatur: statuimus per vniuersam Prouinciam Parochis omnibus indicendum, ac seriò præcipiendum, si quid in sua Parochia deprænhenderint facto, dicto, scripto, pictura, sculptura, etiam exercendi ingenij causa, quod sit contra certum Ec-

 clesiæ

clesiæ Catholicæ sensum, aut suspitionem afferat rationabilem violatæ, seu infectæ Religionis, aut scandalum oleat, ad sanctum Officium deferant: Idem parochianos moneant suos, vt facere studeant. Quod si ab hæreticorum, præcipuè Theutonicorum Prouincijs, vel loci vicinitate, vel mercatorum frequentia in fines Parochiæ aliqui diuertere solent; moneant Parochi Hospites, vt cibos in mensa proponant, qui temporibus conueniunt: quod si compertum habuerint, ieiuniorum tempore carnes, & vetitos cibos in hospitio parari; curent, vt ad sanctum Officium, siue ab Ordinario tantum, siue ab Ordinario, & Inquisitore exerceatur, rem deferant. quod item facere non omittant: si nequam isti verba fecerint, & disputationem instituerint de hæresum, quas tenent, qualitate, aut libros hæreticos quacunque lingua conscriptos attulerint, & in hospitio alijs legerint, aut legendos tradiderint: de quo monendi erunt prius hospites; qui, si supina negligentia vel lucri cupiditate Catholicæ veritatis dignitatem post habuerint; & contumelijs intra suos parietes proscindi pertulerint, non effugient manum Domini, & grauissimè etiam tanquam scelere obstricti immani à sancto Officio Inquisitionis plectentur.

De ciborum communium vsu; cum certorum dierum, ac temporum prohibitio non obstabit, moneant Parochi suæ Parochiæ hospites, vt nihil in gratiam vel Iudæorum, vel Infidelium separatim superstitiosè coquant, ne fiant sceleris participes, qui nomine, & pietatis studio se alienos profitentur.

Quia

Quia verò nulla re subest periculum penè maius inter nos, quàm librorum hæreticalium vsu, nec alia magis parte hæretici obesse student, quàm librorum corruptorum suppositione, quos aptè per dolum inter probatos etiam colligare student, vt emptionem eludant, & emptorem in fraudem inducant: statuimus, Bibliopolis omnibus in tota Prouincia graui præcepto inhibendum, ne in posterum libros aliunde adductos tam colligatos, quàm solutos venales proponant, nisi auctores illorum inuentario integro comprehensos Ordinario, seu Patri Inquisitori loci exhibuerint; atque ille subscriptione, vt vendi possint, concesserit. contrafacientes seueriori animaduersione pro modo culpæ decernimus plectendos.

Qui libros prohibitos scienter tenuerint, contra illos pro librorum qualitate procedendum statuimus, iuxta Indicem nuper editum.

Magistratus autem seculares enixè in Domino rogamus, vt, si quid opus illorum auctoritate, & subsidio ad fidem Catholicam tuendam fuerit, piè, promptè exhibeant, & officij dignitatem cælestibus cumulare meritis non omittant.

Vt autem contra hæresum pestem omnia medicamenta tam necessaria, quàm opportuna adhibeamus in tota Prouincia termino mensis post præfatorum Decretorum confirmationem statuimus, publicandam esse Constitutionem Pauli Papæ IIII. contra negantes Trinitatem, aut Diuinitatem IESV CHRISTI; & alteram Constitutionem Pij Quinti contra offendentes statum, res, & personas Officij Inquisitionis hæreticæ prauitatis.

Pueros

Pueros ætate imbecilla diuersari inter hæreticos summè periculosum; nisi debitis, ac necessarijs præsidijs pietatis muniantur. Idcirco præcipimus in tota Prouincia Aquileiensi ab Episcopis diligenter seruandum, moneant, vt patres, qui filios, aut alios quoscunque ad partes hæreticorum mercimonij, vel addiscendæ linguæ causa mittere deliberarint, prius ad se adeant, & filios, seu consanguineos, aut alios quoscunque illò mittendos secum adducant, vt Episcoporum monitis ætas illa salutaribus munita, & confirmata facilius irrepentis morbi pestem declinet, aut auertat, & reijciat.

Mercatores autem, & artifices, qui lucri causa peregrinantur in longinquas regiones, quas hæretici frequentant, artificiolo etiam circumlato, curent Episcopi, ne discedant benedictione Episcopali non petita: quæ maxima erit contra Dęmonis artes, & fallacias medicina: si Paschali tempore, aut illi proximo ad nundinas proficiscantur, indicant, vt vel ante discessum, vel statim post reditum confessionem peccatorum faciant, & sacram communionem percipiant. Si quid fuerit hoc de genere prospiciendum, hoc prospiciant, & curent.

DE PRAEDICATIONE VERBI DEI.

APOSTOLIS præcepit Dominus, vt euntes in mundum vniuersum prędicarent Euangelium omni creaturæ, atque hoc præcipui muneris officium, quod Apostolis commendauit; nobis, qui in Apostolicum ministerium DEI prouidentia disponente suffecti sumus, intimauit:

uit: ac, ut prouida pastoralis cura debet prospicere, ut sit, qui petentibus panem frangat paruulis; ita, si legitimum non obstet impedimentum, prædicationis onus subire nos ipsi Episcopi debemus: ac interim urgere cæteros, qui officij obligatione tenentur, ut idem faciant, & pabulum salutis populo præbeant: nisi enim hoc præstiterimus, quod fuit in omni temporum varietate primum in Ecclesia, & singulare fidei firmamentum; ultionem apud DEVM, & homines, quam sacri Tridentini Concilij sanctio præscripsit, & intimauit, non effugiemus. ut autem reliquis officio, dignitate, potestate anteimus, ita exemplo, & muneris exequutione prælucere debemus. si legitimo Episcopi laborant impedimento, idoneos eligant, qui vices illorum subire, ac sustinere, & populos cælesti alimento pascere queant; ne desit gregi pabulum; quo vita spiritualis conseruatur; nec pastor, qui pabulum suppeditet, & vitæ gregis consulat.

Curent Episcopi, ut Archipresbyteri, Plebani, & quicunque Parochiales, vel alias curam animarum personarum secularium habentes Ecclesias quocunque modo obtinent, idem per se ipsos, vel per idoneos substitutos, si legitimè impediti fuerint, diebus saltem Dominicis, & festis solemnibus munus obire studeant, ut Plebes sibi commissas pro sua, & illarum capacitate pascant salutaribus verbis: quæ omnibus necessarium est scire ad salutem, doceant; vitia, quæ declinent; virtutes, quas sectari oporteat, ostendant, & declarent. atque id non modo in Ecclesijs, quæ sunt in Diæcesi, quo vis modo exemptis, etiam alicui Monasterio, quod sit extra Diæcesim, unitis,

tis, ſeu annexis; ſed in perſonas, quæ ab Epiſcopi iuriſdictione ſe quauis ratione prætendunt exemptas, exequi, & efficere omnino ſtudeant.

Ac vt vix in hoc genere fieri poteſt, in quo non videatur aliqua adhuc diligentia deſiderari, ſi publica reſpiciatur vtilitas, & vel excitandæ, vel conſeruandæ deuotionis ratio perpendatur, ita præter Quadrageſimæ, & Aduentus dies, omnibus etiam Dominicis, & feſtis anni vehementer cupimus prædicationem verbi DEI in Eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis inſignibus fieri, vt ex ſacræ ſcripturæ fontibus ad ſpiritualem populorum ædificationem hauriatur, quod ad vitæ Chriſtianæ diſciplinam, ad boni ſtudium, & contrariorum declinationem deriuari aptè poſſit.

Sapientibus, & inſipientibus debitores ſumus, nec perſonam hominis reſpicit DEVS, ſed cor intuetur, &, cui voluerit, dat gratiam: at verò ad paſtoralem ſolicitudinem pertinet rationem illorum, qui in ſaltibus degunt, & ſyluas colunt, & in vallibus habitant, haberi, ne animo ſylueſcant, vt habitudine corporis, veſtium aſperitate, & locorum ſitu; ſed in ijs, quæ ad principia fidei pertinent, qua poſſunt via capere, inſtituantur, & pietate aliqua imbuantur: idcirco ſtatuimus ab Epiſcopis diligenter prouidendum, vt vel Diœceſana Synodo, vel modo alio, qui opportunior videbitur, adhibito Clero, ac de illius conſilio rationem ineant, qua viros probatos, & ad obeundam prædicationem idoneos ſtatis temporibus emittere in prædicta loca poſſint, vt populos agreſtes opportune congregatos paternis monitis, ac pietatis aliqua eruditione inſtruant,

struant, ne Episcopi apud DEVM negligentiæ arguantur, si populorum salus periclitetur.

Regulares cuiuscunque ordinis, si à suis superioribus de vita, moribus, & scientia examinati, & approbati fuerint, cum illorum licentia, etiam si in Ecclesijs suorum Ordinum prædicare affectent, coram Episcopis personaliter se præsentent, & ab eis benedictionem petant, antequam prædicare incipiant. In Ecclesiis tamen, quæ suorum Ordinum non sunt, vltra licentiam superiorum suorum etiam Episcopi licentiam vltra examen, si Episcopo videbitur, habere teneantur, sine qua in ipsis Ecclesijs nullo modo prædicare permittantur. licentiam verò in scriptis debent Episcopi gratis concedere.

Inoleuit abusus, vt Prædicatores Regulares obedientias suas per internuncios Episcopis mittant pro licentia, seu benedictione respectiuè obtinenda, accedere ipsi personaliter omittant: quem abusum tollentes decernimus, non esse omnino permittendum in tota Prouincia, vt ad suggestum prædicationis causa ascendant, qui in adscripta obedientijs licentia, seu benedictione non ostenderint, personaliter illos ab Episcopo licentiam, siue benedictionem obtinuisse.

De prædicationis argumento, & Prædicatoris munere; cum ad ostentationem, & inanem aurium oblectationem, & curiositatem trahi cęperit verbi Dei prædicatio; moneri Prędicatores seriò volumus. quia tamen locus iste non patitur, vt rem enucleatè tractare possimus Reuerendiss. Coepiscopos Suffraganeos nostros enixè rogamus, vt singuli post actam Synodũ aliquid de hoc genere conficere studeant, quo Prædicatorum

monitiones, & obseruationes comprehendant; pro fine cuique proponatur gloria Dei, & salus animarum: pro medio non curiosiores quæstiones, & oblectamenta verborum auribus prurietia: quod facile assequemur, si pro argumento fuerit, CHRISTVM prædicare Crucifixum, DEI virtutem, & DEI sapientiam. à sacratissimis enim Crucifixi CHRISTI vulneribus, Cruce, & morte diuinæ virtutis supereminentiam, & voluntariæ passionis, quam pro redemptione mundi subijt homo factus, acerbitatem, & charitatis excellentiam cognoscimus, & prædicamus, vnde ad populorum institutionem duci potest, & penè sub oculos poni conditoris Maiestas, Redemptoris benignitas, Patris misericordia, iudicis seueritas, æternæ vitæ per diuinorum pręceptorum obedientiam felicitas, & sempiternæ damnationis propter præuaricationem confusio. quæ docentur in Academijs, & disceptantur in scholis, & inter scholasticos agitantur, sint inter illos, qui ingenia exercent, & animos acuunt: In prædicatione instituantur fidelium mentes, & studio pietatis vocentur ad mandatorum diuinorum obseruationem, vt virtutes Christianas colant, vitia declinent, & ad futuræ vitæ præmia implorato DEI auxilio contentis studijs aspirent.

Quæ si Prædicatores neglexerint, & moniti obseruare contempserint, Episcoporum diligentia, & solicitudo curabit, vt populorum piæ instructioni, & animarum saluti omnibus modis consulatur.

DE DIVINIS OFFICIIS.

DIVINA officia vetere Sanctorum Patrum instituto, ordine, & horarum numero ad omnipotentis DEI nomen colendum, & inuocandum disposita, quorum celebritate, & frequentia in militanti Ecclesia Triumphantis figura, tanquam exemplaris imitatione exprimitur; ita decet tractari, vt cordis mundities adsit, moderatus, & penè Ecclesiasticus corporis cultus, index plerunque illorum, quæ sunt in animo, non desideretur: deuotio autem, & quædam compositio actionum sacrarum non absit.

Eminet autem inter omnia, quæ sacris habentur mysterijs, & actionibus, Missæ sacrificium, & rei dignitate, & Sacerdotis præstantia, & fructus excellentia: Dominus enim noster IESVS CHRISTVS vnigenitus Patris, candor æternæ lucis, & figura substantiæ illius, portans omnia verbo virtutis suæ, tanquam Sacerdos constitutus à DEO secundum ordinem Melchisedech in æternum, cum ingrederetur in Sancta Sanctorum per sanguinem suum, semel se ipsum in Ara Crucis morte intercedente DEO Patri obtulit in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori testamento, vt repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis. hoc verò sacrificium, quod semel cruentè oblatum est, & memoria, ac repræsentatione in Ecclesia frequentatur, & vsque in finem seculi permanebit, cuius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, applicatur, quanta deceat spiritus innocentia, reuerentia,

metu, humilitate tractare, res ipsa indicat, ipsa loquitur, & contestatur.

Episcopos autem, qui cæteris antecellunt dignitate, & officio, toti anteire Clero decet mysterij huius frequentatione, ac Missæ celebratione; vt enim statis solemnitatibus Episcopos Pontificales Missas agere conuenit, diebus præsertim, quibus præstantiora in Ecclesia mysteria DEI celebrantur, nec omittere, quod ab officio exquiritur, & Episcopali dignitati certa Ecclesiæ obseruatione impositum est; ita optandum, vt reliquis festis anni, & feriatis etiam diebus frequenter, & publicè, legitimo non obstante impedimento, Missæ sacrum faciant: inde fluent fructus admirabiles ad suscipientium mentes, ad inferiorum exemplum, ad populorum subsidia spiritualia.

Qui Ecclesias curatas obtinent, debent hi quidem festis omnibus diebus, & reliquis tam frequenter, vt muneri suo satisfaciant, Missas celebrare: in quo si defecerint, statuimus Episcoporum vigilantia, ac studio pęnis etiam propositis; ac, si necesse fuerit, infligendis vrgeri; vt, quò fuerint negligentiores, opportunis eò remedijs accuratiores fiant.

Qui ad Sacerdotium promoti sunt, & impedimento non laborant legitimo, quominus Missam celebrare valeant, decernimus Episcopi diligentia curari, vt diebus saltem Dominicis, & festis solemnibus celebrent; multo verò diligentius, si beneficium etiam simplex habeant, cuius causa sacrum facere teneantur.

In celebratione Missæ, etiam edicto, & pęnis propositis,

Episcopi

*Episcopi caueant, ne Sacerdotes alijs, quàm debitis, horis cele-
brent, ne ve ritus alios, aut alias cærimonias, & preces in
Missarum celebratione adhibeant præter eas, quæ ab Ecclesia
probatæ, & frequenti, ac laudabili vsu receptæ sunt. qua-
rundam Missarum, & candelarum certum numerum, qui ma-
gis superstitioso cultu, quàm vera Religione inuentus est, omni-
nò ab Ecclesia remoueant.*

*Auaritiam, quæ est idolorum seruitus; irreuerentiam, quæ
ab impietate non abest; superstitionem, falsam pietatis imita-
tricem, ab Ecclesiæ agro radicitus euelli conuenit: tractentur
sacra interiori cordis mundicie, & puritate; & exteriore de-
uotionis, ac pietatis studio: pestis verò illa, quæ diuturna re-
rum corruptione vsque ad tremendam Domini mensam per-
uenit, & sancta penè inuasit; erit sedulitatis Episcopalis cura-
re, vt longissimè abigatur.*

*Debent verò, ne dispar appareat, & incomposita celebran-
tium actio, diligenter Episcopi prospicere, vt quamprimum in
Ciuitate per præfectos cærimoniarum; extra Ciuitatem per
Archidiaconos, seu Vicarios Foraneos reuideantur, & exa-
minentur Sacerdotes super modo, & actione celebrandæ Mis-
sæ; &, quæ fuerint corrigenda, corrigant: vt redigatur om-
nium, & singulorum celebratio in eam formam, in qua nihil
dissimile, nihil difforme appareat: & vna sit inter omnes ce-
lebrationis ratio, vt est vna Missalis, & Rubricarum ad sa-
crum faciendum præceptio. contumaces, & inobedientes pęna
coercendos esse debita declaramus.*

Ac in primis decernimus in Sacerdotum consecratione

animad-

animaduertendum, ut illi ad Missam celebrandam accedere minime permittantur, antequam à præfecto cærimoniarum de tota actione examinati, & probati fuerint. In Missis autem nouis, quod ad auaritiæ labem pertinet, importunas, & illiberales eleemosynarum exactiones, potius quàm postulationes, aliaq; huiusmodi, quæ à simoniaca labe, vel certe à turpi quæstu non longè absunt, omninò ex Tridentini Concilij Decreto prohibemus, & per Episcopos prohiberi mandamus.

Priuatis in domibus, atque omninò extra Ecclesiam, & ad diuinum tantum cultum dedicata Oratoria ab Ordinarijs designanda, & approbanda, nec non altaribus, quæ sub dio, aut porticu Ecclesiæ sunt, & in Missali non edito à Pio Quinto celebrari Missas nec suadet ratio, nec pietas patitur. ita Episcopi faciant, & exequantur.

Ut autem Missas, quæ in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis celebrantur, decet hora conuenienti, & statuto ordine ad publicum Ciuitatum, & locorum commodum celebrari seruato rotulo, quod in omnibus omnium Ecclesiarum Sacristijs conseruari debet; ita in Parochialibus opportuno tempore, non ad aliquorum instantiam, sed communem piorum consolationem celebrandæ erunt. In omnibus Cathedralibus, & Collegiatis insignibus Ecclesijs, decernimus, vbi non est punctator ad Missarum defectus notandos, quamprimum Episcoporum diligentia constitui, cuius munus sit, diem, & defectum notare, & ex parte pęnarum, quæ exigentur, Missarum defectus supplere, reliqua in Sacristiæ, vel Ecclesiæ ornamenta impendere. De Parochorum defectu inuestigent diligenter Archidiaconi,

coni, seu Vicarij Foranei intra fines attributæ regionis; & , si corrigi facile poterunt, corrigent; si minus, ad Episcopos deferant, vt adhibeatur medicina, quæ sanare morbum possit.

Peregrinos, seu alienæ Diœcesis Sacerdotes in Prouinciam Aquileiensem, nec ad Missam celebrandam sine commendatitijs proprij Ordinarij ex Tridentini Concilij Decreto non esse admittendos decernimus.

De Missa Conuentuali, quæ celebratur in Ecclesijs Cathedralibus, seu Collegiatis, quia multa sunt, quæ distinctionibus egent, & declarationibus, vt apte decernatur: agendum putamus primum de quibusdam, quæ ad Collegia, seu Capitula Ecclesiarum spectant; ac de Chori disciplina, & ordine; postremò etiam de Missa Conuentuali, vt ex hoc capite aliquid ducatur, quod ad Ecclesiasticam disciplinam conformandam pertinere potest.

Ecclesiasticas vniuersitates, seu Capitula Ecclesiarum tam Cathedralium, quàm Collegiatarum; quæ tanquam corpus membris aptè compactum, & coagmentatum motu agi, & tamquam spiritu vigere necesse est; sine ordine, quæ illarum vita est; & legibus, quarum vi aluntur, & conseruantur; stare nemo posse affirmabit: est tamen in ipso statu defectus, & inclinatio quædam rerum; dum, quæ ante constituta fuerant, pro temporum qualitate, & varietate mutationem desiderant; & , quæ seculis præteritis opportuna habebantur, nunc perniciosa sunt, & nouarum Constitutionum dispositione tolluntur. Hanc ob causam statuimus singulorum Capitulorum tam Ecclesiarum Cathedralium, quàm Collegiatarum statuta, consti-

tutiones,

tutiones, & consuetudines, quæ tamen à Sede Apostolica non fuerint confirmatæ, quamprimum ab Episcopis proprijs examinari accuratè debere, vt ex statutis, & constitutionibus, seu etiam Decretis Capitularibus illa, quæ desuetudine obsoleuerunt, decerpant; quæ præsentis temporis vsu perseuerant, vnum in corpus redigi curent: ista verò etiam, quæ retinentur, reuideant, & perpendant, ne sint contra iuris ordinem, aut sacri Concilij Tridentini Decreta, aut Pontificiarum constitutionum statuta, & ita corrigant, vt varia quadam similitudine conueniant; &, si quid aut vltra ius commune sit, aut præter, aptè consentiat, & quasi concentum, qui ex diuersis numeris, & modis constat, efficiat.

Consuetudines etiam scripto exceptas perpendi decernimus, an rationabiles, & honestæ sint; si qua declinarit à ratione, & contra iuris ordinem emerserit, & abusu confirmata iniustam legis speciem vsurparit; tolli de medio præcipimus. quod erit proprium Episcoporum munus, vt in suis Ecclesijs curare studeant: satis enim constat abusu, quo inueteratior est, eò facilius adulterina specie honesta omnia corrumpi.

His positis fundamentis Episcopi partes erunt, cauere, ne quid in Capitulorum congregationibus aut proponatur, aut recipiatur, quod sit contra ius expressum, aut sacri Concilij Tridentini statuta, aut Constitutiones Pontificias, proposita pœna proponentibus, præter pęnam nullitatis quorumcunq; actorum. Quod in sua Diœcesi quisque pro opportunitate, ac etiam necessitate locorum, & rerum particularium inspectione præstare, & efficere commodè poterit, ac debebit.

In

In humanis, vt bene omnia consentiant, si ratio quædam constans desideratur, qua particularia metiri, & moderari possimus; multo quidem iustius in sacris, & diuinis debet esse certa quædam agendorum norma, illaq; non arbitrio subiecta, sed lege constanti comprehensa; vt sit certa vnitate potius, quam similitudine conformata, quam sequantur omnes. Quamuis autem Pij Quinti Constitutione de Romano Breuiario edita cautum sit, vt, qui supra 200. annos proprium habent officium, vti eo possint, nec debeant compelli, vt horas Canonicas de Breuiario Romano recitent; tamen ratio peragendæ sacræ rei, & illa, quæ tantopere DEO placet, consensio vniformi ritu recepta, maximè suadet; vt in Aquileiensi Prouincia statuatur vnica laudes DEO canendi, & sacra obeundi officia forma. In nostra Metropolitana Ecclesia Aquileiæ de proprio Breuiario canebantur superioribus annis Canonicæ horæ; & erat proprium etiam Missale; atque alibi proprij adhibebantur in Diœcesi nostra quidam ritus antiquissimo vsu recepti: at vetera, quæ non omnino sincera comperta sunt, & penè desuetudine collapsa, recesserunt, & iam noua sunt omnia. Sanctam Romanam Ecclesiam magistram, & matrem agnoscimus: hanc, vt reliquis, etiam ritu, & ministerijs Ecclesiasticis modò sequimur: vix enim fit, in huiusmodi particularibus Ecclesiarum, aut locorum officijs, quin aut Apocriphum aliquid, aut erroneum depræhendatur. Decernimus igitur, vt in tota Aquileiensi Prouincia, in Ecclesijs Cathedralibus, Collegiatis, Parochialibus, & alijs quibuscunque tam publicè, quàm priuatim in posterum horæ Canonicę ex Bre-

uiario Romano sub Pio Quinto edito recitentur; ac declaramus recitantes obligationi recitandi horas minime satisfacere, nisi de Breuiario Romano illas recitarint: quod item decernimus in Missali, Rituali Sacramentorum, & alijs obseruandum. De Sanctis, qui apud certos populos in veneratione sunt, declaramus intelligi, vt festos dies Sanctorum Patronorum, tam Prouinciæ, quàm Ciuitatum, & titularium Ecclesiarum celebrare solemni etiam ritu liceat.

Qui Illyricam oram colunt, Episcopi, in qua Breuiarium, & Missale lingua Illyrica in vsu habentur; curent, vt illa diligenter adhibitis doctis, & pijs viris, qui linguam illam callent, reuideantur, & emendentur. Optandum tamen esset, vt Episcoporum Illyricorum diligentia sensim Romani Breuiarij vsus cum Missali item Romano, & Rituali Sacramentorum induceretur: quod efficere pro eorum pietate, ac prudentia non erit summopere difficile, si iuniores Clericos, & ex Seminarij scholis scelectos, qui studio, & ingenio magis proficiunt, exercere sensim cęperint, & ad opus hoc pium studiose promouerint. hæc in optatis. exequutio præscribi non potest: præscribet autem prudentia illorum, & singularis in DEVM pietas. Satis erit, si sibi persuaserint, quod passim experimur in librorum Latinorum, & Italicorum lectione, illos libros mendis scatere, multo verò plures probabili coniectura errores esse in illis, quàm in nostris, quos quamplurimi legunt, & ijdem emendant: illos autem pauci, & illiterati, qui corrigenda dijudicare non norunt.

Quæ autem de Breuiario, Missali, & Rituali Sacramento-

rum

rum statuimus, in eam volumus partem accipi, vt non comprehendant Catechismum Romanum in Illyricam linguam Gregorij XIII. iussu (quod est ad nos per certos homines allatum) conuersum: quem cupimus à Clero Illyrico frequenter tractari, & legi; vt sit hic materna lingua Sacerdotibus Illyriæ in promptu ad populos docendos, quæ ad salutem necessaria sunt. Curent tamen Episcopi, vt exemplar aliquod eiusdem Catechismi emendatissimum in Archiuio Episcopali reponatur, ad cuius præscriptum emendatio recognosci, & approbari in futurum tempus possit, cum illa, quæ Catechismo comprehenduntur; vbi de articulis fidei, ac de Sacramentis tractatur; periculose alterius linguæ ignoratione, seu impressorum vitio pateant; periculosius verò nequitia hæreticorum, quorum corruptio, nisi ab Episcopis, qui Prouinciæ illius linguam non norunt, parato remedio conuinci possit, longius dimanabit.

Vt autem Illyricis populis prospiciendum est, vt verbi Dei pabulum, quod ex prædicto Catechismo Curati haurient, habere possint; ita etiam curandum, vt caput primum de reformatione Matrimonij ex Concilio Tridentino cum impedimentis Matrimonij, & declaratione temporum, quibus nuptiæ prohibentur, habeant in linguam Illyricam conuersum: idemq; semel in mense promulgare, & declarare populo Dominicis diebus post prædicationem verbi DEI Parochi curent. Idem de Doctrina Christiana illis gentibus tradenda omninò statuimus: quod Episcoporum vigilantiæ, & religioni serio committimus, & commendamus.

Non est in Ecclesia DEI, in qua perficiendæ naturæ per

gratiam DEI viget ratio, non est vacuum, si in puris naturæ terminis non est: nec est dignitatum, aut officiorum institutio otiosa, ut species ostentet, quod actus non efficit: nec residere, aut interesse iuxta sinceram, & rectam Canonum intelligentiam censentur, qui interessendo nihil eorum, quæ ad suum pertinent officium, exequuntur. proinde cum dignitatum, & Canonicatuum institutio ad ministeria Ecclesiastica, & sacra facta sit, ut obtinentes obire illa debeant non modo in psalmodia, ut in Choro ad psallendum instituto hymnis, & canticis DEI nomen reuerenter, distinctè, ac deuotè laudent; sed etiam in alijs: diuina verò per se, & non per substitutos officia subeant: decernimus per Episcopos in tota Prouincia diligenter curandum, ut pietate, ac diligentia vrgeant, quo ista aliquando promptè exhibeantur: inobedientes, ac pertinaces districtè cohibeant, & emendent.

Sicubi tam in Cathedralibus Ecclesijs, quàm in Collegiatis insignibus Præbendæ Canonicales hactenus per attributos ordines distinctæ non fuerunt, præcipimus Episcoporum diligentia, licet ex quotidianis tantum distributionibus constent, quamprimum adhibito Capituli consilio distingui, ut in Cathedralibus dimidia saltem pars Presbyteri sint; cæteri verò Diaconi, & Subdiaconi; in cuius distinctionis partitione æquum est seruari, ut Præbendis ijs, quæ vberiores habent redditus, maiores etiam ordines attribuantur. In Ecclesijs verò, vbi est consuetudo, ut Præbendæ omnes Sacerdotales sint; hoc idē conseruetur.

Ordinibus autem distinctis præter hebdomadæ ordinariæ obligationem feriatis diebus per idoneos substitutos obeundam,

festis

festis maioribus celebrante in Pontificalibus Prælato Canonici Diaconi, & Subdiaconi seruato ordine Præbendæ suæ onus per se ipsi sustineant. Decani verò, & qui priores in Ecclesia dignitates post Pontificalem obtinent, solemnioribus diebus Prælato absente, siue impedito Conuentualem Missam celebrent. In nocte autem, & in Aurora Natiuitatis Domini non permittatur, vt alius celebret Missam Conuentualem, qui non sit Canonicus.

Ad Episcopos autem decernimus pertinere ordinem, vbi iam non est, certis quibusdam regulis instituere pro prædictis tam festis maioribus, Dominicis, & alijs per annum, quàm in vnaquaque hebdomada obseruandis; pœnam etiam adijcere, & fabricæ, seu pio alicui loco applicare.

Ex duobus, quæ pertinent ad cultum diuinum sustinendum, quorum alterum respicit absentias illorum, qui residere in Cathedralibus, & Collegiatis tenentur; alterum pertinet ad diuinorum officiorum celebrationem: primum satis certum, exploratumq́; proponimus, vt obtinentes in Cathedralibus Ecclesijs, aut Collegiatis dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones cuiuslibet statuti, aut consuetudinis vigore nullo modo vltra tres menses ab eisdem Ecclesijs quolibet anno absint, saluis ipsarum Ecclesiarum Constitutionibus, quæ longius seruitij tempus requirunt, sub pęnis à sacro Tridentino Concilio præscriptis. De secundo, quod ad debitum in diuinis officijs regimen spectat, de congrua canendi, & modulandi ratione; de certa lege in Chorum conueniendi, & permanendi, simulq́; de omnibus Ecclesiæ ministris, ac tota Chori disciplina, cum arduum sit

particulatim

particulatim decernere, quod ad vniuersam aptè possit prouinciam accommodari propter varios diuersarum Diœcesium ritus, & statuta: singulorum Reuerendissimorum Episcoporum Suffraganeorum nostrorum diligentiam excitamus, vt quisque ex suarum Ecclesiarum obseruationibus meditetur, & spatio sex mensium à die dimissi præsentis Concilij numerandorum, aliquid conficiat, quod putet præcipue disponi posse ad cultum diuinum conseruandum, & augendum, & omnes totius Prouinciæ Ecclesias communi disciplina conformandum; quod singuli effecerint, id cum singulis Diœcesibus, & Ecclesijs conferetur, ac DEO fauente demum confiet aliquid, ex quo possit elici vniuersæ Prouinciæ communis diuinorum habendorum norma.

His, quæ studiosè collegerint, adijciant remedia, quæ vel vsu fuerint recepta, vel ad vsum accommodanda.

In Cathedralibus, & insignibus Collegiatis Ecclesijs vt numero, & ordine ministrorum, augusta quadam rerum series, qua mirifice assistentium animi capiuntur, proponitur; quæ nisi præceptione regatur, & certa lege moueatur, incomposita specie, & summa deordinatione confusum aliquid efficit, quo nihil sit videndi turpius, aut molestius; ita curandum, vt sacra, & diuina certo ordine præfecto aliquo cærimonijs Ecclesiasticis constituto peragantur. quod vt in omnibus Prouinciæ Cathedralibus, & Collegiatis insignibus Ecclesijs in promptu habeatur, decernimus ex Mansionarijs, vel Capellanijs, quæ onus residendi in eisdem addictum habent, primo quoque tempore vacantem in præfecturam cærimoniarum Ecclesiastica-

rum

rum institui, & de ea perpetuis temporibus prouideri aliquem, qui in huiusmodi studio versatus sit, & actorum Ecclesiasticorum directionem, & sacrorum dispositionem sustinere pro dignitate intelligat.

Pœnitentiarios in Ecclesijs Cathedralibus, & insignibus Collegiatis ad piorum consolationem, & lapsorum spirituale subsidium in prōmptu esse decet: idcirco Episcopi Pœnitentiarium cum vnione præbendæ proximè vacaturæ ad præscriptum Concilij quamprimum instituant.

Qui in Ecclesiam ad laudes DEO persoluendas ex Clero conueniunt, quo ceteris officio, vel dignitate præsunt, eò debent accuratius exequi, quæ sibi sunt ratione officij adiecta. ipsi verò diligenter intendant, & intelligant, se Chori interessentia adstrictos, vt salua non possint conscientia temporale, quod ex distributionibus percipitur, commodum assequi, nisi Diuinis ritè seruierint, & ministrarint. Si quis igitur, dum diuina peraguntur officia, in Choro Canonicus, seu Mansionarius, aut aliquis alius quocunque censeatur nomine Clericus, quacunque sit præditus dignitate, cum superpelliceo, aut etiam sine per Ecclesiam diuagari, colloqui, literas legere, aut alia tractare non omiserit, eum decernimus, (licet postea in Chorum ascenderit) omnino absentem reputari pro matutino, vel horis diurnis, vel vespertinis, quibus prædicto modo deliquerit: punctatori verò districtè precipiant Episcopi sub pena suspensionis, vt ex officio tales punctent, ac toto illarum horarum lucro priuatū in libro suo notent. quod idem ad alios extēdi decernimus, qui stallo nō suo permanserint in Choro, dū diuina celebrantur.

Quia

Quia verò licentia, & abusu factum, vt serò in Chorum accedant, qui tempestiuè interesse deberent; ac nisi certa aliqua regula præstituatur, inconuenientia in dies augeri singulos dubitandum: decernimus eos, qui in matutinis in Chorum ascenderint post finitum primum hymnum; in horis diurnis item post hymnum: in Missa post confessionem: in Vesperis post completum psalmum, pro interessentibus non esse habendos, sed lucris, & distributionibus dierum, & horarum prædictarum, quibus in Chorum tempestiuè non ascenderint, omnino mulctandos. in quo Episcoporum diligentiam excitamus, vt seriò agant, & pœnis punctatores suarum Ecclesiarum ad præfati decreti executionem omnino adigant. quod declaramus non obtinere locum, cum Episcopus in Chorum ad diuina officia ascenderit: hoc enim casu decernimus quoscunque seruitio Chori adstrictos cuiuscunque dignitatis, & officij sint, in principio diuinorum officiorum interesse debere. Qui postquam Episcopus iam consederit, in Chorum venerit, eum declaramus illarum horarum lucro omnino damnandum.

Quæ verò diuino cultu peraguntur, quia loco indigent apto, & commodo, vt etiam cum dignitate peragantur, præcipimus omnibus, & singulis Episcopis, diligenter curent, & omnino intendant, vt Chori Ecclesiarum præcipuè Cathedralium, aut etiam Collegiatarum insignium (vbi non sunt) ita extruantur, seu reparentur, vel etiam aptentur, vt res fieri sacra disposita commoditate, & cum dignitate possit. ad quæ perficienda excubabunt Episcopi, & quos necesse erit, etiam opportunis remedijs contento studio compellent.

Vt

Ut absurdo, quod alicubi viget, occurratur Episcopali vigilantia; decernimus, eos, qui ratione vel Mansionariæ, vel Capellaniæ perpetuo Chori seruitio in Ecclesia Cathedrali, seu Collegiata sunt addicti, & solemnibus diebus, aut etiam festis, quibus Episcopus in Ecclesia diuinis interest officijs, ad alias Ecclesias se conferunt lucri causa, negligentes, quod minus est, ut maius acquirant, cum dedecore ordinis, & Ecclesię, cui sunt adscripti, iniuria, irremissibiliter lucro totius distributionis illius hebdomadæ, in qua deliquerunt, plectendos esse: quod si sæpe idē in hebdomada commiserint, statuimus per Episcopum ita prouideri debere, ut corrigatur omnino peruicacia, clericalis modestia reformetur, & Ecclesiæ seruitium debitum conseruetur.

DE RESIDENTIA EPISCOPORVM.

ECCLESIASTICI summa gubernij est gloria DEI, & salus animarum: vtrunq; diligenter tractandum, cum negligentia in re tanta maledicti piaculo subijciatur. vt autem diligentia in agendis rebus etymo quodam vocis dilectionem, et charitatis notam primis litteris inscriptam habet; ita, quæ flocci facimus, etiam negligimus: ac exhibitio operis probatio est dilectionis. Episcopos autem, quos in specula Dominus constituit, vt gladium venientem prospicientes tuba canerent, & populos monerent, ne sanguis pereuntium de manibus illorum exquiratur; si gregem amant Dominicum, probare dilectionem opere decet: si vigilantiæ, & custodiæ solicitudine laborant, hoc putent, quod socordia perdiderint,

perdiderint, ſe diſtricta ratione reddituros. Duo tamen requiruntur in Paſtore gregem cuſtodiente; vt interdiu ante gregem incedat, ipſe vnus ad paſcua educens, cuius vocem agnoſcunt oues, quæ alienam non nouerunt: nocte vigilias agat, cui dicitur cuſtos quid de nocte? ac ne repente in gregem irrumpant lupi, canes ad cuſtodiam adhibeant, illos quidem non mutos, ſed qui latrare valent; quod quidem ad Epiſcopalis oneris officium pertinere nemo non videt. Idcirco ſacra Tridentina Synodus Epiſcoporum apud Eccleſias ſuas reſidentium præſentiam quanti referat pernoſcens, illos monuit, vt ſibi attenderent, & vniuerſo gregi, in quo Spiritus ſanctus illos poſuit regere Eccleſiam DEI, quam acquiſiuit ſanguine ſuo, & diuinorum præceptorum memores facti forma gregis in iudicio, & veritate paſcerent, ac regerent; in eos verò, qui ab Eccleſia, & reſidentia diſceſſerint, quædam ſanxit, quæ pertinaciores coërcerent, vel alieniores ad officij ſui ſtudium reuocarent. Exiſtimamus autem de Reuerendiſſimorum Epiſcoporum noſtræ Prouinciæ pietate non eſſe dubitandum, immo credendum, illos, qui hactenus voluntate in ſua Eccleſia, & Diœceſi reſederunt, & muneri Epiſcopali promptam operam, & fidele miniſterium præſtiterunt, in poſterum diligentius idem facturos; vt, quæ de contumaciter abſentibus à reſidentia ſua eodem Concilio ſancita ſunt, aliò potius, quàm in Prouinciam noſtram, deriuari conueniat.

Quod verò de Epiſcoporum reſidentia à ſacro Tridentino Concilio, & ſummorum Pontificum conſtitutionibus cautum eſt; hoc non eſt intelligendum, vt præſentia aſſideant, nihil

præterea

præterea agant: cum ex ſacris Canonibus reſidentia ſit accipienda in eum ſenſum, vt ſit laborioſa, non otioſa: id quod duobus præſertim Tridentinæ Synodi verbis egregiè exprimitur, vt paſcant, & regant: quorum primum ad vitæ innocentiam, ad ſalutaris verbi prædicationem, ad ſacramentorum adminiſtrationem, & bonorum operum exemplum pertinet: ſecundum ad diſciplinam reſtituendam, ad mores purgandos, & iuris Eccleſiaſtici ditionem, ad bonorum laudem, & vindictam malorum ſuſtinendam ſpectat. vtrunque ſi præſtiterint Epiſcopi, ſatis illa, quæ ſunt Epiſcopalis muneris, videbuntur præſtitiſſe, & impleſſe.

Debent autem ab Epiſcopali domo, (vt à capite reformatio incipiat) initia correctionis duci, vt illi, qui vel ad miniſterium gubernij adſciti ſunt, vel Epiſcopo ſeruiunt, vel ad quæcunque domus, & familiæ commoda pertinent, ſuo quiſque gradu modeſtiam illam vita, moribus, habitu, pietate, conuerſatione præ ſe ferant, quæ bene Præpoſitum familiæ decent, vt à familia Epiſcopali ſumant cæteri exemplum domeſticæ rei bene, & laudabiliter tractandæ.

Qui ex eadem familia ſunt, & clericalem habitum deferunt, ex quibus pars maior Epiſcopalis familiæ conſtare debet, præluceant reliquis virtute, & integritatis ornamento: quod ſæpe Epiſcopi reuideant, recognoſcant, emendent: putent verò maximum ſibi fore ex hac parte ad reformationem impedimentum: ſi, quod in alijs animaduerterint, & corrigere voluerint, familiæ ſuæ, quam prius informare diſciplina debuerant, obijci verè poſſit.

Ac, ut frequenter ſacrum facere debent Epiſcopi, niſi impedimento rationabili teneantur; ita Dominicis, ac feſtis diebus ad veterum Canonum præſcriptum Eccleſiæ Cathedrali, quoad fieri poteſt, deeſſe non debent, ut populus Prælati benedictione, & exemplo animatus, quam præſcripſerit Prælatus pietatis, & deuotionis regulam, & exemplo confirmarit, eam piè arripere, & ſolicitè ſequi ſtudeat. ac dum in Choro diuinis Epiſcopus intereſt, curet, ut diſpoſito rerum ordine nihil ſit vel confuſione turbatum, vel deordinatione inuerſum.

Quod ad miniſtros Eccleſiaſticos, & Eccleſiarum ornatum pertinet, curent Epiſcopi, ut in Clero ſuo ex habitu Eccleſiaſtico pietas, ex conuerſatione ſinceritas, & innocentia colligatur, ut CHRISTI *bonus odor ita benè oleat, ut nihil omninò malè oleat. ſit in unoquoque gradu quædam conditionis proportio; illa quidem par gradui, forma non diſſimilis, ut qui totam inſpexerint Prouinciam, unicam omnino videantur familiam videre officiorum, & ſtudiorum varietate diſtinctam; at vero uni patrifamilias ſubditam, & eiſdem legibus conformatam.*

Ut verbi DEI *prædicatio, quod eſt vitæ ſpiritualis pabulum, fidei principium, bonorum operum fundamentum, præſentia Epiſcoporum incrementum accipiat, & uberiores in ſingulos dies pœnitentiæ fructus in fideli populo ferat; ſtatuimus per Epiſcopos omninò (ubi fortaſſe non eſt) ſedile in Eccleſia ſuggeſtui Prædicatoris è regione reſpiciens altiore aliquo gradu conſtitui: ubi Epiſcopus cum ſuis Canonicis ſuperpelliceo indutis*

ad

ad prædicationem audiendam ſedeat. Prædicationi Epiſcopus, ſi legitime impeditus non fuerit, quotidie interſit, & exemplum præbeat pietatis, ac deuotionis. Quia tamen ad clericalem ſtatum pertinet, omnibus pietatis officijs cæteris antecellere, & prædicationi intereſſe: ac, ſi ſeculares ſua ſedilia pro prædicatione audienda, vel communia, vt Magiſtratus, vel propria, vt priuatæ perſonæ in Eccleſia habent, Eccleſiaſticos homines loco, & ſede carere in Eccleſia etiam extra Chorum cum non deceat, Epiſcoporum diligentiæ proponimus, & ſuademus, vt prope ſedile proprium, quatenus fieri poterit, alterum apte conſtructum accommodent ad Clerum recipiendum: ex quo duo conſequentur apud omnes magni æſtimanda: primum erit, vt Epiſcopo notum ſit ex ſola loci inſpectione, an Clerus ad prædicationem conueniat; vt, ſi defecerit, opportunè etiam proſpiciat: ſecundum erit, vt populus, qui Clerum prædicationes declinantem aliquando perſpiciens ſcandali offenſionem paſſus eſt, ipſius Cleri emendatione, & frequentia acrius ad imitationem incendatur.

Atque hoc ipſum, ne ſuo fraudetur euentu, diligentia Epiſcopi ſuſtinendum decernimus; vt ante prædicationes Clerum moneat, tardiores excitet, omnes, qui iuſto carent impedimento, ad prædicationes adducat, pertinaciter inobedientes, vt reſipiſcant aliquando, etiam coërceat. graue enim videri iure poſſet, dum reliqui ad verbum DEI audiendum ſolicitè conſluunt, ſi Clericos videamus per vicos, & plateas errare, & ſecularibus rebus operam dare, ac nullius prouiſione, & decreto ad meliorem mentem reuocari.

Idem

Idem curandum monemus, cum festis diebus diuina celebrantur officia, ut omnes Cleri Ciuitatum (exceptis Rectoribus Parochiarum, quibus est animarum perpetua cura imposita: & ijs, qui obligatione alicuius Ecclesiæ tunc temporis obstricti sunt) nisi fuerint ex ipsis aliqui legitimo impedimento detenti, in Ecclesiam Cathedralem, seu Collegiatam respectiuè tam ad horas diurnas, & Missam Conuentualem, quàm ad Vesperas conueniant: nihil enim potest videri absurdius, si seculares diuinorum officiorum tempore Ecclesiam frequentent, Clerici refugiant: illi DEVM vel tacitis vocibus in Ecclesia laudent; isti in vijs, & publicis locis tempus vaniloquijs terant, & boni auersione scandalum præbeant.

Quod ut executione facili perficiatur, hortamur Episcopos, ut illam rationem, quæ ad rem fuerit accommodatior, ineant.

Non omittant Episcopi Seminaria inuisere, ac disciplinæ, morum, & pietatis documenta, quibus puerilis ætas informatur, recognoscere, & adhibito Canonicorum consilio, quos ad gubernij partem adsciuerunt, prospicere, ut fructus, qui à Seminariorum erectione, & conseruatione percipitur, omnino non pereat. Seminarij Clericos ad Cathedralium Ecclesiarum, aut etiam Collegiatarum seruitium festis diebus adscitos non permittant officium deserere; aut, occasione accedendi, & recedendi, per Ciuitatem diuagari: sed modestiæ, & Ecclesiasticæ disciplinæ lege moderentur, & contineant.

Doctrinæ Christianæ societates, & exercitationes aliquando visitari ab Episcopis decet, ut vel auoctritate, vel præsentia rem tantam, quæ alicubi difficultatem patitur propter

patrum

patrum negligentiam, & petulantiam puerorum, omnibus prouehere studijs contendant. quod si fuerint impediti, Vicarios generales, aut etiam foraneos ad hanc visitationem dimittant, vt, quod est Christianæ fidei, ac disciplinæ fundamentum; & certa ad omnem vitam cum virtute traducendam ratio, vigilantia, & solicitudine Episcoporum conseruetur, & certis præsidijs muniatur.

Congregationes casuum conscientiæ singulis coram se mensibus haberi præcipiant, ad quas omnes Curatos, & Clerum Ciuitatis aduocabunt, & renuentes compellent iuris medijs, atque pro his proponi casus tempestiuè, & Clero per schedas denunciari curent, ac decisiones à Theologo, quem adsciuerint, super eorum singulis ferri mandabunt.

Aegrotantium visitationes, eorum præsertim, qui Prælati præsentiam, aut benedictionem in extremo vitæ statu exposcunt, aut aliqua ratione possunt vel iniuriarum dimissione, vel rei alienæ restitutione, vel erratorum atrociorum absolutione ad bonum adduci, libenter Episcopi suscipiant, & ex charitate obeant. Ad quod munus accedere æquum erit parato ad cohortandum, monendum, corripiendum studio, vt animas Domino lucrifaciant; ne diuertant sermone ad humanas tricas, nisi necessitas compellat: orationis scopus in vnum Deum, & animarum salutem intento sermone dirigatur, & subsidia proponantur spiritualia, vt corporis ægritudo toleranter perferatur, quo DEI gloriæ seruire, & peccatorum maculas abstergere valeant; in quo abundet Episcoporum charitas, & Christiana solertia.

Pauperum, & miserabilium personarum curam paternam gerant Episcopi, ne destitutæ ab eo, qui communis debet esse pater, custodia, & charitate; quæ sunt propria Prælati munera; in mala varia, & duras incidant calamitates, nec sit, qui in volutabro miseriarum iacentibus manum admoueat; si Episcopus non admouerit, & beneficentiæ Christianæ exemplum dederit.

Ea est rerum humanarum inconstantia, & imbecillitas, vt nihil sit inter homines ita firmum, & munitum consensu, lege, natura, quod veritati, & casui non subijciatur, nec potest cuiquam permanendi status præscribi, quin repentinæ instent, & exoriantur causæ, eæq; cum ratione consentientes, vt discedere oporteat, & expediat. Idcirco licet Episcopis residendi apud suas Ecclesias, & in Diœcesi Concilij Tridentini Decreto, & grauissimo Pontificiarum Constitutionum præcepto necessitas imposita sit; cum tamen Christiana charitas, vrgens necessitas, debita obedientia, ac euidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ vtilitas suaserit, vt Episcopi ab Ecclesia, & Diœcesi abesse cogantur, non illam ob causam contumaciæ redarguendi, si causas absentiæ probatas attulerint ad excusationem, quas, quia incertis à rebus pendent, definire vel superuacaneum, vel incertum, & indefinibile putamus.

Quod ad causas absentiæ pertinet, id fiat, quod Tridentino Concilio sancitum, & declaratum est, cuius dispositionem in omnibus declaramus seruandam, & exequendam.

Qui inscitia laborant, & ambitiosa nobilium potentia nituntur, cum vel ad ordines, vel ad beneficia aspirant, commendatitias

mendatitias literas vndique collectas ad præsidium inscitiæ suę adsciscunt. Duo verò, quibus est occurrendum, efficere conantur, vt imperitiam his suam fulciant adminiculis, aut Prælato liberam disponendi facultatem adimant, vel eundem in difficultates adducant. Idcirco statuimus, & declaramus omnes, & singulos commendatitiarum literarum perquisitores, & præsentatores, siue ad ordines, siue ad beneficia aspirent, quandocunq; pro prædictis commendatitias præsentarint, tunc temporis ad eadem, quæ tum petunt, quamuis aliàs idonei essent, non promoueantur.

Capellæ, & Altaria de iure patronatus laicorum incompta, & inculta, decet omni ratione ornari. Patronos autem Episcopi iuris medijs compellant, vt quæ debent, omnino à parte sua impleant.

Præterea vigilijs Sanctorum, & festorum dierum, quibus ieiunatur, præcedente Vespere signo campanæ intimetur populis ieiunij futuri obseruatio, vt ignorantiæ prætextus excludatur. Quod Episcopi Parochis indicent omnino exequendum.

DE RESIDENTIA CVRATORVM.

QVI curam animarum officio susceptam habent, rei debent, quam sustinent, quæ singulis periclitatur momentis, præsentem operam dare, atque hi quidem vt corporali insistunt residentia, ita pijs debent conatibus vrgere, ne quid propter illorum incuriam, aut nequitiam pereat, & reddendæ rationis obligatione malum custodem obstringat.

obstringat. Debent Curati meminisse, datos populis mediatores inter DEVM, & homines, vt sacra frequenter facere pro Ecclesia sancta DEI, & populo sibi commisso non omittant; vt verbum DEI, cuius dispensatores facti sunt, inculcare in animis fidelium non desinant, vt sacramenta petentibus vel ministrare, vel proponere, & suadere maxima diligentia studeant, vt vitæ integritatem in exemplum aliis prætendant, & quasi lucernis ardentibus viam demonstrent, qua per diuinorum mandatorum obseruantiam in cœlum ascenditur.

Sacra festis diebus facere Curati non omittant: reliquis verò tam sæpe, vt muneri suo satisfaciant. Sacramenta omnia ex Romano Rituali ministrent, vt in Breuiario, Missali, Sacerdotali, Rituali, & aliis sanctam Apostolicam Romanam Ecclesiam magistram, quæ non fallitur, & matrem, quæ materna dilectione filios non amare, & salutaribus non pascere alimentis non potest, omnino sequantur.

Duo sunt fines in humana fragilitate; ingressus in vitam, & exitus: his tanquam curriculi huius finibus vita præsens terminatur; vtrobique Curatorum vigilantia, & Christiana charitas requiritur. Cum enim ingredimur in hanc vitam, ærumnis, & periculis refertam, iræ filij, spei salutaris expertes, & renouationem regenerationis expectamus, prestò debet esse, qui Baptismi sacramento originalis peccati maculam abstergat, & in filiationem DEI, qua iustè primi parentis culpa damnati fueramus, restituat. Discessus ex hac vita, qui graui premitur erratorum pondere, & perpetui naufragij metu,

tu, nisi opportunè spiritualis medici pharmaco muniatur, & confirmetur, iure quidem postulat, ut dispensator, cui fuerat ministerij ratio commissa, damni pœna damnetur. Ad Patrinatum in baptismate non admittant Curati eos, qui saltem memoriter non teneant orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & simbolum Apostolorum.

Sint igitur Curati diligentia, & fideli ministerio commendabiles; ut opus, quod tenent, diligenter sustineant, DEI, & Episcopi sui animaduersionem subituri, si negligenter se gesserint. Ac hi quidem extra Parochiæ fines habitare non præsumant; sed inter suum gregem diuerticulum habeant, ut in omnes partes custodiæ, & charitatis suæ affectio commodè dimanet. In libro descripta habeant distinctè nomina Parochianorum per domos, & familias; confessioni, & communioni Paschatis Resurrectionis Dominicæ intendant; inter illos omnia obseruent, omnia circumspiciant, ut patresfamilias bene familiæ præpositi: si quem præsenserint corpore ægrotare, prudenter adeant, consolentur; ac ut medicus corpori subuenire medicamento properat, salutis monita prudenti, & maturo sermone, ac spirituales medicinas proponant, suadeant, ministrent; nec ouem CHRISTI sanguine redemptam patiantur inedia, & fame spirituali perire. Præter libros, in quibus scribantur nomina baptizatorum, & confirmatorum, habeant Curati librum matrimoniorum, atque item mortuorum: usus enim iam docuit huiusmodi scriptiones ad multas, easq; maximas, etiam summè periculosas controuersias, tollendas pertinere.

De Ecclesiis, Sacristiis, Ecclesiastica supellectili, & decenti illorum omnium cultu, ita curent, qui Parochialibus præsunt Ecclesiis; ut nihil appareat sordidum, aut minus, quàm decet, nitidum.

A cœmeteriis vineas, & fructuosas arbores amoueant; nec intra solum sacrum venale quidquam proponi sinant: ut re appareat, quod iam norunt per doctrinam omnes, esse domum orationis, non autem negociationis.

Miserabilium personarum Parochiæ suæ curam gerant paternam, præsertim verò ubi iuniores puellæ, aut viduæ sunt, quarum egestas graue periculum ostendit: atque in hoc ipso ita contendant, ut omnem etiam lapidem moueant; quò casui, qui videtur instare, summa charitate occurrant.

Domus Parochiales ordine, ac disciplina sint reliquis exemplum. Curati omnino ad quodcunque vel vile ministerium fœminas non adsciscant sibi in familiam, quæ aliquando infames corpore fuerint, vel infamibus domestico ministerio inseruierint, aut propter ætatem, & alia suspectæ esse possint; mares etiam illos minimè recipiant, qui publici blasphemi sint, aut scelerosi, aut saltem in Paschate confessi, & Eucharistiati non fuerint. De fœminis in Ciuitatibus præcipimus à Vicariis generalibus Episcoporum huiusmodi ministras, præuia aliqua cognitione probari: in Oppidis, pagis, & villis ab Archidiaconis, seu Vicariis foraneis regionum.

Discessus Curatorum à Parochiis ut propter animarum curam, quæ singulis obiicitur momentis alicui periculo, est inhibendus; ita indulgendum necessitati, & temporum qualitati.

Itaque

Itaque sciant Episcopi, eorumq; Vicarij licentiam discedendi in scriptis, gratisq; non vltra bimestre tempus, nisi ex graui causa, esse concedendam, sicut Decreto Concilij Tridentini statutum fuit. Vt autem in Ciuitatibus licentiam huiusmodi edicimus à Vicarijs generalibus in scriptis esse petendam; ita in Oppidis, pagis, & villis petendam decernimus à proprijs Vicarijs foraneis pro facultate illis ab Episcopo limitatè concedenda. Si qua verò fuerit legitima causa, quo minus Curatus aliquis apud Ecclesiam suam residere possit, erit illa quidem legitime coram Episcopo, aut eius Vicario generali probanda: & si fuerit ex illis, quæ iusta videri, & reputari possit, licentiam scripto authentico compræhensam dare licebit; quarum licentiarum vel longi temporis à residentia excusantium, vel breuioris ex causa momentanea, mandamus librum, seu regestum quamprimum fieri, vt quandocunque licentiæ huiusmodi videri, ac reuideri possint.

DE RESIDENTIA CANONICORVM, & beneficiatorum, qui residendi obligatione tenentur.

MONEMVS omnes in Domino absentiam iure permittente ex causis rationabilibus indulgeri, vt humanis sit necessitatibus consultum; non vt Canonici ad luxum, & venationes, & illa, quæ modestiam clericalem non decent, per occasionem indultæ absentiæ diffluant: quod illos meditari apud se, & perpendere æquũ est. Absentiam

ab

ab Ecclesia monemus omnino non suscipi Dominici Aduentus tempore, Quadragesimæ, Natiuitatis, Resurrectionis, Pentecostes, itemq; Corporis CHRISTI, atque ita dimitti, vt dimidia saltem pars Canonicorum; saluo illorum iure, qui super his priuilegio fruerentur, viridi obseruantia stabilito; in Ecclesia remaneat.

Si qua extra ordinem causa grauior, & longioris absentiæ necessitas, ex priuato etiam incommodo emerserit, illam decernimus ab Episcopo seruatis seruandis cognosci; interim ad perceptionem distributionum quotidianarum absentem nõ admitti.

Ac vt distinctè, quid hoc in genere vitandum, quid sequendum cognosci, ac decerni possit, statuimus, Canonicis, seu beneficia sine cura obtinentibus, quæ residentiam personalem requirunt, si ætate maiores triginta annis fuerint, licentiam vt proficiscantur ad studia in gymnasiis publicis obeunda denegandam, nisi studia iam cœpta perficere continuato cursu perseuerarent: huiusmodi autem licentia non vltra quinquennium concedatur: studia verò debent esse sacræ Theologiæ, aut sacrorum Canonum. In quo monemus animaduertendum esse, vt beneficiorum onera interim per substitutum idoneum obeantur, & sustineantur. Obtinentes Ecclesias Parochiales decernimus omnino à licentia huiusmodi proficiscendi ad publica gymnasia esse repellendos; qui enim collationis tempore per concursum examinatus, & Canonicè promotus fuit, & publico examinatorum Synodalium testimonio ad animarum curam exercendam idoneus habitus, dimittendus non est, vt discat, cum ad docendos alios prouectus fuerit.

Quia

Quia ſolent Capitula interdum Canonicis in longum abſentiæ tempus, annos etiam commentitijs cauſis, aut veris, ſed non legitimis concedere, eiſdem inhibemus, ne quid in poſterum tale conari, aut tentare audeant. aliàs decernimus irritum, & inane, quidquid ſuper præmiſſis actum, geſtum, decretumve fuerit.

Quia verò intereſſe diuinis corporalem tantum præſentiam non requirit, vt quis actum præſentiæ exhibeat, nihil præterea agat, aut curet; præſenti conſtitutione edicimus; illos dici verè, & propriè reſidentes, qui ad Diuina in Eccleſiam conuenientes laudes perſoluunt ex inſtituto Eccleſiæ DEO; munera obeunt vel communia, vel propria; diuinis animo, ore, toto corpore intendunt. De quo ſuperius capite de Diuinis officijs ſatis actum eſt.

DE EPISCOPIS.

IN DOMINI *domo nihil præpoſterum, aut inordinatum eſſe debet: ordo autem, & ratio dictat, vt quæ in membris proportio, & ſymmetria deſideratur, ea in capite præcipuè eluceat, & emineat, ne monſtri ſimile ſit; turpe imponi caput bene compoſito corpori, quo membra, licet per ſe ſatis apta, dignitatem, & pulchritudinem amittant. Idcirco ſi res poſtulet, vt in Eccleſia electiua (vt vocant) agatur de electione Epiſcopi, quædam conſtituenda duximus, vt tantæ rei agendæ, quantum licet, conſulatur.*

Sit igitur eligentium ſcopus, vt ad Cathedralis Eccleſiæ re-

gimen

gimen eum eligant, qui ſit legitimo matrimonio natus, ætate matura, grauitate morum, litterarumq; ſcientia iuxta Conſtitutionem Alexandri III. quæ incipit: Cum in cunctis. in Concilio Lateranenſi promulgatam. Debet autem antea in vniuerſitate ſtudiorum magiſter, ſiue doctor, aut licentiatus in ſacra Theologia, vel iure Canonico eſſe promotus, aut publico alicuius Academiæ teſtimonio idoneus ad alios docendos habitus. Si Regularis fuerit, à ſuperioribus ſuæ Religionis ſimilem habeat fidem. Saltem verò ſex menſium ſpatio ante in ſacro ordine conſtitutus. Promoti autem ad Eccleſias Cathedrales poſt receptam electionis confirmationem, vt munera Epiſcopalia obire, & gregis incolumitati conſulere valeant, debent ipſi quidem munus conſecrationis intra tres menſes ſuſcipere, nec differre vltra tres alios menſes, ne vel fructus reſtituere in primo caſu compellantur, vel in ſecundo priuationis pœnæ ſubijciantur. Conſecratio verò ſi extra Curiam Romanam fiat, in Eccleſia, ad quam promoti fuerint, aut in Prouincia; ſi commodè fieri poterit; celebretur.

Ad electionem, qui ius eligendi habent, non procedant, niſi mortuo Epiſcopo, & vocatis omnibus, qui ſunt in Prouincia, vt electioni Epiſcopi, quæ tanti refert, interſint omnes, qui ius habent, & ferre ſuffragium valent, & maiori, ac ſaniori parte Epiſcopi electio ſuſtineatur.

Proceſſum, & inquiſitionem fieri de prædictis qualitatibus eligendorum ſacra Tridentina Synodus diſtricte præcipit, ad Sanctiſſimum D. N. cum fidei profeſſione tranſmittendam, & ab eodem approbandam. Quod non modo vt fiat, ſed, vt

bene

bene fiat imprimis curandum. Tota autem instructio à probatis viris, testibus omni exceptione maioribus sumenda, qui vitæ, morum, integritatis, pietatis, ac sedulitatis Christianæ certum testimonium reddant. Sit attestatio iureiurandi religione munita; sit ex officio recepta, & à personis ab officio assumendis, non à parte nominandis, & in publicum instrumentum redacta. Qui verò ex Capitulo examini, & inquisitioni præficientur, ab ipsomet Capitulo eligantur, delato eis iuramento facturos in examine obeundo, quæ iuxta veritatem, & iustitiam sunt, posthabito odij, amoris, affinitatis, & aliorum omnium respectu, ac nihil se ex ijs, quæ inquisitione perceperint, cuiquam præter ipsum Capitulum manifestum facturos. Ad postulationes confugere, & ineligibilem per carnem, & sanguinem exposcere, & iuris ordinem peruertere non expedit. Statuimus, in Ecclesijs electiuis ordinem iuris sequendum esse, ac tum demum ad postulationes Canonicas declinandum, cum electiones idoneorum præficiendorum defecerint.

In primis autem cum Ecclesia vacauerit, supplicationes, & preces publicè, priuatimq; habendas præcipimus à Capitulo per Ciuitatem, & Diæcesim indicendas, quibus Clerus, & populus bonum valeat à DEO pastorem impetrare, quod est gubernij Ecclesiastici, & Christianæ disciplinæ, & pietatis certissimum cum DEI gratia fundamentum.

Ac vt ea, quæ in membris est naturalis quædam consensio, vt inuicem seruiant, inuicem obsequantur; in corpore Prouin-

ciæ noſtræ charitas inter Epiſcopos vigeat, quæ DEO placeat, & populorum ædificationi conſulat, decernimus, ſi quando diuina diſponente prouidentia Metropolitanus, aut aliquis ex Epiſcopis Suffraganeis decubuerit, & in viam vniuerſæ carnis declinare cęperit, vt ex iiſdem Suffraganeis, qui proximior ægrotanti eſt, ſeu eo impedito, aut abſente alius, qui minori ſpatio abeſt, Capitulo ægroti Epiſcopi ſignificante, ſolicite accedat, vt Sacramenta, & ſpiritualia obſequia prudenter exhibeat, & præſens præſentem charitate conſoletur Epiſcopali. Si æger Epiſcopus obierit, curabit idem, vt per æconomos, aut alios ex Capitulo tota ſacra ſupellex, ornamenta Eccleſiaſtica, paramenta, vaſa, miſſalia, atque huiuſmodi alia, licet ex auro, ſeu argento confecta ad diuinum cultum etiam in priuatis ædibus, Capellis, Oratorijs deſtinata, quæ tempore obitus eius extabunt, Ecclesijs, de quorum fructibus facta fuerint, eo ipſo applicentur, & incorporentur, ſublata de eiſdem teſtandi, ſeu diſponendi facultate: Id quod Pij V. conſtitutione decretum eſt, & grauiter omnibus, ad quos pertinet, pro executione iniunctum.

De cenſibus, & redditibus dictarum Eccleſiarum non exactis, ſiue dies ſoluendi ceſſerit, ſiue non ceſſerit, modo exacti non fuerint, etiam ſi illorum fuerit exactio, in iudicio iam propoſita, quod Iulij III. conſtitutione iam decretum eſt, hoc idem ſeruandum ſtatuimus, vt ſcilicet ad ſucceſſores Epiſcopos pertineant. De fructibus verò non exactis legato, aut donationis titulo relictis decernimus, quod in declarationibus eiuſdem Bullæ adiectis deciſum, ac definitum eſt.

Defuncto

Defuncto Metropolitano, ab Episcopo, qui spiritualia illi obsequia præstitit, dies obitus totius Prouinciæ Episcopis significetur, & in tota Prouincia dies illius depositionis magna celebritate sacrorum, & Cleri agatur. Si ex Episcopis aliquis decesserit, qui charitatem exhibuerit defuncto, ille idem Episcopus rem Metropolitano significet, qui toti Prouinciæ idem officium indicat. Ac vt Metropolitani postremo tempore defuncti anniuersarium in tota Prouincia quotannis fieri præcipimus, & mandamus; ita in singulis Cathedralibus Ecclesijs de proprij Episcopi proximè defuncti anniuersario repetitum, ac dispositum intelligi debere dicimus, declaramus, & statuimus. æquum enim est, vt eos, qui nos dilectione paterna, & pastorali affectione fouerunt, & ad omne bonum adducere perpetuis laboribus, & vigilijs conati sunt, grati animi memoria, & pijs obsequijs prosequamur.

Quod de anniuersario Metropolitani, & Episcoporum singulis annis celebrando decreuimus; hoc item de Metropolitani, & Episcoporum Suffraganeorum viuentium solemni consecrationis die quotannis habendum, & celebrandum decernimus; vt preces publicæ, & supplicationes ipso consecrationis solemni die habeantur; ac diuinæ clementiæ bonitas exoretur, vt gratiæ suæ munere gubernij Ecclesiastici ordo, institutio, & progressio procedat.

Dies verò tam anniuersarij Metropolitani, quàm Episcoporum, itemq; consecrationis eorundem in Calendarijs particularibus Episcoporum indicantur.

DE PAROCHIS.

PAROCHORVM ea est muneris, & obligationis ratio, quæ curam animarum vniuersam complectitur, ut hoc ipso capite statuere de Parochis aliquid optimo iure decreuerimus. At verò cum ad reliquorum custodiam Parochorum solicitudo vocetur, debent hi quidem non gregatim adsciscí, aut inconsulto prouehi, sed Canonicè, id-est maturè, & seruatis seruandis. Cum igitur quomodocunque vacauerit Ecclesia aliqua Parochialis, quocunque censeatur nomine curata, etiam si sit Vicaria vel temporalis, vel perpetua, curam habens animarum annexam, siue sit liberæ collationis Ordinarij, siue de iure patronatus, decernimus, statim habita vacationis notitia, Episcopi partes esse, idoneum in ea Vicarium cum congrua eius arbitrio fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore prouideatur. Quod si cui Collegio, aut Capitulo à sancta Sede indultum sit, vt casibus repentinis occurrente vacatione alicuius Ecclesiæ Curatæ, ipsummet possit Capitulum de corpore Cleri Ciuitatis aliquem ad curam in vacante Ecclesia suscipiendam dimittere, donec Episcopus moneatur de huiusmodi vacatione; sciant cuncti id indultum extra casum suum non esse intelligendum.

Cum ad notitiam Episcopi vacatio Parochialis Ecclesiæ peruenerit, edicta decernimus publicè esse proponenda, quibus vocentur ad futurum examen die constituta perficiendum, qui ad concursum accedere volent. Ex ijs verò, qui ab examinato-

ribus

ribus Synodalibus idonei renunciati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis, ab Episcopo eligatur, quem idem Episcopus magis idoneum iudicauerit, vt ad vacantem Ecclesiam promoueatur. Collationem autem Ecclesiarum Parochialium, seu Curatarum factam sine examine commisso ab examinatoribus Synodalibus, & non obseruata lege concursus, nullam declaramus; irritam, atque nullius esse valoris pronunciamus, ac taliter prouiso nullum etiam coloratum ius, aut titulum quæsitum esse: dictas verò Parochiales Ecclesias, siue Curatas, vt ante, vacare, ac de eisdem prouideri debere. Quod si obseruata sit quidem forma concursus, sed minus idoneus magis idoneo fuerit ab Episcopo in electione præpositus, liceat ei vti appellationis remedio aduersus Episcopi eligentis irrationabile iudicium: quemadmodum cauetur Constitutione sanctæ memoriæ Pij Quinti hac de re edita.

Quod si carnis, & sanguinis affectione, posthabito eo, qui magis idoneus in examine fuerit, conferatur Ecclesia minus idoneo, & appellarit ad hanc Sedem Metropolitanam ille, qui sibi factam fuisse iniuriam probare, ac ius tueri suum velit; officij necessitate cogemur iustitiæ subsequi implementum, quod grauissima Constitutio Pij Quinti indixit, & Ecclesiastica ratio postulat.

In huiusmodi Ecclesijs, quæ sunt de iure patronatus Ecclesiastici, seruetur, quod sacrum Concilium Tridentinum disposuit; si institutio ad Episcopum, & non ad alium pertineat: vt is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus

natoribus iudicabit, Episcopo præsentetur, vt ab eodem instituatur: cum verò institutio ab alio, quàm ab Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præsentet, ad quem spectat institutio. In Ecclesijs autem, quæ sunt iuris patronatus non Ecclesiastici, seruetur, quod iure statutum est, vt tamen præsentati ab examinatoribus Synodalibus præuio examine probentur; & non, nisi idonei reperti fuerint, admittantur.

Deputationes Vicariorum tam perpetuorum, quàm temporalium, in Ecclesijs Curatis ad mensam Capitularem spectantibus, & ab ea dependentibus, seu dictorum Vicariatuum collationes omnes, & quascunque prouisiones in futurum ab executione suspendimus, & suspensas post duos menses declaramus, quamdiu deputati, seu prouisi professionem fidei in manibus nostris, aut Vicarij nostri, quoad Diœcesim Aquileiensem, vel in manibus Episcopi Ordinarij, aut eius Vicarij generalis quo ad Prouinciam, emiserint: vt sit initium executionis ministerij professio, & fundamentum, à quo recta ministerij ratio pendere debet: in contrafacientes autem quoscunque iuris medijs animaduertendum pro criminis qualitate decernimus.

Locationes, & conductiones vltra triennium Ecclesiarum Parochialium cum redditibus earum sub quibuscunque conditionibus, tenoribus, ac formis initas, vt alicubi fieri compertum est, nullas, & irritas declaramus, & quatenus opus sit, etiam irritamus, & abolemus: easdem verò Ecclesias, quæ mensis vel Episcopalibus, vel Capitularibus vnitæ sunt, in Vicariatus perpetuos erigimus, & in posterum per Vicarios

perpetuos

perpetuos in ijsdem Ecclesiis instituendos, animarum curæ inseruiendum decernimus.

Qui ad Parochiales Ecclesias, vel Curatas assumuntur, præter ea, quæ sustinendi muneris causa requiruntur, viginti-quinque annos saltem attingere debent: prouisionem, seu collationem, aut etiam deputationem de minore factam viribus carere decernimus.

Illiteratos Curatarum Ecclesiarum Rectores; qui superioribus fortasse temporibus in Ecclesias irrepserunt, quibus propter imperitiam minus certe inseruiunt, quàm res postulat; nec ferre possumus cum damno Ecclesiæ, & Ecclesiastici ministerij iactura in officio diuersari; & ab Ecclesia remoueri charitas non patitur: eam verò rationem, quam præscripsit Concilium Tridentinum, adhiberi volentes, declaramus, his; modò vitæ honestæ sint; Coadiutores, aut Vicarios idoneos pro tempore parte fructuum competenti assignata adiungendos, ac deputandos à locorum Episcopis, tanquam Sedis Apostolicæ delegatis: vt Coadiutorum, seu Vicariorum diligentia DEI opus egregiè perficiatur.

Quod si apud Ecclesias Parochiales, siue baptismales populus ita numerosus sit, vt vnus Ecclesiasticis Sacramentis ministrandis, & cultu sacro peragendo sufficere non possit, Episcoporum tanquam Sedis Apostolicæ delegatorum partes erunt, Rectores, seu alios, ad quos pertinet compellere, vt tot pro ministerio Sacerdotes adiungant, quot satis esse ad munus parochiale sustinendum putarint.

Inoleuit miserabili exemplo quibusdam etiam in locis, quibus

bus populus numero, & qualitate ſatis pollet, abuſus; vt beneficia Eccleſiaſtica, quæ curam animarum ex primæua eorum inſtitutione habuerunt, in ſimplicia beneficia aſſignata Vicarijs congrua portione conuerſa fuerint, nulla intercedente ſanctæ Sedis gratia conuerſionis, aut commutationis, ſed impetrantium aſſertione, & abuſu; quaſi ſuperiorum temporum Rectores, qui reſidere apud Eccleſias Curatas debuerunt, cum non reſederint, & per Vicarios in dictis Eccleſiis miniſtrarint, naturam Eccleſiarum Parochialium culpa ſua, quæ iniuſtum affectauit commodum, & correctionem effugit, immutarint. Cui malo occurrentes ea, quæ nos decet, vigilantia, & ſolicitudine, ſtatuimus de præfatis Eccleſiis, quæ tamen verè conſtiterit à primæua erectione fuiſſe Curatas, vt, licet effectum videantur, ſine tamen vlla ſanctæ Sedis gratia, conſecutæ, per totam Prouinciam prouideatur, vt cum primum quocunque modo dictæ Eccleſiæ aliter, quàm per reſignationem obtinentium vacauerint, ad primæui ſtatus conditionem ipſo facto rediiſſe cenſeantur; & fiat de illis prouiſio, vt de verè Parochialibus Eccleſiis ſacrorum Canonum diſpoſitione ſtatutum eſt: quod vt contra omnes impetrantium incurſiones certo præſidio tandem aliquando muniatur; ſtatuimus totius Prouinciæ nomine Sanctiſſimo D. N. ſupplicandum; præfatum Decretum Apoſtolica auctoritate confirmare, & munire dignetur, ne quod noſtra ſolicitudine paratum eſt remedium, ſubreptionis impulſu pereat.

Debent iis, qui à Parochialibus Eccleſiis longe abſunt, vel extra Ciuitatem ſunt, cum tamen à Parochia Ciuitatis pendeant,

*deant, & ab eadem gubernentur; Episcopi opportune prospi-
cere, ut ministeria spiritualia in promptu necessitate exigente
habere possint, præsertim si aquarum diuortijs, & montium
difficultatibus, & pontium nocturno transitu, ac pluuiarum,
seu niuium tempore, vel intercluso portarum Ciuitatis exitu,
difficilis Rectori sit, ac periculosus, interdum etiam impossibilis
in eam partem accessus. quo casu iuxta felicis recordationis
Alexandri III. Constitutionem, & Tridentini Concilij de-
cretum, nouas Episcopi Parochias constituere poterunt, ut ani-
marum curæ consultum sit. ijs verò, qui nouis Parochijs præ-
ficiendi erunt ex fructibus ad matricem Ecclesiam quomodo-
cunque pertinentibus assignandam portionem ex decreto Conci-
lij declaramus, quæ si minus competens, ac minus congrua fue-
rit, erunt partes Episcopi, etiam populum ad ea, quæ nouo Re-
ctori necessaria fuerint, præstanda compellere, ut inde hau-
riant victus necessarij commoda, ubi ministerij, & laboris
assiduam diligentiam impendunt.*

*Decedente Parocho, ea, quæ ad sacrum cultum, vasa, li-
bros, paramenta, missalia, ornamenta, & alia sacra licet ex
argento, siue auro confecta viuens ex fructibus beneficij etiam
in Capella, seu priuato Oratorio adhibenda confecit, nomine
Ecclesiæ, apud quam resedit, seu quam obtinuit, vendican-
da, & in illius vsum adsciscenda decernimus, & mandamus
iuxta Constitutionem Pij Quinti. quod Vicariorum foraneo-
rum diligentia expediendum erit, ut proprio illorum capite
declarabimus.*

DE DIGNITATIBVS, Canonicatibus, & beneficijs simplicibus.

DIGNITATVM, & Canonicatuum, qui nomen à Regula, & ordine duxerunt, electionem, & probationem Episcopis indicimus faciendam cognitione, & iudicio, ut idoneos; quos caro, & sanguis non reuelauit; eligant spectatæ probitatis, morum, etiam probatæ doctrinæ, ut meritò Senatus Ecclesiæ dici possit: in quo sibi persuadeant fore ad Ecclesiasticum gubernium dirigendum benè incitatæ voluntati maximum, & perpetuum adiumentum. pertinent enim, qui dignitates obtinent Ecclesiasticas, & Canonici ad caput, qui est Episcopus, tanquam nobiliora membra: pertinent verò ratione ministerij, & dignitatis, itemq; loci propinquitate, & ordine Ecclesiæ, ut nihil in horum altero sit, quod ad alterum non pertineat. Hanc ob causam de Dignitatibus, & Canonicatibus à Tridentina Synodo statutum est, ut in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis insignibus dignitates omnes, & saltem dimidia pars Canonicatuum, ubi id commodè fieri potest, tantum Magistris, & Doctoribus, aut etiam licentiatis in Theologia, vel iure Canonico conferantur. Quod si Dignitates curam animarum annexam habeant, ex decreto Concilij declaramus nulli esse conferendas, qui saltem vigesimumquintum ætatis suæ annum non attigerit, & in clericali ordine versatus, doctrina ad munus suum exequendum necessaria, & morum integritate non commendetur.

Aliæ

Aliæ dignitates, & personatus, quibus nulla subest animarum cura, Clericis idoneis non minoribus annis viginti duobus iuxta idem Concilij decretum conferantur.

In Archidiaconos, qui oculi sunt Episcoporum in omnibus Ecclesijs prouehantur, vbi fieri potest, qui magistri sunt in Theologia, seu Doctores, aut licentiati in iure Canonico: neque enim munus; sicubi iurisdictionem habent; aut dignitas, quæ principalis est post Episcopalem; aut temporum ratio, quæ vigilantiam, integritatem, & doctrinæ donum requirit, omninò patitur, vt segnes, & illiterati adsciscantur, qui imperitia, & sordibus euertere perseuerent, quæ stare videntur.

Aetas promouendorum ad Canonicatus ea saltem debet esse, quæ sacro ordini Præbendæ conueniat, vt infra tempus à iure, & sancta Tridentina Synodo constitutum, promoueri possint: ea sit præterea in litteris scientia, & in Ecclesiasticis doctrina, vt ordinem assequi Præbendæ valeant: nisi enim idonei in examine ad ordinem Præbendæ, quæ confertur, extiterint, inhabiles ad Canonicatum pronunciamus, collationem verò, aut quamcunque promotionem de illis ad Canonicatum irritam, & cassam declaramus.

In Ecclesijs tam Cathedralibus, quàm Collegiatis, & Parochialibus ex earum constitutionibus, aut ex praua consuetudine obseruatur, vt in electione præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia prouisione, siue admissione ad possessionem alicuius Cathedralis Ecclesiæ, vel beneficij, Canonicatuum, aut præbendarum, vel partem prouentuum, seu ad distributiones quotidianas certæ conditiones,

ſeu deductiones ex fructibus, ſolutiones, promiſſiones, compenſationeſve illicitæ, aut etiã quæ in aliquibus Eccleſiis dicuntur Turnorum lucra, interponantur: hęc examinent, & diligenter Epiſcopi perpendant, vt, quæ in vſus pios conuertuntur, permittant, alia, quæ ſordidam auaritiæ labem, & ſimoniacam ſuſpitionem olent, euertant, ac omnino tollant. Quod verò ſpectat ad primi poſt adeptam poſſeſſionem anni fructus, decernimus exequendam omnino Conſtitutionem Pij V. vt ſi hi fructus, & diſtributiones in pia opera ſtatuto, aut vetere conſuetudine inſumantur, dimidium ad Canonicum, dimidium alterum ad ipſorum operum executionem pertineat; ſi verò inter Canonicos diſtribuantur, aut aliter inſumantur, quàm in pios vſus, tum decernimus dictos fructus, & diſtributiones primo etiam anno poſt adeptam poſſeſſionem integros ad Canonicum pertinere, & eidem ſine diminutione aſſignandos eſſe.

Beneficiorum etiam ſimplicium ſub eodem tecto obtinendorum prohibitionem iure communi latam omnibus Epiſcopis ſeruandam, & exequendam omnino proponimus, & intimamus.

Ferendum nullo pacto dicimus, & declaramus, vt ad beneficia ſimplicia vel liberæ collationis, vel iuris patronatus Sacerdotij ordinem, & miniſterium annexum habentia prouehantur pueri etiam impuberes, qui litteras, & penè ſe ipſos ignorant, ne dum munus exequuntur beneficijs annexum, aut exequi poſſunt: quem abuſum corrigere volentes, declaramus illos, qui ætatem non habent, vt ſaltem infra annum promoueri ad ordinem tituli beneficialis poſſint, inhabiles ad huiuſmodi beneficia, quæ Sacerdotij ordinem, & miniſterium annexum habent;

habent: electionem verò, præsentationemq́; & institutionem de huiusmodi persona nullam, & irritam esse, aut etiam irritandam, & annullandam declaramus.

Ac, vt in collatione beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ ministerium habent, & aliquam muneris executionem, in primis attenditur, & curatur, vt qui prouehitur, idoneus sit, ita in beneficijs quibuscunque simplicibus conferendis quamuis de iure patronatus accurate seruandum præcipimus, & mandamus, vt prius examinetur promouendus in ijs, quæ ad beneficij onus pertinent, quàm promoueatur: si fuerit idoneus, vt fiat, quod iure fieri potest, ac debet; aliter factam collationem ex decreto Concilij declaramus irritandam: ipsi verò collatores pœnam sibi isto casu aliàs indictam, & in Concilio Tridentino receptam, & innouatam declinare studeant.

DE VITA, ET HONESTATE Clericorum.

CLERICORVM vitam habitu, studijs, conuersatione decet esse integram; vt qui alijs ordine præsunt, etiam exemplo, & laudabili morum, & studiorum institutione præluceant. Quia verò hoc ipsum actu constat, & habitu, singillatim de vtroque statuere aliquid decreuimus, vt etiam successione temporum, quod institutum, cæptumve fuerit, expolitione aliqua perficere valeamus.

Insigne Clerici tonsura est, ac vestis talaris: Qui igitur in clericalem militiam adscitus est, norit à se hoc primum requiri,

vt

vt habitum, & tonsuram deferat. qui non detulerit, sciat se pœnis iuris subiacere.

Cum autem complures sint, qui tonsuram habent, atque etiam ordines minores, quorum aliqui in Ecclesiasticis ministerijs in habitu, & tonsura aliquando seruierunt; postea respicientes retro, tanquam regno DEI minus apti, clericalem militiam deseruerunt, & ad vitam laicalem, & communem reuersi sunt: alij nec habitum, nec tonsuram vnquam gestarunt, nec in Ecclesia Clericorum instituto, & more versati sunt; sed laicorum habitu, delatione armorum, toto corporis cultu omnia alia potius, quàm Clericos se ostenderunt; neque Clerici vnquam cõmuni hominum opinione habiti sunt: vtrique verò vitam secularem degentes si quando aliquò impingunt, & iustitiæ temporalis præcepto propter crimen obiectum in aliquam difficultatem truduntur, tum ordinationis litteras ostendunt, & fori Ecclesiastici subsidium implorant: abusibus occurrentes varijs, & grauibus sacri Concilij Tridentini decretis inhærentes statuimus, & declaramus indignos illos esse, quos fori Ecclesiastici fauor complectatur, qui eiusdem fori dignitatem, & obedientiam contempserunt. Nullus igitur fori priuilegio ex decreto Concilij gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inseruiat; vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola, vel vniuersitate de licentia Episcopi, quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versetur.

Illis autem, qui beneficium Ecclesiasticum quodcunq; etiam

quomo-

quomodocunque simplex possident, vel Canonicatum, aut Capellaniam, siue etiam pensionem vltra ducatos sexaginta, tonsuram verò, & habitum clericalem deferre contemnunt, amantes lucrum, insigne verò suæ professionis abhorrentes, Constitutiones Sixti Quinti datas, alteram quinto Idus Ianuarij. M. D. LXXXVIII. alteram pridie Calendas Februarij eodem anno intimandas intra mensem decernimus, & mandamus: futuris autem temporibus in Diœcesanis Synodis easdem promulgari præcipimus.

Lateranensis Concilij sanctione grauissima decretum est, vt qui beneficia Ecclesiastica tam curata, quàm non curata obtinent, nisi post certum tempus horas Canonicas recitarint, fructus beneficiorum amittant, qui ex tunc fabricis locorum piorum, seu eleemosynis applicati fuerunt. Quod vt Clericis apertius innotescat, sæpius eisdem inculcandum decernimus, ac statuimus Pij Quinti Constitutionem de hac re ipsa latam xij. Cal. Octobris. M. D. LXXI. in Diœcesanis Synodis quotannis publicandam: qua amissiones fructuum beneficialium pro horarum omissione quantæ sint, declarantur; inde enim omnes colligent, quod male perceptum est, qua fuerit ratione, & cui restituendum.

Non tamen existiment, qui ad Subdiaconatus ordinem, & superiores prouecti sunt, si beneficio Ecclesiastico careant, horis Canonicis ex Breuiario Romano recitandis obstrictos non esse; omnino verò intelligant, quemadmodum qui beneficium habent Ecclesiasticum, horas Canonicas non recitantes, vltra peccati mortalis reatum, amissione fructuum plectuntur: ita

illos

illos omittendo horas Canonicas mortaliter peccare, nec se prætextu beneficij non adepti excusare posse. Norint verò sacri ordinis susceptione, se in sortem Domini, cui in humilitate seruire debent, adscriptos esse, vt à sua ipsius religiosa dedicatione, & sacris ministerijs discedere non valeant, sed obligatos ita esse, vt ascendere possint, ad seculum descendere non possint. Qui muneris sui partes neglexerit, & conuinci aliquo modo poterit, vel non recitare, vel ordinem recitandi non intelligere, pœnis debitis etiam in foro exteriori, vltra peccati reatum, plectendum, & suæ correctionis beneficio, & aliorum exemplo decernimus.

De Clericali habitu, & tonsura ne dubitari contingat, qualis esse debeat, tonsuram, seu clericam edicimus eam esse, quam pro maiorum, & minorum ordinum gradu minorem, & maiorem præsenti pagina præscripsimus, vt vel inscriptione clericæ inscriptum sit cuique suæ ordinationis signum. Barbæ incomptioris formam, & longiores pilos à superiore labro dimissos, qui oris officium impediunt, omnino damnamus, & à clericali modestia reijci mandamus. Habitum verò clericalem in Ciuitatibus, Terris, & Oppidis dicimus esse vestem talarem collo constrictam cum pallio superiore longo: collaria camisiarum quocunque modo crispata, seu lactucata damnamus, reijcimus, & personis clericalibus minime conuenire pronunciamus. Colorem nigrum modestiæ clericali aptum, conuenientemq; dicimus: colores alios quoscunque, etiam in manicis, & fibulis caligarum damnamus, & prohibemus. pileos laneos, siue sericos opere crispato, vel punctorum frequenti ordine

quasi

quasi pictos, seu cinguli variegati corona exornatos, ad laicos, & non ad clericos pertinere declaramus: volumen velorum circa pileum ex arte compositum vt personas Ecclesiasticas non decet, ita minus quidem decet illas, quæ inter cęteros loco, & dignitate eminent.

Omnibus, & singulis quacunque sint dignitate, officio, ac beneficio præditi, quibus Diuinis in Choro interessendi munus est adiunctum, sub pęna suspensionis à Diuinis interdicimus, & inhibemus; ne in Chorum ad Diuinorum interessentiam ascendant sine veste coloris nigri vsque ad talos demissa, & ad collum constricta, & superpelliceo decenti: vestem breuiorem coloris non nigri, aut collo non constrictam, quocunq; prætextu sumptam, à Choro, & ab Ecclesia longius abesse volumus; ac sub eisdem pœnis inhibemus, ne quis pileos cuiuscunq; materiæ, aut formæ in Chorum deferat: si enim locis omnibus Clerus decenter ornatus esse debet, multò sanè magis in loco sacro, & in Choro; vbi laudes DEO persoluuntur, gratiæ aguntur, postulationes fiunt, esse debet, in quo vestimentum induens candidum, & officium Angelorum obiens ab omnibus abstinere, quæ vel inania sunt, vel secularia, uel à re aliena diligentissime debet: atq; id assidue meditari, & contemplari animo pie decebit. Quod autem debeat in Choro esse silentium, quę mentis eleuatio, qui cultus, attentio, & deuotio superius titulo de diuinis officijs aliquid decreuimus: reliqua per Reuerendiss. Patres in commune Prouinciæ cōmodum meditanda, & cōpilanda proposuimus.

Ne autem quis dubitet, quę sit habitus itinerantium forma; vt quæcunq; se ad loca Clerici contulerint, vitę, & morū insi-

gne deferant; ex ipso verò clericali habitu obstrictos se obligatione modestiæ, & temperantiæ cognoscant: statuimus vestem clericalem itinerantium eam esse, quę saltem usque ad genu longitudine producta, genu Clerici stantis operiat; hæc autem coloris nigri esse debet, & clericaliter ad collum formata: habitum verò clericalem declaramus eum esse, qui veste vel talari, vel breuiore in itinere, ut paulo ante dispositum est, ac tonsura constat. Si ex duobus alterum desit, habitum clericalem dimidiatum declaramus, ac dicimus, ut Constitutionibus de habitu clericali deferendo disponentibus satisfactum non sit: quod Episcopi animaduertere diligentissime, & curare debebunt, ut si minus edicta, & monita, ac præcepta profuerint, pœnæ ingruant, & iuuante DEO prosint.

Arma Clericorum sunt lachrymæ, & orationes, non enses, aut alterius formæ, vel materiæ arma. Per Ciuitates, & loca, in quibus habitant, si quis Clericorum extra itineris faciendi necessitatem insolenter arma cuiuscunque generis detulerit, eum damnandum statuimus quarta parte fructuum suorum beneficiorum, quam ex nunc, prout ex tunc, & è contra, Sacristiæ Ecclesiæ, cui fuerit titulo beneficiali adscriptus, applicamus Episcopi proprij mandato exigendam, & in prædictum usum insumendam: crescente contumacia grauiora etiam remedia decernimus adhibenda. Contra Clericos non beneficiatos carcere, banno, suspensione, vel aliter procedendum erit, ut aliquando resipiscant, qui vel errore, vel improbitate animi à disciplina, & obedientia desciuerunt, ac DEO gratias agant, qui pereuntes vitæ restituit.

Pensionarios

Pensionarios seriò monitos esse volumus, eos ad officium Beatæ MARIAE Virginis quotidie recitandum teneri; præter peccatum mortale, quod committunt, si omiserint, restitutionis onere obstrictos declaramus. at verò ne putent Ecclesiasticum panem, qui temporaliter inter ministros distribuitur, ad luxum, ad inania studia, ad venationes esse conuertendum; cum sit patrimonium CHRISTI, alimenta Sacerdotum, qui vere Sacerdotes, & verè Ecclesiastici sunt, ministrorum stipendium, vt in Ecclesia, vel extra DEO laudes persoluant, & ipsi DEO obediant.

Dicit Canon: Esau venator erat, quoniam peccator erat: quàm verò sit modestia clericali indignum, qui paulo ante Breuiarium manibus tractabat, & sacræ lectionis studio intendebat, eum publicè Accipitrem deferre, & sua in eo studia profiteri: quiq; cum Angelis in Ecclesia gratiarum actiones, & laudes DEO persoluebat; eum inter canum latratus, & multitudinem versari, & incomptis obstrepere vocibus, sacri Canones declarant; omnes verò facile intelligunt. Consequitur autem, vt panis, qui miserorum pauperum victui sufficeret, panis, inquam, de redditibus Ecclesiasticis collectus, quod est patrimonium CHRISTI, ad bestiarum cibum indigne transferatur: cuius criminis ratio districtè in die Domini reddetur. Quod vt longe à Clericorum vita, & honestate remoueamus, omnibus Clericis cuiuscunque conditionis, & gradus sint, venatorium studium interdicimus, & districtè prohibemus, ac in eos grauius per illorum Ordinarios procedendum statuimus; ac si contumacia fuerit obstinatior, & inhibitionis

mollioris ratio contemptui esse cæperit, grauiori etiam animaduersione prospiciendum mandamus.

De tabernis, quod ad Clericorum modestiam pertinet, statuimus nulla ratione tolerandum, ut extra itineris necessitatem in tabernas, diuertant. quia verò locis quibusdam viget consuetudo; quæ, si Clericorum spectetur conditio, corruptela, & abusus dicendus est; ut si conuiuij amicis, & conciuibus parandi voluntas ex honesta etiam causa, vel hospitium aduenarum repentino aduentu inciderit, non domi, sed in publico diuersorio paretur conuiuium; & eò conueniant, & ibidem reficiantur, licet hospitibus confluentibus diuersorium totum pateat. quod omninò Clericis cuiuscunque ordinis, status, & conditionis sint in tota Prouincia honestatis, & modestiæ causa inhibendum pœnis etiam propositis decernimus; ac Episcopos Decreti præsentis vigore, ut seriò inhibeant, excitamus.

Alearum, & taxillorum vsum, quo tempus misera iucunditate teritur, Clericis omnibus inhibemus: multo verò grauius, si non modò luserint ipsi, sed alijs ludendi potestatem fecerint parato loco, & domestico diuerticulo. Episcoporum verò vigilantia, & prudentia edictis, ac pœnis propositis opportunum erit remedium adhibendum, ut, pestis auertatur, qua miserorum facultates suaui morbo exhauriuntur, blasphemiæ, & rerum desperationes excitantur, cupiditatum intemperatiorum, & fraudium oblectamenta aluntur, denique ipsa DEI clementia assiduè offenditur: qui tanto periculosior morbus est, quanto ardentius interdum animos Clericorum occupat, & Ecclesiasticas opes peruadit.

Conuiuia,

Conuiuia, & nimiam Laicorum familiaritatem multarum offensionum, & scandalorum originem debent Clerici in quocunque gradu constituti declinare, ac fugere; honestatem, quæ inter Clericos tutius seruatur, amare, contraria diligentissime vitare: meminisse verò debent, non aliunde clericalis ordinis dignitatem grauius fuisse offensam, quàm à nimia Laicorum familiaritate; illi enim, vt honestè de ijs, quæ honesti speciem præ se ferunt sentire solent; ita si honestum illud, quod opinione comprehenderunt, assidua tractatione non reperiunt, parui pendere, & quos imperfectiores norunt, contemnere omninò solent.

Mulierum suspectarum contubernium, & familiaritatem declinent, & fugiant Clerici: de Episcopis enim fas non est suspicari: ne vel mali suspitione laborent, vel periculosæ rei traxdatione tabescant: qui sordium, & intemperantiæ studio implicati fuerint, ita corrigantur, vt vel monitis resipiscant, vel pœnæ intimatione, aut (si pertinaciores fuerint) etiam inflictione disciplinam recognoscant, vt etiam; si desperetur correctio; beneficiorum priuatione plectantur. Quod verò superius statutum est titulo de Residentia Curatorum circa fœminas ad ministerium domesticum Clericorum admittendas, & approbandas, hoc diligenter seruetur.

Clericum, qui à seculo discessit in sortem Domini adscitus, seculi adhuc negocia appetere non decet. negociationes enim, mercaturas, alienæ rei procurationes, alienorum tutelas, aduocationes, & fideiussiones cum secularibus, & de re seculari, & alia huiusmodi cum Clericorum vita, & studijs consentire nemo affirmarit. dent igitur operam

Episcopi,

Episcopi, ut Clerum Ecclesiasticis exercitationibus, sacrarum litterarum studio, & charitatis operibus instituant, & ad perfectæ vitæ bonum per Christianas virtutes adducant.

Ad spectacula Comædiarum, siue ad bancos Circulatorum, & buffonum in plateis, qui alijs exemplum esse debent maturitatis, & prudentiæ, accedere, & assistere Clericos non decet: à chorearum spectatione item Clerici abstineant; saltationem verò priuatam, & publicam; quod est intemperatissimæ temeritatis genus; nulla ratione committant, nisi grauioris correctionis virgam experiri affectent. Personatum incedere Clericum turpe, vanum, periculosum, non ferendum: non enim ad bonum habitus clericalis depositio; sæpissime ad malum vel inchoandum, vel consumandum. Nocte se Clerici domi contineant, nisi ad charitatis Christianæ officia sit exeundum: militum, aleatorum, infamium personarum conuersationem declinent: compotationes fugiant, & omnia, quæ Ecclesiasticam personam minus decent, & sacrorum Canonum statutis interdicta sunt Clericis, à se putent aliena: quæ verò ad omnem charitatis, & pietatis exercitationem pertinent, ea amplectantur, & nunquam dimittant.

Clericalis militiæ propagines aptari, & in futuræ quasi sobolis spem ali suadet pietas, & Christianæ prudentiæ ratio. ac, ut rite fiat, & ijs obseruatis, quæ obseruatione dignissima sunt, de ordinationibus Clericorum summatim quædam statuimus; alia etiam DEO fauente addituri, ut ex his quasi fundamentis maiora aliquando excitemus.

Qui ad ordines gradatim minores, & maiores promouendi sunt,

ſunt, quædam habere, quibuſdam carere debent: ac vt diligenter proſpiciendum, vt quæ ad ordines ſuſcipiendos, & exercendos attinent, ne deſiderentur; ita animaduertendum diligentiſſime, vt quæ aſcenſum, & promotionem impediunt, diſpiciantur, & ab Eccleſia excludantur, atque ita Decretis Concilij Tridentini inhærentes ſtatuimus vt prima tonſura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint; quiq; legere, & ſcribere neſciant; & de quibus probabilis coniectura non ſit, eos non ſecularis iudicij fugiendi fraude, ſed vt DEO fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe.

Ad minores ordines promouendi bonum à Parocho, & Magiſtro ſcholæ, in qua educantur, teſtimonium habeant, & ſaltem latinam linguam intelligant, in quibus ſeruanda interſtitia decernimus; niſi aliud Epiſcopo expedire videbitur: ac, vt interſtitiorum ratio videtur ea eſſe, vt minorum ordinum functiones Apoſtolorum temporibus in Eccleſia laudabiliter receptæ, & pluribus in locis aliquandiu intermiſſæ, in vſum reuocentur, ita Epiſcoporum ſolertia curandum decernimus, vt minorum ordinum miniſteria reſtituantur: fiet autem ſatis commode, ſi, quos Epiſcopus ordinarit, eos ad miniſteria Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum deſtinarit: ijs verò competenti numero inſtructis, per Eccleſias Parochiales Clericos eoſdem diſpoſuerit, & in illis ad eadem miniſteria obeunda deſtinarit.

Ad aſcenſum inter minores non admittantur, qui priorum miniſterio, morum, & ſtudiorum teſtimonio non commendentur:

tur: hoc autem ipsum testimonium (si Parochiam Clericus, & Magistrum scholæ mutarit) recipiatur saltem à Parocho, & Magistro, in cuius vel disciplina, vel Parochia sex menses ante ordinationem fuerit.

Qui ad singulos maiores ordines erunt assumendi, per mensem, aut aliàs, vt Edicto Episcopali præstituetur, ante ordinationem Episcopum adeant, qui Vicario generali, aut Vicariis foraneis locorum, siue Archidiaconis, aut cui magis expedire videbitur, committat, vt nominibus, & desiderio eorum, qui promoueri volent, publicè in Ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita à fide dignis diligenter inquirant, & litteras testimoniales ipsam inquisitionem factam continentes ad Episcopum quamprimum transmittant.

Qui ad sacrum Subdiaconatus ordinem sunt prouecti, si per annum saltem in eo versati non sint, ad altiorem gradum non permittantur ascendere, nisi aliud Episcopo videatur, qui vel necessitati, vel vtilitati publicæ consultum debet velle, non cupiditati, aut commentitiis priuatorum causis satisfactum. Quò autem propius Subdiaconi ad sacra accedunt; eò magis decet, vt diebus saltem Dominicis, ac solemnibus, cum Altari ministrauerint in Ecclesiis, quibus adscripti fuerint, sacram communionem percipiant.

Duo præcipue in ordinatione Subdiaconi exquirenda, quorum primum, vt tales adsciscantur, qui sperent DEO auctore se continere posse, cum sit impuritas vel ab hoc gradu arcenda, vel in hoc ipso diligentissime comprimenda. Secundum, vt nullus

nullus admittatur, qui recitare horas Canonicas ex Breuiario Romano nescierit: qui, si reliqua nouerit omnia, vnum hoc ignorarit, repellendus erit.

Non decet eos, qui diuino ministerio adscripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut minus honestam questus rationem exercere, vt victum decentem habeant. Idcirco sacri Concilij Tridentini Decreto inhærentes statuimus, accuratè obseruandum, vt nemo ad ordinem Subdiaconatus admittatur, nisi legitimè constet, eum Ecclesiasticum beneficium, quod sibi ad victum honestè sufficiat, pacificè possidere. ad titulum patrimonij, vel pensionis non ordinentur, nisi illi, quos Episcopus iudicauerit assumendos pro necessitate, aut commoditate Ecclesiarum. attentè verò perspiciat, an patrimonium, seu pensio ab eisdem verè possideatur, ac talia sint, vt ad vitam sustentandam idonea sint. quæ deinceps; donec Ecclesiasticum beneficium, quod sufficiat ad victum, obtinuerint; sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possint.

Episcopus familiarem suum non subditum, si per triennium commoratus secum fuerit, ordinare ex Concilio Tridentino non potest, nisi ei beneficium quacunque fraude cessante statim re ipsa conferat.

Clericos alienos cum legitimis dimissorijs recipere; si fuerint impediti illorum Episcopi, & examinatos dimiserint; laudabile, & honestum: hoc tamen monemus, ad Episcopos recipientes ad suam ordinationem subditos alienos non pertinere vel super interstitijs ex causa non seruandis cognoscere, aut decernere; vel titulos, ad quos ordinantur, qui fuerint

à proprio Episcopo, seu generali eius Vicario approbati, aut reprobati, iudicare: hæc enim ad Episcopum dimittentem pertinent.

Qui pie, & fideliter in ministerijs anteactis se gesserint, & ad Presbyteratus ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium; & hi sint, qui non modo in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob Ecclesiæ vtilitatem, & necessitatem aliud Episcopo videatur, ministrauerint; sed etiam ad populum docendum ea, quæ scire omnibus ad salutem necessaria sunt, ac ad ministranda sacramenta diligenti examine præcedente idonei comprobentur: atque ita pietate, & castis moribus conspicui, vt præclarum bonorum operum exemplum, & vitæ monita ab eis possint expectari.

DE SEMINARIO Clericorum.

SEMINARIORVM institutionem, conseruationem, & promotionem in Ecclesia DEI summè fructuosam, quo clericalis militiæ propagatur ordo, & progressio, tantopere necessariam, vt stare Ecclesiastica disciplina sine illorum subsidio, & adminiculo vix possit; in Prouinciæ Aquileiensis Ciuitatibus audiuimus, & incredibili animi iucunditate etiam vidimus: doluimus autem Metropolitanam Ecclesiam nostram propter maximas difficultates hactenus Seminario caruisse, quo tamen modò lætamur nunc ita carere, vt habere penè dici possit, ita enim comparata, ac penè

instituta

instituta sunt, quæ ad ipsius corpus informandum, & instruendum prima, & necessaria sunt, vt parum desit, quo actu perfici aliquando tandem, & breui quidem temporis spatio valeat.

Qui Episcopi Seminarium nondum habent, & nihil hactenus pararunt, vt aliquando haberent, monemus illos, quamprimum cogitent de Seminario in sua Diœcesi erigendo, & sex mensium spatio nobis, quid hoc de genere cogitarint, pararint, effecerint, omnino significent. Si enim vel propter Diœcesis paupertatem, vel angustiam erigere Seminarium proprium non valeant, erit, quod cogitent, qua possint ratione, si non longe à Seminario Aquileiensi absint, dimidiam Decimam suæ Diœcesis in illud conferre, vt in idem Clerici pro quantitate Decimæ, & suæ Diœcesis commodo, & necessitate inferantur, & cum reliquis Clericis, qui fuerint ex Diœcesi Aquileiensi, alantur, & doceantur.

Quod si plures sint Episcopi, qui Seminarij erigendi difficultatem patiantur, ac sit in causa paupertas Ecclesiarum, decernimus ex plurium Episcoporum collatione debere commune Seminarium quamprimum erigi, & confici, vt quod singuli non possunt, vniuersi faciant; quod valeat ad singulorum vtilitatem aliquando deriuari: in quo habendam rationem decernimus fructuum, & Decimæ attribuendæ singulorum Episcoporum Clericis, & numeri Clericorum, ne prægrauetur Seminarium, sed partitione quadam iusta oneris, & honoris sustentetur. Si negligentes, (quod opinari non debemus) fuerint, & necessario operi erigendo defuerint; erunt partes nostræ vrgere, & quæ à sacra Tridentina Synodo sanctè,

pieq; instituta de hoc genere fuerunt, omnino exequi, & actu perficere.

Locus Seminarij si apud Ecclesiam Cathedralem fieri possit, non alibi optandum, ut fiat; quò enim propius absunt Clerici, eò facilius, & minore temporis dispendio in Ecclesiam se conferunt; nec diuagatione spatiari, nec longinquitatis spatio studiorum, ac disciplinæ iacturam facere coguntur. Quod si locus apud Ecclesiam non pateat, ad Episcopum pertinebit, locum idoneum eligere, & in eo Seminarij domum aptare, & erigere.

Duo sunt in Seminario Clericorum perpetua exercitatione retinenda, ut Clerici discant, & ministrent. Ex ijs, quæ addiscere debent, item duo proponuntur; alterum ad pietatis, religionis, & deuotionis documenta; quod est omnium rerum certissimum fundamentum; pertinet, ut Christianæ fidei rudimenta in primis inter se iuniores addiscant, & recitent: qui prouectiores sunt, doceant, & exerceant: quod singulis Dominicis, & festis diebus curandum, & faciendum omnino præcipimus. Curabunt item Episcopi, ut singulis diebus ijdem Clerici Missę sacrificio intersint, & saltem singulis mensibus confiteantur peccata, & iuxta Confessoris iudicium sumant Corpus Domini nostri IESV CHRISTI. Alterum pertinet ad studia: Grammatices autem, cantus, computi Ecclesiastici, aliarumq; bonarum artium scientiam addiscant. Item cum primū capere animo, & intelligentia possint, sacram scripturam, libros Ecclesiasticos, homilias sanctorum, atq; sacramentorum tradendorum, maxime quę ad confessiones audiendas videbuntur opportuna,

portuna, & rituum, ac cærimoniarum formas. Pars altera ministeria respicit, quæ ab ijs, qui in Seminarijs degunt, Clericis diligenter obeunda. Sunt autem, quæ vel minorum, vel maiorum etiam ordinum executionem respiciunt, vt res uidebitur postulare, & prefectus cærimoniarum singulis, aut vniuersis in Ecclesia præscripserit. Hæc autem vt fiant ab illis expeditè, & aptè, institutione, ac exercitatione diligenti curandum erit, quod præfectorum, & magistrorum solertia effecerit.

Huiusmodi verò ministeria festis diebus, ac Dominicis tam in Ecclesia Cathedrali, quàm in alijs præstare debebunt; vt coram Episcopo, qui fuerint instructiores, seruiant; qui tardiores, alibi: quod vt accommodatè fieri aliquando valeat, in primis cupimus, Seminarium apud aliquam Ecclesiam construi, in qua Dominicis diebus, ac festis horas Canonicas psallere, ac Diuinis inseruire Seminarij pueri valeant: hac enim exercitatione facilius ad rituum, & cærimoniarum cognitionem peruenerint. Vt autem in disciplina Ecclesiastica commodius instituantur, tonsura statim, atque habitu clericali vtantur.

Præfecti, Magistri, ministriq; ad inseruiendum Seminario, & domestica ministeria, etiam inferiora obeunda, adsciscantur probatæ vitæ, & spectatæ pietatis homines, qui non modo voluntate, & studio in rei conseruationem, & incrementum propendeant, sed idonei ad prouinciam sibi impositam iudicentur; in quo sit Episcoporum præcipua vigilantia, & diligens solicitudo.

Vt autem minore impensa scholis Seminarij prouideatur, ad Episcopi munus spectat, Scholasterias obtinentes, & alios,

quibus

quibus est lectionis, vel doctrinæ munus annexum, ad docendum in ipsis scholis instituendos per se ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos ab eisdem Scholasticis eligendos, & ab Ordinarijs approbandos etiam per subtractionem fructuum cogant, & compellant: Quod si Episcopi iudicio digni non fuerint, alium, qui dignus sit, nominent omni appellatione remota: quod si neglexerint, Episcopus ipse deputet: Docebunt autem prædicti, quæ videbuntur Episcopo expedire. Meminerint autem Episcopi, Concilium Tridentinum statuisse, vt officia, vel dignitates illæ, quæ Scholasteriæ dicuntur, non nisi Doctoribus, & Magistris, aut licentiatis in sacra pagina, aut iure Canonico, & aliàs personis idoneis, & qui per se ipsos id munus explere possint, conferantur, & aliter facta prouisio nulla sit, & inualida. ideoq; id decretum diligenter obseruari Episcopi curent.

At verò ad Seminarij fabricam instituendam, & mercedem præceptoribus, & ministris soluendam, & ad alendam iuuentutem, & ad alios sumptus cum certi redditus sint necessarij vltra ea, quæ ad instituendos, & alendos pueros sunt in aliquibus Ecclesijs, & locis destinata; quæ eo ipso Seminario ex Concilio Tridentino applicata censenda sunt: debent ab Episcopo cum consilio eligendorum ad ipsius Concilij præscriptum ex fructibus integris mensæ Episcopalis, & aliorum quorumcunque beneficiorum, quæ sunt ab ipsomet Concilio Tridentino sigillatim expressa, & nominata, portiones, aut partes aliquæ detrahi, quibus tota Seminarij impensa fulciatur, & sustineatur.

Ut autem aliquando tandem beneficia portionibus prædictis detrahendis leuentur, ac liberentur, sit Episcopalis charitatis, & solicitudinis munus, beneficia aliquot simplicia, cuiuscunque qualitatis, ac dignitatis fuerint, vel etiam præstimonia, vel præstimoniales portiones nuncupatas ante vacationem sine cultus diuini, & illa obtinentium preiudicio de consilio duorum de Capitulo, ac item duorum de Clero, Seminario applicare, & incorporare, etiam si beneficia sint reseruata, vel affecta. Succedente verò casu, quo per uniones effectum suum sortientes, vel aliter Seminarium ipsum in totum, vel in partem dotatum reperiatur; tunc portionem ex singulis beneficijs, vt supra, detractam, & incorporatam decernimus ab Episcopo, prout res exegerit, in totum, vel pro parte remittendam.

De Reuerendissimorum Coepiscoporum pietate, ac diligentia hoc nobis pollicemur, nunquam fore, vt portionem de mensa Episcopali detrahendam, & Seminario applicandam soluere recusent; sed ipsi cæteris exemplo præeant Seminarij erigendi, & prouehendi, & suum præcipuè munus hac ipsa de re promptè exequendi, cum sacro Tridentino Concilio cautum sit, vt detrectantes corripiantur, & compellantur.

Totum verò Seminarij opus, vt bene dirigatur, debet certorum hominum diligentia, pietate, prudentia, ac fide sustineri. Eligant igitur Episcopi singuli duos ex Canonicis senioribus, & grauioribus, prout Spiritus sanctus suggesserit, quorum consilio ad Seminarium gubernandum, & prouehendum, quæ fuerint opportuna, & necessaria constituent, & exequenda

da mandabunt: diſcolos, & incorrigibiles, malorum morum ſeminatores acriter punient, eos etiã, ſi opus fuerit, expellendo.

Idem Epiſcopi cum conſilio duorum de Capitulo, quorum alter ab Epiſcopo, alter ab ipſo Capitulo eligatur: itemq; duorum de Clero Ciuitatis; quorum quidem alterius electio ſimiliter ad Epiſcopum; alterius ad Clerum pertineat, portiones de menſa Epiſcopali, ac ex fructibus aliorum beneficiorum quorumcunque in Concilio Tridentino pro contributione ad Seminarium inſtituendum, & conſeruandum expreſſorum detrahent, & Seminario applicabunt, vt opus, cui ſuſtinendo neceſſaria eſt non mediocris impenſa, ac prætereà plurimarum rerum circumſpecta prouiſio, Epiſcopali ſedulitate, & adſcitarum perſonarum adiumento egregie pro DEI gloria muniatur, & ſuſtineatur.

In primis verò ſi qua hactenus beneficia, vel quia proximo tempore inſtituta, vel per incuriam (non enim putamus per induſtriam) omiſſa decimali taxa, comprahenſa non fuerunt, illa curent Epiſcopi eadem, qua reliqua beneficia, dimenſione carpi, & pari decimationis lege limitari, & concludi.

Quæ ſupraſcripta omnia, & ſingula pro regionis more, & pro Eccleſiarum, & beneficiorum qualitate, etiam ſi opus fuerit, moderando, & augendo Epiſcopi ad felicem Seminarij profectum neceſſaria, & opportuna decernere, ac prouidere poterunt.

Leue eſt, quod puerili ætati inſitum eſt, vt vel minimo negocio deleatur, & extinguatur; idcirco ſummopere laborandum; vt qui pueri in Seminarij diſciplina educantur, & pietatis

tatis

tatis ſtudio, ac modeſtiæ lege adſtricti ſunt, ab ea non diſce-
dant, quandiu confirmatiores fuerint: quod animaduerten-
tes Epiſcopi acutè proſpicient, ne pueri; dum in inſtituta Se-
minarij educatione viuunt; permittantur à diſciplina diſce-
dere, & liberè diuagari ſine Magiſtro, cuſtode, & reliquo-
rum puerorum communi victu, & exercitatione; vt ali-
cubi factum eſt. habeant poſt ſtudia, & obedientiam recrea-
tiones liberiores ætati conuenientes, & profeſſioni: ad laxiora
ne dimittantur.

De Seminarijs, vbi Diœceſes tenuitate laborant, Triden-
tino Concilio ſtatutum eſt, vt ad plurium Prælatorum commo-
ditatem, & plurium contributione commune aliquod Semina-
rium conſtituatur. Cuius Decreti auctoritatem ſequentes, ſta-
tuimus in tota Iſtria pro illius Regionis Epiſcopis unicum, ac il-
lud quidem commune Seminarium inſtitui pro communi Re-
gionis commodo ad Cleri propagationem, & Eccleſiaſticæ di-
ſciplinæ reſtitutionem.

DE VISITATIONE.

M*AXIMA gubernij Eccleſiaſtici pars, & ratio vi-*
get, vt Epiſcopus Eccleſias, loca, & populos viſi-
tando perluſtret, & quæ acceſſu, fide dignorum te-
ſtimonio, ipſa inſpectione cognouerit emendanda, & corrigenda,
illa corrigat, & emendet: Idcirco ſacra Tridentina Synodo cau-
tum eſt in omnibus, quæ ad viſitationem, ac morum correctio-
nem ſubditorum ſpectant; vt Epiſcopi, quò aptius, quem

regunt; populum in officio, & obedientia contineant; ius, & potestatem habeant, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati ea ordinandi, moderandi, & exequendi iuxta Canonum sanctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, ac Diœcesis suæ vtilitate necessaria videbuntur. Nec in his, vbi de visitatione, ac morum correctione agitur, exemptio, aut vlla inhibitio, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, exequutionem eorum, quæ mandata, decreta, aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat, aut suspendat.

Debent autem Episcopi suam Diœcesim per se ipsos, aut si legitime impediti fuerint, per suum Vicarium generalem, aut visitatorem, si quotannis totam propter eius latitudinem visitare non poterunt, saltem maiorem eius partem visitare; ita tamen, vt biennio per se, vel visitatores suos visitatio compleatur.

Sit autem visitationis scopus visitantibus propositus, vt sanam, orthodoxamq; doctrinam expulsis hæresibus inducant; bonos mores tueantur, prauos corrigant; populum cohortationibus, & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamq; accendant: in quo ad paternam Episcoporum charitatem, Christianumq; zelum pertinebit; omnes amplexari, vt modesto etiam contenti equitatu, ac famulatu quam celerrimè, debita tamen cum diligentia, visitationem absoluant, omnia exquirant, cautè hauriant; non facile admittant, aut probent: ita tamen quæ afferuntur, recipiant, vt nec fidem habeant, nec fidem denegent: duce verò Christiana prudentia probent, quæ vera, quæ recta, ac sincera sunt: quæ commentitia, ca-

lumnijsq;

lumnijsq; infecta, aut dolo, dispiciant; ut, qui semel detulit, non iterum, ut deferat, spe commodi ulla ducatur.

Cum ad visitationem egredi Episcopus animum induxerit, parumper seipsum colligat, ac meditetur profectionis suæ causam: si enim cogitatione perspexerit, se aliorum vitam, mores, actiones examinandas suscipere, ut corrigat, emendet, restituat; certe ipse satis intelliget, à domo, & familia sua visitationem instituendam; cuius exemplo vel tacitus prædicabit reliquis Christianas virtutes; ut, si domum, & familiam non bene compositam, otio, & leuitate diffluentem pro negligentia alijs præbuerit videndam; fructum uniuersæ visitationis perdiderit. quod licet videatur simplici quodam sermonis contextu propositum, ad duo tamen, quæ maxima sunt in hoc genere, pertinebunt. Primum est, ut talem se forma vitæ, famulatus, & familiæ modestia Episcopus præbeat, qualem habere populus exemplaris ad imitandum propositi loco possit: alterum pertinet ad ipsam visitationem. quid enim si Episcopus castitatem, modestiam, pietatem, omnes Christianas virtutes indicat, prædicet, inculcet; in domo vitia vigeant, petulantia, lasciuia, temeritas? quod si suos correxerit, ac bene composuerit, omnes in DEI opere adiutores habebit.

Aequum est, ut visitatio, cuius vis est ad ordinem restituendum instituta, certam quandam methodum habeat, ac, ut scripsit Psalmographus: sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, & in oram vestimenti eius: à capite incipiat, & in membra constituta quadam norma progrediatur, ac diffluat.

Visitationis ordo sit, vt, cum fieri potest, primò Ciuitas visitetur, deinde Diæcesis: in Ciuitate verò Ecclesia Cathedralis, tum Collegiatæ, deinceps Parochiales omnes: ac, vt à matre pendent reliquæ Ecclesiæ forma, imitatione, ritu; ita ratio suadet, vt Clerus vniuersus, qui visitatione Ciuitatis compræhenditur, euocetur, & assistat, ac rationem addiscat reformationis. perfecta Ciuitatis visitatione in Oppida, castra, pagos, villas exeundum. item beneficia Ecclesiastica curata, quę Cathedralibus, Collegiatis, seu alijs Ecclesijs, vel Monasterijs, beneficijs, seu Collegijs, aut pijs locis quibuscunq; perpetuò vnita, & annexa reperiuntur; singulis annis visitentur, & solicite prouideatur, vt per idoneos Vicarios etiam perpetuos; nisi pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur; cum congrua fructuum assignatione super certa re assignanda, deputatos, seu deputandos animarum cura laudabiliter exerceatur.

Item ad Episcopos pertinet, Ecclesias quascunq; quomodolibet exẽptas auctoritate Apostolica singulis annis uisitare, & opportunis iuris remedijs prouidere; vt, quæ reparatione indigẽt, reparentur; & cura animarum, si qua illis immineat; alijsq; debitis obsequijs minime fraudentur appellationibus, priuilegijs, consuetudinibus etiam ab immemorabili tempore præscriptis, iudicum deputationibus, & illorum inhibitionibus non obstantibus: quæ omnia Concilij Tridentini Decreto explosa fuerunt. Præterea capellas quascunq;, & ad diuinum cultum dedicata Oratoria, in quibus Missæ sacrum celebratur: item hospitalia, & pia loca visitare Episcopi non omittant; & in ijs emendanda, & restituenda restituant, & emendent.

Quia

Quia in Diœceſi quæcunque ad DEI cultum ſpectant, ab Ordinario curari; atque ijs, quæ oportet, prouideri æquum eſt: idcirco ſacra Tridentina Synodo ſtatutum eſt, vt Epiſcopi commendata Monaſteria, etiam Abbatias, Prioratus, & Præpoſituras nuncupatas, in quibus non viget regularis obſeruantia; nec non beneficia tam curata, quam nõ curata, ſecularia, & regularia qualitercunq; cõmendata, etiã exempta, etiam tanquã Sedis Apoſtolicæ delegati annis ſingulis viſitent; curentq; congruentibus remedijs, etiã per ſequeſtrationem fructuũ, vt, quæ renouatione indigent, aut reſtauratione, reficiantur; & cura animarũ, ſi qua illis, vel eorum annexis immineat; aliaq; debita obſequia rectè exerceantur. quod ſi in eis regularis vigeret obſeruantia, prouideant Epiſcopi paternis admonitionibus, vt eorum Regularium ſuperiores iuxta eorum regularia instituta, debitam viuendi rationem obſeruent, & obſeruari faciant, & ſibi ſubditos in officio contineant, ac moderentur: quod ſi admoniti intra ſex menſes non viſitauerint, vel correxerint, tunc Epiſcopi etiam vt Sedis Apoſtolicæ delegati eas viſitent, & corrigant, prout ipſi ſuperiores facere poſſent, ac deberent.

Ac ne Eccleſijs ſecularibus, quæ nullius Diœceſis appellantur, deeſſet ea, quæ interdum deſideratur, prouiſio, & ſubſidiũ; ſacra item Tridentina Synodo ſtatutum fuit; id, quod Epiſcopi ſolicitè perficere curabunt, vt ipſi, quorum Cathedralis Eccleſia proximior eſt, ſi id conſtet, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati dictas Eccleſias, quę in nullius Diœceſi eſſe dicuntur, viſitare non omittant: aut ille Epiſcopus, quem ſemęl in Concilio Prouinciali Prælatus loci illius elegerit.

Ac ne quisquam Clericus cuiusuis alterius priuilegij prætextu censeatur tutus, quo minus iuxta Canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi possit, eodem sacro Concilio Tridentino Episcopis, qui in suis Ecclesiis resederint, tributum est, vt qualitercunque exemptos, qui aliàs suæ iurisdictioni subessent, de illorum excessibus, criminibus, & delictis quoties, & quando opus fuerit, etiam extra visitationem tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ delegati corrigendi, & castigandi facultatem habeant.

Quod verò in munere pastorali exequendo Patres, qui Tridentino Concilio interfuerunt, Episcopis præscripserunt, vt aliquid propositum haberent, quod intuerentur, & sequi in reformandis moribus possent; hoc nos in memoriam reuocare præsenti constitutione decreuimus, vt oculis illorum obuersetur, & omnino hæreat. Meminerint ergo Episcopi, qui subiectos regere, & in vita, ac morum honestate continere volunt, se pastores, non percussores esse, atque ita præesse subditis oportere, vt non eis dominentur, sed illos tanquam filios, & fratres diligant, elaborentq; vt hortando, & monendo ab illicitis deterreant, ne, vbi deliquerint, debitis eos pœnis coërcere cogantur: quos tamen si quid propter humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli est ab eis obseruanda præceptio, vt illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate, & patientia: cum sæpe plus erga corrigendos agat beneuolentia, quàm auctoritas; plus exhortatio, quàm comminatio; plus charitas, quàm potestas. sin autem ob delicti grauitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia

iudicium,

iudicium, cum lenitate ſeueritas adhibenda eſt, vt ſine aſperitate diſciplina populis ſalutaris, ac neceſſaria conſeruetur; & qui correcti fuerint, emendentur; aut, ſi reſipiſcere noluerint, cæteri ſalubri in eos animaduerſionis exemplo à vitijs deterreantur, cum ſit diligentis, & pij ſimul paſtoris officium morbis ouium leuia primum adhibere fomenta: poſt, vbi morbi grauitas ita poſtulet, ad acriora, & grauiora remedia deſcendere: ſin autem nec ea quidem proficiant, illi ſubmouendi, cæteras ſaltem oues contagionis periculo liberare.

Viſitantis Epiſcopi munus eſt, prædicatione verbi DEI populos ad omnes virtutes Chriſtianas animare, & incendere, ſacramentum Confirmationis miniſtrare, Eccleſias, & Altaria, ſi qua fuerint vel conſecranda, vel reconcilianda, conſecrare, ſeu reconciliare; paramenta, corporalia, calices, & alia, quæ benedictione egent, & ad cultum ſacrum deſtinata ſunt, benedicere; Sacriſtijs, & Ecclesijs vel reſarciendis, vel ornandis, vel etiam inſtruendis intendere; de cura animarum rectè ſuſtinenda inueſtigare, Eccleſiaſticorum diligentiam excitare, & corripere; mores illorum opportunis remedijs emendare; omnia denique efficere, vt Sacramentorum miniſterio, ſacrorum frequentia, verbi DEI prædicatione, & ſalutaribus monitis, exemplo denique vitæ populus inſtituatur, & in viam cæleſtium mandatorum prouehatur. Nec omittant Epiſcopi populi vitam inueſtigare, deuotionem, & refrigeſcentem charitatem ad bonum reuocare; præceptorum diuinorum auctoritatem inculcare; vſurariorum, concubinariorum, ſacrilegorum piacula, & vitia inſectari, vt reſipi-

ſcant

ſcant per gratiam DEI, & melioris vitæ rationem ineant. Quia verò particularia, quæ ijs, quæ vniuersè prædiximus, continentur; quò enucleatius inſpicerentur, eò fortaſſe fructuoſius viſitatoriæ actioni prodeſſent, ſtatuimus libellum tanquam memorialem pro viſitatione ſingularum Diœceſium Prouinciæ Aquileienſis edendum eſſe, quò particulatim omnia, quæ viſitatione promouenda ſunt, tam neceſſaria, quàm opportuna contineantur: ad quem conficiendum quia multa ſunt, & varia, & vndiq; ex tota Prouincia colligenda; Reuerendiſſ. Coepiſcopos noſtros requirimus, vt ſinguli aliquid hoc de genere conficere, & nobis, cum primum licuerit, mittere velint, vt inde communem quandam viſitandæ Prouinciæ methodum habeamus, & in tota ſit Prouincia bene conſtitutum, quod ad ſingulas illius partes ſit accommodandum.

De Viſitatoribus inferioribus, aut Archidiaconis, aut deputatis à Capitulis ſeruetur, quod in Concilio Tridentino conſtitutum eſt, de ipſorum approbatione, Notarij aſſumptione, rationis eorum, quæ viſitatio complexa eſt, redditione, depoſitionis teſtium, & omnium actorum exhibitione, vt inſpiciantur ea, quæ inferiores agunt, indicunt, præcipiunt, an cum ratione conueniant, & cum Epiſcopalis viſitationis præſcripto, & Conſtitutionibus, quæ in Synodo editæ ſunt, conſentiant.

Pro viſitatione Notarijs non permittendum quidquam vel ſponte oblatum accipiant; procurationem verò modeſtam exhiberi (vbi conſueuit) curent Epiſcopi; ne grauis, oneroſa ve ſit viſitatio; quæ oneribus leuare, faſciculos impietatum ſoluere, expiare omnia debet. In ijs verò locis, ſeu Prouincijs, vbi

vbi consuetudo est, vt nec victualia, nec pecunia, nec quidquã aliud à Visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant; ibi id seruetur. Si quis autem contra sacri Concilij Tridentini præscriptum aliquid accipere præsumpserit, in eum erit iuxta eiusdem Concilij sanctionem grauiter animaduertendum.

DE FESTORVM DIERVM sanctificatione.

FESTOS dies in honorem DEI, & Sanctorum eius institutos ad gratias DEO agendas de beneficijs, quæ à liberalissima eius manu accepimus, veniam peccatorum petendam, & opem diuinam implorandam seruari decet, vt omnium seculorum memoria, etiam veteris testamenti pagina contestatum habemus: quò magis debemus seruare nos, qui in lucis veritate versamur, quàm ij, qui in vmbra futurorum ante solis ortum sedebant. Tempus autem diei festi in audiendis concionibus, Missæ sacro, & diuinis officijs ponendum est; non in commessationibus; multo minus peracto prandio ad saltationes, & lusus declinandum; cum sit in Ecclesias ad horas vespertinas audiendas diuertendum, & nomen DEI concorditer, & deuote vel silentij meditatione, vel vocis exultatione laudandum. quod curabunt Episcopi Curatorum diligentia populis inculcari.

Cum verò festi dies, & alia Dominico die in Parochialibus Ecclesijs populo denuncianda sint, Parochis omnibus districtè præcipiendum statuimus, vt in Parochialibus Ecclesijs

omnibus Dominicis diebus anni (non obstante quauis consuetudine contraria) Missam celebrent, & festos dies, vigilias, & tempora ieiuniorum populo promulgent, eundemq; doceant, quæ seruanda, & quomodo seruanda sint: in eos autem, qui defecerint tam in Missa, quàm in alijs, pœnis seuerioribus statuimus animaduertendum; populum verò monendum, & frequentius incitandum edicimus, vt Dominicis saltem, ac festis diebus ad Parochialem suam accedat, & ibi Missæ sacrum, & concionem audiat.

Abusu factum est, vt in pagis; sicubi festus dies venerit Dedicationis Ecclesiæ; qui solet idem in Dominicum, aut alium diem festum incidere; Curati, qui ab omni parte circumsistunt, ad festum dictæ dedicationis confluant, & populos sua profectione Missæ sacro diebus etiam solennibus fraudare non vereantur, quod aut auaritiæ labem præ se fert; aut certè vel ambitionis, vel conuiuij appetendi cupiditatem indignè olet. hoc corrigentes Episcopi omninò tollent, in eam formam redigentes vniuersam hanc rationem, vt seriò præcipiant Curatis omnibus, ne ab Ecclesia sua discedant in casu supradicto, nisi prius sacrum fecerint, & populi piæ expectationi indulserint, & officium suum executione, & actu impleuerint; alieniores, qui sunt, debitis pœnis coercentes.

Inoleuit abusus, ille quidem à memoria, ne dum à consuetudine fidelium tollendus, vt solennioribus quibusdam diebus vel dedicationis Ecclesiæ, vel die Natalis Sancti Titularis, vel Patroni, cum frequens populus ad Ecclesiam solennitatis, ac deuotionis causa venit, vt veniam à DEO peccatorum

precetur,

precetur, votaq; sua humiliter offerat, eiusq; misericordiam in suam tutelam, & subsidium imploret, non sine DEI offensione, & scandalo bonorum choreas ducat, & gentilitijs quibusdam se ritibus totum dedat: vnde committendorum peccatorum occasio non leuis; deinde blasphemiæ, ebrietates, & periculosæ interdum rixæ, & homicidia subsequuntur: & festi præsertim dies præpotentis DEI laudibus destinati, ipsius summi DEI graui cum iniuria traducuntur, ipsis penè Ecclesiarum foribus profanatis. Idcirco statuimus per Episcopos singulis Ecclesiarum Parochis, Curatis, & Vicarijs præcipiendum districtè, & sub interminatione diuini iudicij mandandum, vt, quantum possunt, tantum nitantur, quò abusus, & corruptela huiusmodi tollatur: semel autem singulis mensibus primo Dominico die mensis Decretum hoc populo promulgent, & intimare studeant: ipsi autem pro viribus curent, vt populum, Parochianos in primis suos ab huiusmodi corruptione auertant, & pro virili abducant, cum dies festos ad gloriam DEI institutos sine scandalo, & peccato ducere oporteat. Magistratus autem, & Dominos quoscunque iusdicentes temporales per misericordiam DEI obsecramus, ne prætextu iurisdictionis tuendæ; quæ si timore DEI, & reuerentia sacrorum non nitatur, incerto nutare statu, & concidere facillimè solet; graue hoc piaculum defendere, & auctorizare conentur: illis enim omnibus, & singulis edicimus, & obtestamur coram DEO, & Angelis, & hominibus, omnia scelera, & peccata, quæ præmissorum occasione patrari contigerit; illis inquam, qui diem sanctum, & locum sacrum, vel

sacro herentem violarint, ac temerarint, seu causam deliberatè dederint, vt violari, seu temerari posset, tributum iri. Capitulis verò, Collegijs, & vniuersitatibus Ecclesiasticis tam virorum, quàm mulierum, qui iurisdictionem habent temporalem in loco, sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ; officialibus autem dictarum Vniuersitatum, siue Collegiorum, aut Capitulorum, si Ecclesiasticæ personæ sint, sub excommunicationis pœna prohibendum decernimus, ne talia permittant, cum impediendi potestatem habeant; ne zelo timoris DEI, & salutis animarum studio ad maiora sit remedia confugiendum.

Indulgentias, quæ festis quibusdam diebus, aut etiam non festis proponuntur, & vnum, vel plura habent sigilla, si clausula sit interiecta: Porrigendi manus adiutrices: vt erat superiorum temporum frequens consuetudo; sublatas per Constitutionem Pij Quinti fuisse declaramus, & per consequens ab Ecclesijs, & locis sacris tolli omnino iubemus.

Expedit; vbi hactenus solertia Episcoporum prouisum non fuit; vt festi dies in Synodo Diœcesana promulgentur, & Curatis graui præcepto mandetur, ut ad illius promulgationis prescriptum populo indicant festos dies per annum currentes, quibus à secularibus operis cessari debet, ita tamen, vt; quod quietis corporalis rationem habet, vt vacari DEO animis attentioribus possit; ne diuersè pro arbitrio irreligioso traducatur; immo toti illi dies pietate, & diuinorum interessentia, & sacris precibus, & officijs agantur. Instituatur autem populus Curatorum diligentia, quid illis diebus fieri, quid non fieri oporteat; & culpam reatus, & reuerentiã dierum Sanctorum, & mandatorum

datorum obedientiam inculcent. Nos autem existimantes; si particulares Sancti Diœcesium, & Ciuitatum Patroni solenni vbique ritu celebrantur; æquum esse, vt etiam vniuersalium Patronorum ratio habeatur, quæ tantæ Prouinciæ pietate, ac deuotione dignissima est: præsenti Decreto vniuersæ Prouinciæ Aquileiensi festum diem indicimus Natalem gloriosissimorum Martyrum Sanctorum Hermacoræ, & Fortunati Ecclesiæ, & Prouinciæ Aquileiensis Patronorum, quotannis die duodecima Iulij duplici officio celebrandum; vt, qui clarissimo fidei testimonio, & triumphali sanguine Ecclesiæ Aquileiensis initia dedicarunt, eorundem gloriosa merita pijs supplicationibus prosequamur, & Patronos gratis animis agnoscamus, quorum certissimo patrocinio muniti sumus.

Episcoporum pietatem, & prudentiam compellamus, & pro dierum festorum solennitate obseruanda studiosè excitamus, vt apud Magistratus temporales Ciuitatum attentè agant, eorum subsidium, & auctoritatem implorent, vt in ipsis Ciuitatibus, Oppidis, castris, & villis festorum dierum obseruatio omnino vigeat, & populorum deuotio, & religio conseruetur: qui verò peruicaciores fuerint, & irreligiosi etiam plectantur, vt resipiscant ipsi; alij, quid deceat, addiscant.

Quod de genere prohibitorum non est, & profanis locis exerceri potest, hoc idem sacris exerceri non debet. Monemus igitur Episcopos, & illorum pietatem, ac religionem requirimus, vt nullo quocunque prætextu, solennitate, actione, etiam alicuius Sacramenti ministerio permittant in solo sacro; quà confluentis est populi aditus, aut alibi; quidquam

venale

venale cuiuscunq; conditionis, aut naturæ, constitui, aut vendi; sed indulgentiæ, aut stationis, aut alterius solennitatis Ecclesiasticæ tempore, vel alio quo vis populorum concursu ab Ecclesiæ vestibulo, ac toto ambitu venalia cuiuscunque generis omnia, & singula, licet sint minimi pretij, amoueant, & opportunis remedijs etiam inuocato brachio seculari deducant, & auertant: multò verò magis in Ecclesiæ vestibulo quocunque pietatis, & religionis colore mercenarios actus exerceri prohibeant: hæc verò à pietate Christiana, & locorum sacrorum reuerentia aliena longè arceri etiam ab Ecclesia mandamus; ne strepitu populi diuina, & sacra perturbentur. Duo verò in primis debent Episcopi apud se perpendere; tempus diei festi, quo ad mercimonia, & humanorum contractuum anfractus diuertere non decet, ac periculo non vacat; locum, in quo DEI bonitas cum placari supplicantium votis deberet, fraudibus tamen, & mendacijs, quæ frequenter in mercaturæ negocio contingunt, offenditur, & irritatur. Agant verò, vt laudetur DEVS, & ministerio Pastorali abusus, qui latè dimanarunt, ratione aliqua tollantur.

DE RELIQVIIS SANCTORVM.

SANCTORVM Reliquias in cęlo regnantium, quæ viua fuerunt membra CHRISTI Domini, & Spiritus sancti templum, in honore haberi pietas præcipit, Christiana ratio suadet. Quia verò deferendi honoris est norma tradenda, vt disposita quadam ratione honor,

nor, qui defertur, eluceat; præcipimus Epiſcopis, ſi qui partem iſtam nondum expolitam habent, vt in Eccleſijs, in quibus eſt Reliquiarum celebriorum quantitas, illas omnes diſtincto quodam ordine in Reliquiarium arte diſpoſitum, & expolitum inferant, chriſtallo ſingulis thecis ſuperadiecto, vt videri reuerenter poſſint. ſit tamen Reliquiario adiectum operimentum ex tabula picta, quæ imagines illorum Sanctorum exprimantur, vel aliquid aliud, quo gloria, qua illi fruuntur in cælis, aptè ſignificetur. Reliquiarij locus in parte nobiliore Eccleſiæ ſelecto aliquo Sacello, aut intra Chori ſepta, aut alibi decenter conſtitui debet, cui lampas perpetuò incendatur, ſi per Eccleſiæ facultates fieri poſſit. quod ſi Reliquiæ ex fragmentis minutioribus conſtent, obuoluantur Reliquiæ ſerico aliquo tenui, in quo ſit color Sancto conueniens, ex ijs, quos illorum Sanctorum die adhibere Eccleſia ſolet: obuolutæ in Reliquiario cum ſcheda nominis inſerto ſupra chriſtallo conſeruentur. Quia verò inter Reliquias aliquæ ſunt certæ, & ſeparatim habitæ; aliquæ ſunt certæ, ſed ex pluribus miſtæ: aliquæ vel miſtæ, vel ſeparatim incertæ, ab antiquitate approbatæ, ſed ſchedarum, & nominum vel abolitione, vel conſumptione incertæ: de ſingulis aliquid ſtatuere oportet, vt varietate quadam inſcriptionum nec reuerentia deſit, nec certa vbi licet, cognitio deſideretur.

Certis igitur Reliquijs, & ſeparatim conſeruatis, ſiue extra ſericum, quia inſignes, ſiue intra ſericum, quia minutiores, ſtatuimus eſſe per ſchedulam formatis characteribus inſcribendum Sancti proprium nomen; ijs autem, quæ ex pluribus miſtæ ſunt,

stæ sunt, inscribatur; sacræ Reliquiæ Sanctorum N.N.N. Si verò ignorantur nomina Sanctorum, inscriptio sit: Sacræ Reliquiæ Sanctorum, quorum nomina ignorantur.

Inter ista Episcopos monemus de Reliquijs insignioribus, quales sunt, caput integrum, brachium, aut tibia, vel similes; posse illas decentius in vasis proprijs, quæ aptè manu artificis expolita sint, honesto loco asseruari, vt etiam in processionibus publicis; præcipuè si Sanctorum Patronorum sunt; efferantur, & publicæ venerationis honore, sacrisq; obsequijs in patrocinium, & subsidium apud DEVM vocentur: quod tamen animaduertendum erit, ne vnquam in processione, qua Sanctissimum effertur Eucharistiæ Sacramentum, exportentur.

Reliquias Sanctorum, qui fulgent sicut Sol, & tanquam scintillæ in arundineto discurrunt, ostendi populo luminibus accensis conuenit, ac decet: vt enim, quod debetur Sanctorum gloriæ, obsequio religioso præstatur; ita etiam fit, vt piorum excitetur deuotio, & eorundem supplicationes in Sanctorum inuocationem ad humanarum imbecillitatum subsidia ardentius intendantur.

Sacrarum Reliquiarum publicam propositionem aliquo solenni die fieri religiosum, & optabile; modo absit superstitio, & auaritia, ac turpis eliminetur quæstus: idcirco statuimus Episcoporum diligentia faciendum, vt, cum publicę venerationi in Ecclesia sacræ Reliquiæ proponuntur, ne permittant capsulas apponi ad eleemosynam colligendam; quæ alibi colligi potest; ibi non debet; quasi ad quæstum, & lucri commodum, non ad pietatem, & deuotionem proponantur.

Corpora

Corpora Sanctorum transferri quidem non possunt sine Sedis Apostolicæ licentia. Reliquiæ insignes de loco ad locum transferri ita demum poterunt, si Episcopus decretum in Archiuio Episcopali, & libro particulari seruandum ad rei gestæ perpetuam memoriam fecerit, cur id fieri permiserit. translationem verò solennem institui, cum res ita tulerit, præcipimus. de loco nobiliore ad ignobiliorem, vt de Ciuitate in pagum, transferri prohibemus: nec Episcopi ferre debent, ne dum concedere, vt fiat. ipsis autem solennioribus diebus, quibus Reliquiarum sacrarum vel publica propositio fiet, vel translatio, vel visitatio, curent Episcopi, vt moneatur populus, ne commessationibus, & ebrietati se dedat: qui enim Sanctorum festiua gaudia celebrant, Sanctorum debent vestigia sequi, non suffragijs, & patrocinio se illorum indignos præbere.

Reliquiarum nouarum exhibitionem, & publicam propositionem, itemq; nouorum miraculorum receptionem, etiam in Ecclesijs Regularium sacri Tridentini Concilij decreto interdictã, & prohibitam esse omnes nouerint, nisi prius ab Episcopo loci recognitæ, & approbatæ fuerint: qui, simulatq; de ijs compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & alijs pijs viris, ea faciet, quæ veritati, ac pietati consentanea iudicauerit. Quod si aliquis dubius, aut difficilis abusus extirpandus sit, uel omnino aliqua de ijs rebus grauior quæstio incidat; Episcopus antequã controuersiam dirimat, Metropolitani, & Comprouincialium Episcoporum in Concilio Prouinciali sententiam expectet: cũ nihil inconsulto Sanctiss. Romano Pontifice nouum, aut in Ecclesia hactenus inusitatum vel admitti, uel decerni liceat.

Reliquiarum integrum inuentarium, quæ in Ciuitate, & Diœceſi ſunt, in Epiſcopalibus Archiuijs conſeruari cupimus, & mandamus.

DE ECCLESIIS, ET PIO IN EIS verſandi modo, Altaribus, & Sacriſtijs.

DOMVS DEI; quam decet ſanctitudo; domus orationis, & ſanctitatis munditie excellere debet; vt fiant in ea rite diuina, & ſacra; poſtulationes etiam, precationes, & vota DEO ſoluantur. hanc tanquam ſponſam Epiſcopi ſartam, tectam conſeruari, & non ſolum rebus ad ſacra peragenda neceſſarijs, & opportunis inſtitui mandent, & præcipiant; ſed ijs etiam, quæ locum decent, ornari. ſolum benè ſtratum ſit; parietes purgati; cultus vniuerſus honeſtiſſimus. Altaria non conſtituantur noua; non fiant Iconæ pictura, vel ſculptura cuiuſcunque Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Epiſcopis inconſultis; &, dum conſuluntur, proponatur integra, plenaque intentio extruere volentium: à ſacris enim imaginibus debet omnis picturæ laſciuia abeſſe, ne procaci venuſtate pingantur, aut curioſius ornentur: debet hiſtoriæ veritas exprimi, pietas excitari. Intra ſcabellum, ſiue baſim Iconæ, vel intra thecam Iconæ, vel poſt Iconam nihil omnino ſeruetur: ſint munda, ſint expedita omnia. A cornu Euangelij; ſicubi fuit olim in pariete cuſtodia ſanctiſſimæ Euchariſtiæ, & adhuc feneſtellæ pictam habent, aut inſculptam ima-

ginem

ginem CHRISTI Domini, aut inscriptionem, ex qua collìgi possèt, ibi esse Sacramentum Corporis CHRISTI; tollantur imagines, & signa huiusmodi, ne in re maxima errandi occasio præbeatur. In dictis fenestellis bene munitis seruentur olea sacra in vasculis argenteis sub sera firma, & claui. Altaria sint solida circumcirca, vt nihil sit à parte posteriore diuerticuli vacui propter sordes auertendas. Ipsa Custodia Sanctissimæ Eucharistiæ vestiatur intus panno serico, seu villutò rubei coloris. in supposito corporali pixis locetur. in pixide supponatur corporale, in quo particulæ Sacramenti resideant: si tamen pixis interius sit benè lenis, & splendida, atque inaurata, vt nihil asperum, aut inæquale appareat, in ea poterit sine corporali Sacramentum reponi: ad pixidem contegendam adhibeatur velum sericum aureis, siue argenteis lineis distinctum, aut alia ratione splendidum, & conueniens, quo à summo ad imum tota pixis operiatur: vas, & operculum pixidis sit ex argento: si pes pixidis propter Ecclesiæ paupertatem fieri argenteus non potest, fiat ex ære; tota verò pixis inauretur.

Custodia in Altari bene firmetur, ne moueri loco possit: pro ipsa verò custodia conopæa comparentur colorum Ecclesiasticorum, quæ Plebani, & Curati, siue Sacristani pro temporum, & solennitatum varietate ad custodiam contegendam adhibebunt. Clauis Custodiæ firma sit, sit etiam pulchra, & inaurata, vbi potest; si minus potest, saltem sit lucida, & cordulæ sericæ rubeæ inserta cum flocco filis sericis, & aureis conserto, quæ à Plebanis, & Curatis diligenter seruetur.

uetur. Intra Custodiam nihil omninò sit præter pixidem, & Sacramentum.

Fornix, tectum, pauimentum munditie, & cultu splendeat: parietes omnes scriptionibus quibuscunque mundentur. vasa lapidea pro seruando oleo ab Ecclesijs asportentur. frusta imaginum Sanctorum, ipsæque imagines, quæ vetustate consumptæ sunt, & alia Ecclesiastica lacera, seu fracta quæcunque combustibilia incendantur, & mittantur cineres in piscinam Sacrarij.

Sepulchra, quæ fiunt in Ecclesijs, præcipimus opere presso extrui, vt nihil emineat, quod incedentibus impedimento sit. Ecclesiæ pauimentum seruetur integrum, nec rumpatur nisi ob sepulchrum muro, & fornice construendum. Cruces, calices, nomen venerabile DEI, imagines DEI, & Sanctorum insculptæ, siue inscriptæ sepulchris, vel in solo Ecclesiæ, quamprimum omnino tollantur; nec ligneæ Cruces mortuorum tumulis in cæmeterijs figantur; ne sacrorum signorum conculcatione irreuerentiæ culpa committatur.

Fenestræ Ecclesiarum, quibus à priuatorum domibus in Ecclesiam introspicitur, vitris, & clatris ferreis muniantur, nec aperiantur.

Sumptus omnes, qui ad ornanda Altaria necessarij sunt, fiant ab ijs, à quibus ante fieri consueuerant.

Missalia non tolerentur, quæ non sint post Concilium Tridentinum correcta, & à Pio Quinto edita.

Quod fuerat antiquis temporibus piè, & laudabiliter institutum,

ſtitutum, poſteriorum temporum iniquitate à recto ſui ordine inſtituti deflexit; vigilantibus enim populis apud Eccleſias, & memorias Sanctorum nocturno etiam tempore frequentantibus, nihil fuerat olim vel petulantia corruptum, vel ſacrilega temeritate fædatum: quod poſteriorum temporum nequitia, & grauiorum malorum commiſſione obſoleuit. Auditum verò eſt, adhuc quibuſdam locis mulieres vigilijs Sanctorum in Ecclesijs pernoctare: quod ne fiat, neve prætextu pietatis aliquid grauius contingat, ſtatuimus, prædictum agendi vigilias ritum omnino tollendum eſſe, ac modis omnibus ab Epiſcopis delendum, ne; quod eſt ſummè periculoſum; vel conniuentia, vel negligentia perſeueret.

Eccleſiam, in qua fiunt ſacra, & cultus diuinus ex ordine peragitur, externis vacare impedimentis conuenit: idcirco decernimus concurſationes pauperum quorumcunque etiam miſerabilium, qui celebrantibus, & orantibus in Eccleſia impedimento ſunt, ab omnibus Ecclesijs, cum ſacra fiunt, arcendas eſſe: permittantur autem pauperes in Eccleſiæ foribus eleemoſynæ petendæ cauſa conſiſtere; modò ne vocibus obſtrepant, vt exaudiantur, & diuina perturbent.

In Eccleſia, quæ domus eſt ſanctæ conuerſationis, & pietatis, diuerſari honeſtiſſimè æquum eſt, vt etiam Apoſtoli dicto monemur, qui præcepit mulieres velari propter Angelos DEI. Curandum eſt igitur per Epiſcopos, vt in Ecclesijs, dum ſacra celebrantur, mares diſtincto ordine à fœminis maneant; & fœminæ non niſi velato capite in Eccleſiam ingrediantur.

ingrediantur. quod ubique seruari etiam iuxta doctrinam Apostolicam æquum esset.

Deambulationes, excursationes, peruicacem curiosorum petulantiam longè ab Ecclesia arcendam decernimus; ita acta iudicialia, tractatus seculares, instrumentorum, & contractuum quamcunque speciem; item repositiones mercium, tabularum, et quorumcunque profanorum in Ecclesijs omnino fieri prohibemus. quod Regulares etiam in suis Ecclesijs diligenter seruabunt.

Quibusdam locis abusu inductum, quotidianaq; consuetudine receptum est, ut humili orti loco homines, & coniugati; licet non desint Clerici, qui munus huiusmodi obire possent; nec habitudine animi, nec decenti corporis cultu apti ministeria in Ecclesijs exerceant, quæ Clericorum propria sunt, celebrantibus ministrantes, Altarium ornatui, & Ecclesiæ totius cultui seruientes; cum tamen ista omninò ignorent, & à re sacra, et sacris hærente tractanda, & custodienda alieniores habeantur, & appareant. Idcirco sacrorum Canonum Constitutionibus inhærentes, quibus cauetur, ut in pagis, et in villis; ne dum in Ciuitatibus, & Oppidis, Curati Clericum apud se habeant, qui minorum ordinum officia exerceat; curent Episcopi omnibus, quibus fieri potest, locis, in omnibus Ecclesijs Curatis tam Ciuitatum, quàm Oppidorum, pagorum, & villarum, stipendium ei solitum assignari; qui, cum secularis sit, & coniugatus, ac ineptus, totius Ecclesiæ curam hactenus gessit; deinceps attribuatur Clerico, qui Sacerdoti celebranti cum superpelliceo ministret, cum psallente cantet, lectiones in

Ecclesia

Ecclesia legat, Ecclesiam, & Altaria curet; doctrinam Christianam doceat; toti Ecclesiæ munera minorum ordinum obeundo præsit, & sub sui Sacerdotis obedientia, & disciplina viuat.

Hic autem Clericus ætatis eius sit, vt hoc obire officium possit, natalibus habilis, grammatices non ignarus, ad disciplinam, & peritiam litterarum non ineptus, voluntate, & Sacramentorum frequentia à pietate non alienus, in habitu, ac tonsura clericali assiduus, vt spes sit; illum aliquando gradatim ad Sacerdotium peruenire posse.

DE BONIS, ET IVRIBVS Ecclesiarum tuendis.

VT ECCLESIARVM bona, & iura integra conseruentur, ne vel temporum iniuria, vel vsurpantium cupiditate; quorum insidijs vndique circumueniuntur; pereant, mandamus omnibus, & singulis Episcopis, vt, cum primum facere potuerint, curent librum confici, in quem referantur Episcopalis mensæ census, redditus, bona, prædia, iura, & iurisdictiones, & feuda cum finibus attinentijs, & pertinentijs illorum, & in illorum singulis notis exprimantur priuilegia, tituli, seu concessiones, & legata ita clarè, & specificè, vt primo liceat intuitu recognoscere res ipsas, & vniuersa Ecclesiæ, seu mensæ Episcopalis integra iura:

quod ſit perpetuum Epiſcopalium iurium monumentum.

Curent præterea Epiſcopi, vt fiat item liber, in quem referantur clara, & diſtincta ſcriptione Dignitates, Præbendæ, Eccleſiæ Parochiales, Curatæ, & quæcunque beneficia tam ſimplicia, quàm vel reſidentiæ, vel curæ animarum obligationi obnoxia, cum priuilegijs, iuriſdictionibus, prædijs, redditibus, cenſibus, adiunctis finibus locorum, ac titulis eorum iurium præfatorum ad futurorum temporum memoriam, & Eccleſiaſticorum iurium conſeruationem: quod ipſum negocium licet prima ſpecie laborioſum, & difficile videatur, non magno poterunt Epiſcopi negocio per Vicarios foraneos, ſeu alios miniſtros idoneos perficere; atque idem curent à Capitulis Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum fieri.

Cum verò ad rectam adminiſtrationem non minus pertineat poſſeſſa conſeruare, quàm amiſſa, & vſurpata recuperare, ſtatuimus per Epiſcopos diligenter vrgendum, vt à libris menſæ Epiſcopalis, Capitulorum, & quorumcunque beneficiorum partitæ, quæ non exiguntur, decerpantur, & in libellum particularem referantur: poſtremo procuratoribus iniungant, vt ſuper earum ſingulis experiantur non minus ſcitè, quàm prudenter, vt amiſſa, vel vſurpata iuris medijs recuperentur; recuperationes verò ad ſingulas partitas mandent adſcribi, vt ipſæ etiam in earum, quæ exiguntur, numerum integrè referantur.

Locationes bonorum Eccleſiaſticorum vltra triennium ſine Apoſtolica conceſſione ſub pœna à iure ſtatuta fieri prohibemus:

permutationes

permutationes bonorum Ecclesiæ sine concessione Apostolica, infeudationes, & emphyteuses contra sacrorum Canonum ordinationes, & iuris tramitem attentari non debere edicimus: attentata in contrarium cassa, & nulla declaramus, & quatenus opus sit, irritamus, cassamus, & annullamus, &, qui contrafecerint, obnoxios pœnis iuris declaramus.

Vt autem sacrilega vsurpatorum cupiditas statum agnoscat suæ peruersitatis, & à malo desciscat: in omnibus Ecclesijs Curatis præcipimus, & mandamus, in tertia Dominica cuiuscunque mensis intra Missarum solennia promulgari populo Decretum sacri Tridentini Concilij sess. 22. c. 11. de ref. in linguam Italicam conuersum: Confessores verò præcipimus omnes seriò moneri, vt pœnitentes super vsurpationibus præfatis confessionum tempore examinare studeant.

Episcopos autem per misericordiam DEI obsecramus, vt memores officij, & muneris sui intelligant Ecclesiarum, & CHRISTI patrimonij esse administratores; mysteriorum verò DEI dispensatores, vt in altero libera sit exhibitionis, & donationis commissa potestas: in altero verò facultas limitibus certis adstricta, quos transilire non liceat: neque verò carni, & sanguini de terris, ac bonis Ecclesiæ dandum, aut impertiendum, etiam ratione censuum, nouarum infeudationum, & nouæ emphyteuseos, vt terrarum, & prædiorum Ecclesiasticorum, & patrimonialium forma confundatur, & continuetur agrorum series, quam posteri non agnoscant, & in

Ecclesijs successores non intelligant. meditentur verò extremi diei rationem illam, quæ districto DEI iudicio subijcietur, ne sibi temporalis patrimonij incremento salutis, & æternæ vitæ interitum comparent, & lucri specie perpetuam, & ineuitabilem exitij perditionem subeant.

Auaritia; quæ est Idolorum seruitus; aliena iniquius rapiente, & ad id; quod suum non est; cupiditatem, & manus extendente, ne dum proprium cupidius retinente, quàm Christianam decet charitatem, ferendum non est, vt cum iurium Ecclesiasticorum iactura, qui percrebuerant, abusus perseuerent, & progrediantur. fit autem, vt administratores redditium, & censuum Ecclesiasticorum multa ad suum commodum trahant; & dum factis rationibus administrationis debitores apparent; tum pro eo, quod debent, censum liuellarium super suis bonis Ecclesiæ constituant; ac vt suæ peruersitatis solatium in promptu habent, ita facile adducuntur, vt plura in suos vsus insumant, quàm in Ecclesiæ commodum: alterum sequitur, vt omnes certatim Ecclesiarum administrationes cupidè potius, quàm ambitiosè, quærant, cum tamen liuellationes huiusmodi à parte venditorum iniquæ, à parte emptorum minus licitæ appareant: quod ex Bulla Pij Quinti de censibus satis liquet. Idcirco opportuno remedio huiusmodi malo occurrentes, primò declaramus inhabiles omnes, & singulos cuiuscunque conditionis, nominis, ac tituli bonorum Ecclesiasticorum administratores, qui sunt debitores, & debita non solidarunt, ad eandem administrationem recipiendam, donec, quod debent, integrè persoluerint:

ſoluerint: eorundem uerò electionem tanquam non legitimam, & contra iuris ordinem, & rationem factam, caſſam, & nullam declaramus, & quatenus opus ſit, irritamus, & annullamus: ſecundò liuellationes quaſcunque per debitores Eccleſiarum, aut alios modo, quo præfertur, etiam ratione cenſuum non ſolutorum factas, nullas pronunciamus: tertiò filios, & hæredes debitorum iam defunctorum; donec integram ſummam defunctorum nomine debitam perſoluerint; inhabiles ad Eccleſiarum adminiſtrationem, quibus aliquid eo nomine debent, dicimus, & declaramus.

DE VICARIIS foraneis.

DIOECESIVM *latitudo efficit, vt cum Epiſcoporum oculi in particularia quædam locorum facta, & neceſſitates aſſiduè intendi non poſſint, expediat miniſtros diſtributis in Diœceſi regionibus habere, quos ipſarum regionum portionibus Vicarios foraneos præficiant: horum Epiſcopi fideli, ac diligenti opera ad multa vti poterunt, in primiſque ad executionem illorum, quæ Synodalibus Conſtitutionibus præſcribuntur, ac mandantur ad continendos Eccleſiaſticos officio, Eccleſias ornatu, populos pietatis lege, & ad ea, quæ paucis capitibus perſtringemus, cum ex his aliquando quaſi fundamentis maiorum poſſit progreſſionum materia excitari.*

Vicariorum foraneorum munus præcipuum est, quæcunque de Constitutionibus, reparationibus, instructionibus, exornationibus Ecclesiarum, Sacristiarum, Capellarum, Altarium tam particulariter, quàm generaliter mandata sunt, curare, vt non modo executioni mandentur, sed vt bene mandentur: præterea illa etiam, quæ de honestate in Ecclesijs seruanda, de ordine, & celebratione Missarum, & alia omnia, quæ Curatorum diligentiæ commissa, & mandata sunt tam respectu ministerij Sacramentorum, quàm aliorum quomodocunque ad ipsorum Curatorum munera spectantium, curare, & exequi debebunt. præterea vitam, mores, habitum, conuersationem, suspitiones rationabiles de vita, & moribus Clericorum intra fines commissæ regionis videant, extra iudicialiter corrigant, emendare contendant. Si quid tamen vel incorrigibilitate, vel rei natura grauius inciderit, ad Episcopum diligentissime perferant: quæ autem huius generis fecerint, aut curarint, ea scripto comprehendant, vt quandocunque requisiti, rationem reddere administrationis suæ valeant.

In re, & iuribus Ecclesiasticis seruandis, tuendis, & recuperandis solicitè particularium locorum Curatos vrgeant, ne quid vel negligentia pereat, vel potentiorum vi, & cupiditate vsurpetur. Si quid insolentius alicubi fiat, statim Episcopo significetur.

In Camerariorum electione, redditum Ecclesiarum dispensatione, rationum redditione, reliquorum solutione, curent ea tolli, quæ vel impedimentum afferunt, vel damnum inferunt:

præterea

præterea confinia terrarum, & bonorum Ecclesiæ præcipiant Curatorum particularium sedulitate perfici; negligentes excitent, & ad bonum adducant.

De Congregatione casuum conscientiæ singulis mensibus habenda, Vicarij foranei præcipuè agant, vt nunquam prætermittatur: illam verò seruato certo ordine vocent: mense ante futuram Congregationem exhibeant Clero suæ regionis duos, aut tres casus in congregatione excutiendos, & decidendos. In Congregationibus seruetur ordo, vt statuta die, quæ festa esse non debet, summo mane omnes ad suum Vicarium conueniant, & facto ab omnibus sacro cum Missa de Spiritu sancto fiat Congregatio, in qua casus ante exhibiti decidantur. ad Congregationem euocentur omnes, qui sunt de regione Vicarij. contumaces pœna pecuniaria plectantur. mulctæ in expensas Congregationis, librorum emendorum, & cursorum discurrentium insumantur. liber penes Vicarium sit, successori pro tempore tradendus, in quo scribantur Congregationes cum die, mense, & anno; ipsi etiam casus, & decisiones, præsentia Curatorum, qui Congregationi interfuerunt, absentium vel excusatio legitima, vel contumacia, itemque contumaciæ pœna. Si quis ter contumax fuerit, ad Episcopum deferatur, vt remedio grauiore contumaciam luere discat. Decisionum exemplum singulis mensibus ad Episcopum perferendum curet.

Tempore Congregationum frugalitas seruetur inter omnes, qui conuenient. dum corpus alitur, lectura aliqua sacræ scri-

pturæ

pturæ condiatur menſa, alatur animus; ante, & poſt fiat benedictio, & gratiarum actio, incboante Vicario, & proſequentibus reliquis.

Quæ de Curatorum reſidentia præſenti Synodo decreta ſunt, Vicarij, vt obſeruentur, ſtudioſè curent: ſuper illorum receſſu à cura ex cauſa rationabili ſeruandum curent, quod proprio de reſidentia Curatorum capite ſtatutum eſt.

Præterea illorum munus ſit, cum aliquis ex Curatis ſuæ regionis ægrotare cæperit, inuiſere; ſi grauius ſe habuerit, curare diligentius, vt neceſſaria tam ſpiritualia, quàm temporalia illi miniſtrentur; ſi obierit, in ſuo libro ſcribant obitum cum die, menſe, & anno, ſtatimque Epiſcopum moneant: curabunt verò interim tam viuente Curato in ægritudine, quàm mortuo, ne cura animarum detrimentum patiatur. rerum, bonorum, quæcunque in vita poſſederit, curam diligentem habeant, ne quid fraudis in præiudicium eorum, qui ſuccedere de iure debebunt, committatur, inuocato etiam ſuper his, ſi opus fuerit, brachio ſeculari: exceptis calicibus, Miſſalibus, & paramentis tam ex auro, quàm ex alia materia conflatis; quæ Conſtitutione Pij Quinti Eccleſijs, de quarum fructibus facta ſunt, tradenda hoc caſu, & incorporanda omnino curabunt.

Ex Sacerdotibus alienigenis ſi quis in regionem venerit, ne admittatur ad celebrationem Miſſæ, niſi licentiam à foro Epiſcopali obtentam in ſcriptis habuerit: illos autem, qui tanquam peregrini ad Miſſarum celebrationem admiſſi ſunt, in curam

animarum

animarum intrudi non permittant. Cooperatores, seu Capellanos quoscunque non permittant. Confessiones audire, & Sacramenta ministrare, nisi licentiam in scriptis obtentam ostenderint: eos, qui contra præmissa ire præsumpserint, ad Episcopum deferre studeant.

Cum verò contigerit, dictos Vicarios ad reuisionem Ecclesiarum suæ regionis excurrere vel ordinarij officij sui obligatione, vel mandato speciali, tum eis non liceat quidquam, ne minimum quidem pecuniæ, aut ab Ecclesijs, aut ab earum Camerarijs exigere, seu petere, nec sponte oblatum accipere: si contrafecerint, eos declaramus ex nunc pœnas iuris à sacro Concilio Tridentino indictas incurrisse; vt satis facere eiusdem dispositioni non omittant. Victualia modestè exhibeantur, vt nihil inter Ecclesiasticos appareat indecorum, nihil superfluum; omnia moderationis Ecclesiasticæ lege temperata.

Declaramus autem Decreta hactenus edita non afficere, aut lædere iura Capitulorum Ecclesiarum Cathedralium fundata in priuilegijs, & indultis Apostolicis.

DE MONIALIBVS.

MONIALIVM, quarum dicata DEO virginitas diligenti Episcoporum vigilantia custodienda est, ingressum ad Monasteria, disciplinam, vitam regularem, & pietatem, tanquam certissima regu-

laris

laris perfectionis fundamenta attentè inspicere, attentius promouere, & summa solicitudine tueri, ac defendere Episcopali solertiæ conuenit. Nos verò ex alieno sumenda potius, quàm depromenda de nostro in medium hoc de genere proponemus: ita tulerunt res, quæ modò nostræ sunt, officio, & obligatione: quod tamen cæptum est, auctore DEO, & duce, longius etiam eodem fauente DEO ad perfectum aliquando adducetur.

Tria sunt, quibus præcipue monasticæ disciplinæ status conseruatur, & augetur; sufficiens communis victus; deuota regulæ obseruantia; pia Sacramentorum frequentia: ad quæ si accedat pastoris vigilantia, DEO fauente sperandum est, profici vel plurimum posse: quia tamen aliqua antecedunt, vt receptio, habitus, & professio; quædam verò etiam subsequuntur; de singulis statuere non modo vtile, sed necessarium existimamus.

Primo igitur quærant, & inuestigent Episcopi, quot sint redditus Monasteriorum, vel quæ eleemosynarum quantitas; & in sibi subiectis ordinaria, in alijs Apostolica auctoritate sibi Pontificia Constitutione attributa adhibitis superioribus Regularibus præstituant numerum Monialium, quæ in monasterio ali possint; si plures sint, quàm ali commode possint, decedentibus aliquibus non sufficiatur alia, nisi redigatur numerus eò, vt adæquatis possit facultatibus sustentari. quod districtè præcipimus obseruandum; ne premat egestas, & rei necessariæ inopia pereant omnia. interim verò curetur, vt ipsis Monialibus, vel ipsarum

sarum

ſarum induſtria, vel publicis, & priuatis eleemoſynis ſubueniatur, diſpoſitis etiam per Eccleſias capſulis, in quas charitatis ſubſidia conferantur.

Quia verò Monaſteria, quæ opibus olim affluebant, actorum, ſeu procuratorum negligentia, ſiue potentiorum vſurpatione collabi ita ſolent, vt egere incipiant; & ad paſtoralem pertinet ſolicitudinem, quæ cadere cæperunt, auctoritate, & ſubſidio fulcire, ne corruant; omnes, & ſingulos Epiſcopos hortamur in Domino, & ſeriò monemus, vt omni ſtudio curent, quo Monaſteriorum terræ, redditus, cenſus, & iura recuperentur; agant apud locorum Magiſtratus, procuratores dicto excitent, Monialium protectores, ſeu conſeruatores incendant, omnia conentur, ne coram DEO negligentiæ arguantur, & ſocordiæ apud homines: quod ſi idem ſit numerus re imminuta, qui integra fuit, nec reſtitutionis ſpes oſtendatur, cogitent Epiſcopi de numero paulatim minuendo per obitum Monialium facto Abbatiſſis, ſeu Prioriſſis graui præcepto, ne de receptione alicuius ad Monachatum aut tractent, aut deliberent ſe inconſulto: niſi enim præſenti remedio occurratur, erit magnopere timendum, ne multorum annorum ære alieno, quod neceſſitate contrahitur, vniuerſus Monialium ſtatus opprimatur; quem conſultius minui ex parte aliqua, quàm totum extingui, permittendum. Qua ratione ſi augeantur Monaſteria legatis pijs, & nouis redditibus, æquum eſt, ſeruatis, quæ ſeruanda ſunt, reliquis, numerum etiam Monialium augeri.

Communis debet ijs eſſe victus, quarum cõmunis eſt domus,

 & veſtitus,

et vestitus, & regula, neque enim illa, quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent, relaxari, aut mutari possunt. Idcirco; sicubi fieri solitum est; partitiones de redditibus Monasterij tam tritici, quàm vini; quæ fiebant inter Moniales, vt quæque portionem haberet, & inde sibi victum sufficeret; damnamus, et abolemus; & sub interminatione diuini iudicij, & pœna excommunicationis in singulas consentientes, in vniuersitatem verò interdicti ingressus Ecclesiæ inhibemus, ne in posterum fiant, aut fieri per ipsarum Monialium Præfectas, Abbatissas, seu Priorissas permittantur. ipsis verò Abbatissis, seu Priorissis sub pœna priuationis ab officio præcipimus, vt, quod contra præsentis Constitutionis tenorem viderint, vel cognouerint, attentari, aut fieri, Episcopo statim significent, quo abusus veteres tandem aliquando tollantur.

Quia in vnaquaque re dantur certi gradus, per quos ad maiora aspiratur, & ascenditur, atque hunc ordinem non in humanis tantum, sed in spiritualibus, et diuinis etiam inueniri nemo negat: ita, vbi corruptela vetus radices egit, quas si statim euellere vi conemur, corruptum antequam sanetur, etiam ipsum ruet; curandum, vt remedia huius generis omnia in rationem quandam temperentur, vt si minus celeriter, tutò certe sanare veterem morbum valeamus. Decernimus igitur in Monasterijs Monialium: vbi iam certus hac de re ordo, & cum ratione consentiens statutus non est: Moniali aliqua cuiuscunque religionis, et ordinis sit, decedente post harum Constitutionum promulgationem, & sanctæ Sedis Apostolicæ

stolicæ confirmationem, statim Abbatissam, seu Priorissam cum sua Vicaria, vel ea impedita, cum alia Moniali, ex maturioribus ætate, & prudentia debere thalamum, & omnia, quæ in eo sunt, cuiuscunque generis, & qualitatis nomine Monasterij facto diligenti inuentario in tenutam, & possessionem accipere, eaq; referre omnia in commune Monasterij vestiarium, illata pecunia in commune Monasterij scrinium. Thalami etiam claues apud se retinere pro munere officij sui, ac de his omnibus quamprimum per literas Episcopum admonere, si quid hoc de genere præcipere voluerit; non obstante Monialis ipsius, dum viueret, electione discipulæ, & eiusdem destinatione etiam cum Abbatissæ, seu Priorissæ, aut Capituli Monialium licentia ad futuram thalami, & rerum successionem. quæ omnia tanquam iuri, rationi, & ipsis regulæ substantialibus contraria nulla declaramus, & quatenus opus sit, annullamus, & cassamus, declarantes neque Abbatissam, neque Priorissam, neque Moniales cuiuscunque pactionis, conuentionis, & concordij vigore ad huiusmodi executionem obligatas fuisse, aut obligari potuisse, cum ex altera parte subsit certissima obligatio non conueniendi, seu conuenta non obseruandi.

Abbatissas, seu Priorissas, & earum Vicarias tanquam Monasterij Præfectas, seriò monemus, vt inter suas Moniales crebrò agant hac de re, vt omnes discant nihil possidere se propriè; vsum habere in vita; in morte nullum dispositionis actum habere, aut habere posse, etiam consentiente Præfecta; cuius partes sunt dispensare, non dissipare; hæc est enim dissi-

patio regulæ, quæ nec in vita, nec in morte proprietatem Regularibus reliquit; & si quando à Moniali ægrotante fuerint requisitæ, vt alij vel supellectilem dent, vel thalamum, piè instruant hoc non licere; ægræ partes esse, si quid in vita commisit, lachrymis, dolore, & pœnitentiæ sacramento expiare, non superaddere noua piacula, quibus fœdius anima ad tremendum DEI iudicium exitura deturpetur. si qua licentiam testandi, aut quoquo modo disponendi, aut aliquam eligendi, seu nominandi, quę succedat, de facto dederit, declaramus eam ab officio ipso facto priuatam, & depositam, eandemq; in perpetuum declaramus ad idem officium, & alia quæcunque in eadem Religione obtinenda, inhabilem.

Has verò Constitutiones, cum primum à sancta Sede confirmationem acceperint, præcipimus, vbi Monasteria reformata non sunt, Abbatissis, seu Priorissis, & Monialibus, in linguam Italicam versas à Vicarijs, seu specialibus Nuncijs Episcoporum (vbi disciplina Monastica reformationem nondum accepit) legi, declarari, & intimari, ac de huiusmodi intimatione in actis Cancellariæ Episcopalis scriptionem fieri diligentem.

In Monasterijs, à quibus proprietas exulat, & omnis affectio corrupta, seruetur illa rerum omnium communio, quæ nihil habet, & cui nihil deest; quæ in egestate rerum copiam habet, & nihil omnino habet: si quid enim est, hoc habet vsu, non affectu, quæ quidem diues inopia in omnium Monialium domos, & vitam pastorali prudentia, & vigilantia inuehenda est.

Communis

Communis esse debet Monialium mensa, ad quam omnes exceptis ægrotantibus conuenire debent, ac tenentur; pactiones, siue consuetudines, quæ corruptelæ sunt, vt tantum pecuniæ detur ei, quæ ad mensam communem non accedit, reijcimus, & nullas dicimus; & quæ vel obseruarint, vel vt obseruentur, institerint; mensis vnius voce in Capitulo priuamus, aut alia pœna, quæ Abbatissæ, vel Priorissę loci, aut Vicariæ; si principales impeditæ fuerint; conueniens videbitur, plecti mandamus.

In mensa communi non desit spiritualis aliqua lectio, qua corporales cibi suauiter condiantur: debent enim, quę DEO viuunt, spiritu magis viuere, vt licet necessitati corporis seruiant; plus tamen animo semper tributum velint. Liber verò ad lectionem mensæ adhibendus à Confessario probetur.

Silentium, obedientia, humilitas, charitas, ac reliquæ Christianæ virtutes inter Regulares personas gemmarum clarissimarum loco sint, quibus præcipue Monialium domus, & familia exornetur.

Quæ à regula nomen ducunt, eam, cui se professione solenni adstrinxerunt, nosse regulam debent. Episcoporum igitur diligentia efficere debebit, vt Regula inter Moniales (vbi hactenus omissa fuit) lingua Italica ab aliqua ex Monialibus, quæ lectioni obeundæ aptior fuerit, & ab Abbatissa, seu Priorissa deputabitur, frequenter legatur, atque illa quidem in duas distinguatur partes, ita vt quotidie legatur aliquid post Conuentualis Missæ officium vel in choro,

vel alibi, vbi commodius possit, de tribus, quæ emittuntur in professione, votis, vt sæpissime inculcentur, & auctore DEO aliquando hæreant; alia verò per ordinem, vt quolibet festo die legantur quatuor, aut quinque capita, & à fine ad principium redeatur, nunquam verò intermittatur. Inter legendum Abbatissa, seu Priorissa Moniales moneat, & redarguat, si quid minus seruetur, aut negligatur: excitet verò ad correctionem, & ad futuræ gloriæ cupiditatem, igniculos addens, & semina Christianæ pietatis. si quid pœnæ à regula ob quodcunque commissum, aut omissum statutum est, hoc Præfecta exequatur; si fuerit oppositum impedimentum, confessarium consulat, Episcopum moneat.

Statis horis tam matutinis, quàm diurnis, & vespertinis Præfectæ curent, vt omnes Moniales in Ecclesiam ad laudes DEO persoluendas conueniant, & in ea non nugis, & collocutionibus operam dent: nulla verò Monialis quocunque prætextu excusetur à choro, nisi vel ægritudinis causa, vel ægrotantium custodia, vel iusti impedimenti excusatione; quam Præfectarum munus erit cognoscere, &, si legitima fuerit, etiam admittere. Quæ in chorum non venerint, pœna regulæ, aut alia etiam grauiori pro culpæ modo, à Præfecta plectantur, ac, si contumacius perseuerarint, Episcopo significetur, vt medicinam conficiat ipsi ægritudini accommodandam.

Admoneantur Sanctimoniales, vt saltem semel singulis mensibus confessionem peccatorum faciant, & sacrosanctam Eucharistiam suscipiant, vt eo se salutari præsidio muniant

ad

ad omnes oppugnationes Dæmonis fortiter ſuperandas. Quod feſtis ſolennioribus anni, item Beatæ MARIAE Virginis, & Sanctorum Apoſtolorum omittere non debebunt. His attribuatur Confeſſarius ætate, & prudentia maturus, vita, moribus, & doctrina probatus: qui etiam pro opportunitate norit aliquid è ſacris ſcripturis depromere ad ſpiritualem ipſarum iucunditatem, & perfectæ vitæ progreſſionem: præter ordinarium alius extraordinarius ab Epiſcopo eiſdem bis, aut ter in anno offeratur, qui omnium confeſſiones audire debeat.

Seniorum Monialium partes ſunt, iuniores ad Sacramentorum frequentiam, & omnes alios pietatis, & deuotionis actus inuitare verbo, exemplo, charitate; vt ad iuniorum modeſtiam, ac religionem pertinet, omnia, quæ in regula ſunt, præcepta obſeruare, ad ea ſe aſſiduè exercere, & nihil omittere illorum, quæ ad regularis perfectionis implementum ſpectare aliqua ratione poſſunt.

At verò non exigua eſt educationis vis, qua fit habitus difficilè mobilis, & par naturæ habilitas quædam: quo vno præcipuè nititur morum, & vitæ bene agendæ fundamentum. hoc attendant Epiſcopi; ſicubi adhuc non eſt inſtituta ratio virginum ad Sanctimonialium perfectionem traducendarum; & omnino proſpiciant, vt quamprimum in ſingulis Monaſterijs inſtituatur Nouitiatus, in quem tam præſentes puellæ; quæ degunt in Monaſterijs apud ſeniores, ibiq; in probatione morantur; quàm omnes, quæ in futurum ad monaſticam vitam aſpirabunt, recipiantur. Quæ illò vel ſuo diſſenſu, vel parentum, aut propinquorum impedimento diuertere noluerint, di-

mitti à Monasterio volumus, nec ei suffragetur superiorum temporum abusus, aut pactio, siue concordium cum Monasterio, aut Monasterij Præfectis aliàs initum; quàm pactionem, seu conuentionem iniri non potuisse declaramus contra commune bonum Monasterij: initam verò non tenere, nec quemquam obligare. In primis verò abolemus, & extinguimus in omnibus Prouinciæ Aquileiensis Monasterijs Monialium discipularum nomen, & vsum, quo solebant Moniales puellam tam ex consanguineis, quàm ex alienis recipere in discipulam, illamque educare, & vsque ad professionem in Monastica disciplina in proprio thalamo exercere. Inde enim; vt est sexus, & seculi infelicitas; parum boni oriebatur, vtinam nihil vel mali, vel scandali: in primis verò educationis dissimilitudo, & educantium diuersitas nihil hactenus effecit, in quo non incompositio quædam, & dissonantia videretur, vniformi aliquando ratione, & disciplina temperanda: quod Nouitiatus vnico remedio fauente DEO fieri poterit.

A tempore Nouitiatus è septis Monasterij exire Nouitijs nullatenus permittatur. In Nouitiatum nulla recipiatur sine habitu regulari. Ad habitum nulla nisi maior duodecim annorum. at verò antequam inducatur in Monasterium, de libero eius consensu interrogata ab Episcopo, vel Vicario generali, aut aliquo ab eis deputato, inducetur in Ecclesiam interiorem, vbi sacro audito, & accepta sanctissima Communione de Confessarij, aut alterius manu, iuxta morem locorum assumet ab eodem habitum regularem, & in Nouitiatum recipietur,

tur, ac finito tempore Nouitiatus, & probationis ; quod minus non sit anno ; si decimum sextum ætatis annum impleuerit ; quod scripto authentico constare debebit ; & interrogata ab Episcopo, vel Vicario eius generali de pio illius consensu, & libera voluntate certum testimonium dederit, ad professionem recipi liceat. Optamus autem, vt vetus Monialium solenniter velandarum mos obliuione, ac desuetudine penè antiquatus ad vsum pristinum instituto, & ritu proprio reuocetur ; modo intra Monasterium fiat.

Nouitiatum visitet singulis mensibus Abbatissa, seu Priorissa cum Vicaria, & significet Episcopo statum illius, & puellarum disciplinam, & Præfectæ diligentiam.

Vsu penè locorum omnium receptum est, vt puellæ, quæ disciplinæ, & educationis locum alibi non inueniunt, in Monasteria consentientibus Episcopis recipiantur, & ibi pietatem discant, & moribus penè Ecclesiasticis instituantur ; vt, quò se contulerint, vel nuptui etiam traditæ fuerint, domos, familias, filios pietatis, ac Religionis tacitis quasi documentis : quod à pio vitæ exemplo colligitur : imbuant, & erudiant ; quod ad gloriam DEI, & salutem animarum pertinere nemo negarit. Ne tamen, quod passim fit ad commune bonum, cõmunem afferat, & insignem Regularibus domibus iacturam, decernimus, (quod multis iam locis factum audiuimus, probauimus, ac imitari affectamus) quamprimum Monasterijs Monialium, quæ puellarum educandarum studium non refugiunt, aliquam in ipso Monasterio partem aptari à Monialium cellis separatam, in quam recipiantur puellæ educandæ, & ibidem erudiantur.

Sit autem vna omnium magistra, cuius dicto puellæ omnes pareant, à qua vna omnes addiscenda addiscant. primum doceantur doctrinam Christianam, Officium Beatæ MARIAE Virginis, septem Psalmos pœnitentiales, Coronam, & Rosarium; acu etiam pingere, & alia facere, quæ ad sexum muliebrem honestandum, & familias industria tuendas pertinere possunt. Hæ verò si semel ante finitum educationis tempus exiuerint, vel eductæ fuerint à Monasterio spem deponant restitutionis.

Salarium pro qualibet puella assignatum totum Abbatissæ, vel Priorissæ soluatur, vnde victus puellis, magistræ verò aliquid commodi vltra victum propter docendi laborem suppeditetur.

Alium educandarum puellarum modum abolemus, ac tollimus, vt iam illa, quæ mercimonij, & irreligiosi lucri cupiditatem non olent modo, sed verè habent, à Sanctimonialium domo, quæ proprium non in re modo, sed in ipsa voluntate abnegarunt, longissime arceantur.

Clausuram Monialium; si Episcopis subsint; ordinaria, sin minus Apostolica auctoritate iuxta Tridentini Concilij decretum ab ipsis reuideri, vel Apostolica delegata auctoritate, vel ordinaria conuenit, & reformari: in primis circa viridaria, & hortos inspicienda muri altitudo, arborum à muris distantia, in ipsis septorum muris foramina tam intus, quàm extra, vt diligentissime Virginum DEO dicatarum conseruationi prospiciatur. Portas ingressus in Monasterium bene muniendas, nunquam nisi ex causa necessaria aperiendas præcipiant.

cipiant. Parlatorij verò interior porta sera, & vecte præsertim claudatur: clauis ab Abbatissa, seu Priorissa, aut Vicaria seruetur. in Parlatorio à parte Monialium nihil omnino sit, quo porta interius obserari possit. si fuerit aliquid cum Moniali à quoquam agendum, petat ipsa Monialis à Præfecta Monasterij licentiam, & clauem: expedita colloquutione obserata porta clauem restituat: in quo statuimus obseruari, vt patres, & matres etiam sine licentia (quoad fratres verò decernimus seruandum, quod est Episcoporum diligentia hactenus constitutum) possint suas vel filias, vel sorores alloqui: si alius extra hos fuerit, qui alloqui Monialem velit, licentiam in scriptis obtineat ab Episcopo. hi tamen non permittantur alloqui sine licentia Abbatissæ, siue Priorissæ, & præsentia auditricis. vbi verò ordo iam institutus est prædicto exactior, ille ibi seruetur.

Fœminis, quæ meretricium exercuerunt, aut quarum honestas in dubium reuocata aliquando fuit, cum Monialibus tractare, loqui, negocium habere nullatenus concedatur, etiam si causa prætendatur honesta; de qua tamen bene suspicari tutum omnino non est.

Episcopi ingressum nulli concedant, nisi ex causa necessaria, & in scriptis; ipsi verò nunquam ingrediantur, nisi ex causa necessaria, & obseruent Constitutionem Gregorij XIII. latam die xxiij. Decembris. M.D.LXXXI. vt censuras Pontificias declinent.

Liber conficiatur in quolibet Monasterio, in cuius parte scribantur omnia nomina, & cognomina, & patria Monialium

viuentium. Sit pars libri attributa ſcriptioni Monialium morientium: tertia pars contineat nomina Nouitiarum cum die, menſe, & anno receptionis: quarta pars habeat profeſſiones cum die, menſe, & anno, & profeſſarum nominibus, cognominibus, & patria.

Præter hunc librum habeatur item liber puellarum, quæ educantur: ſcribantur in eo in prima facie paginæ nomina, cognomina, & patria puellarum educandarum cum die, menſe, & anno ingreſſus, & cum aſſignata quantitate pecuniæ, aut illius ſpeciei, quæ fuit attributa pro cuiuslibet victu: ex altera parte ſcribantur quæcunque exhibita ex attributis pro victu.

Vterque liber ſit apud Præfectam Monaſterij, ſiue Abbatiſſam, ſiue Prioriſſam, & diligenter cuſtodiatur, & Epiſcopo, quandocunque voluerit, ac requiſierit, ſit in promptu. appareat verò, vt in reliquis, in his etiam diligentia illarum, quæ præfecturæ munus ſuſceptum habent, vt laudem mereantur, & præmium in Cælo benè geſtæ prouinciæ.

Multo verò plura ſtatuenda pro bono Sanctimonialium ſtatu viderentur, niſi cogitandum eſſet de Domini ſententia, qui cum multa Apoſtolos docere, & præcipere eiſdem haberet, illa reticuit, quæ portare tunc non poſſent, in aliud tempus extrahenda, cum habiliores ad intelligendum facti eſſent. Nos verò ſi de Monialium domibus in Prouincia bene conſtitutis cogitamus, hæc, quæ iecimus fundamenta, illò pertinebunt, vt, quod præſentibus decretis faciendum putauimus, iam factum laudemus: ſi verò illarum rationem habemus, quæ principia, & baſes,

& bases, quibus sustententur, adhuc non habent, satis multa statuimus, ut quæ modo portare non possint, inculcare superuacaneum videatur. Quod de reliquis etiam ad gubernium Ecclesiasticum pertinentibus eodem consilio decreuisse, & statuisse nos per DEI gratiam non pœnitebit.

Presbyteros seculares, ac regulares sine expressa licentia Episcoporum decernimus non permittendos, ut in Ecclesijs Monialium Episcopis subiectarum celebrent.

Ac ut laudamus, quod multis iam factum locis audiuimus, ita, ubi non est institutum, decernimus instituendum; ut musicas laicorum, seu Clericorum in Monialium Ecclesijs Episcopi non permittant, nisi licentia præcedente.

Extremum hoc Episcopos monemus, accuratè prospiciendum, ut incongruæ cuidam rei, quæ inter Monialium Conuersas passim viget, occurrant, nec permittant illas à Monasterijs suæ Diœcesis ad colligendas eleemosynas extra Diœcesim discedere sine litteris commendatitijs; ut cognoscantur, unde veniant, & quò, cuiusve rei causa proficiscantur; aut ad eleemosynarum collectiones, cum aliunde venerint, non admittant, nisi præfatas commendatitias attulerint; nec adhuc permittantur eleemosynas colligere, nisi domum ante, in quam diuerterint, & in qua permaneant, ipsi notam fecerint.

Suprascriptas Constitutiones in Prouinciali Synodo prima Aquileiensi promulgatas, & receptas de consilio, & consensu Reuerendiss. DD. Coepiscoporum nostrorum decernimus in Synodo prima Diœcesana à singulis Episcopis promulgari, & executioni mãdari, quatenus Episcopalis solicitudo cõficere poterit.

Si qua

Si qua autem ſuper illis, aut illarum aliqua circa veram intelligentiam dubitatio emerſerit, illius nobis declarationem vſque ad futuram Synodum Prouincialem item de conſenſu eorundem Reuerendiſſimorum DD. Coepiſcoporum reſeruamus. Præfatarum verò Conſtitutionum diſpoſitionem ſanctæ Sedis iudicio ſubijcimus, & confirmationem, & approbationem ab eadem petendam, & impetrandam huius ſanctæ Synodi Aquileienſis nomine decernimus omni meliori modo ad laudem Omnipotentis DEI. Amen.

Ego Franciſcus Patriarcha Aquileienſis definiens ſubſcribo.

Ego Georgius Epiſcopus Petinenſis definiens ſubſcribo.

Ego Cæſar Epiſcopus Parentinus definiens ſubſcripſi.

Ego Michael Epiſcopus Vicentinus definiens ſubſcripſi.

Ego Iacobus Epiſcopus Feltrenſis definiens ſubſcripſi.

Ego Claudius Epiſcopus Polenſis definiens ſubſcripſi.

Ego M. Antonius Epiſcopus Cenetenſis definiens ſubſcripſi.

Ego

Ego Albertus Episcopus Famagustanus, Coadiutor Veronæ definiens subscripsi.

Ego Marcus Episcopus Paduanus definiens subscripsi.

Ego Philippus Episcopus Comensis definiens subscripsi.

Ego Aloysius Episcopus Taruisinus definiens subscripsi.

Ego Franciscus de Prampero Canonicus Vtinensis, ac Procurator specialis Reuerendissimi D. Ioannis Ingegnerij Episcopi Iustinopolitani eius nomine interfui, ac subscripsi, & omnia, & singula in hac sancta Synodo acta, & publicata, eius, & Ecclesiæ suæ nomine recipio.

Ego Horatius Businus I. V. D. & Presbyter, ac ciuis Aemoniensis Procurator specialis Reuerendissimi D. Antonij Saraceni Episcopi Aemoniensis nomine eius interfui, & subscripsi, & omnia, ac singula in hac sancta Synodo acta, edita, & publicata, eius, & Ecclesiæ suæ nomine recipio.

Ego Valerius Trapola à Collibus I. V. D. & Vicarius generalis Reuerendissimi Domini, D. Matthæi Sanuti

Episcopi Concordiæ, eiusq; in hoc specialis Procurator eius nomine interfui, & subscripsi, & omnia, & singula in hac sancta Synodo decreta, atque acta, edita, & publicata, eius, & Ecclesiæ suæ nomine recipio.

Ego Gasparus Pinellus Doctor sacræ Theologiæ Reuerendissimiq; Domini Episcopi Bellunensis Procurator specialis, eius nomine interfui, & subscripsi, & omnia, ac singula in hac sancta Synodo acta, edita, & publicata, eius, & Ecclesiæ suæ nomine recipio.

Finis Concilij Prouincialis Aquileiensis Primi, habiti in Ciuitate Vtini die 20. Octobris. 1596.

EX CONCILIO Lateranensi sub Leone X.

LEO EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI, AD PERPETVAM REI MEMORIAM sacro approbante Concilio.

POSTOLICI regiminis solicitudo nos assiduè pulsat, vt medendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotens author curam habere voluit; ijs potissimum, qui instantius fideles nunc vrgere cernuntur, salutifero olei, & vini medicamine ad instar Samaritani in Euangelio solicitam operam impendamus, ne nobis illud Hieremiæ obijciatur: nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? cum itaque diebus nostris (quod dolenter referimus) zizaniæ seminator, antiquus humani generis hostis, nonnullos pernitiosissimos errores à fidelibus semper explosos, in agro Domini superseminare, & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis; quod videlicet mortalis sit, aut vnica in cunctis hominibus; & nonnulli temerè philosophantes, secundum saltem philosophiam verum id esse asseuerent, contra huiusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes, hoc sacro appro-

bante Concilio damnamus, & reprobamus omnes asserentes, animam intellectiuam mortalem esse, aut vnicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cum illa non solum verè per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in Canone felicis recordationis Clementis Papæ Quinti prædecessoris nostri in generali Viennensi Concilio edito continetur, verum & immortalis, & pro corporum, quibus infunditur, multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. quod manifeste constat ex Euangelio, cum Dominus ait: Animam autem occidere non possunt: & alibi: qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. & cum æterna præmia, & æterna supplicia pro merito vitæ iudicandis repromittit: aliàs incarnatio, & alia CHRISTI mysteria nobis minimè profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti, & iusti miserabiliores essent (iuxta Apostolum) cunctis hominibus. cumq; verum vero minimè contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omninò falsam esse diffinimus, &, vt aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus; omnesq; huiusmodi erroris assertionibus inhærentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia, vt detestabiles, & abominabiles hæreticos, & infideles, Catholicam fidem labefactantes vitandos, & puniendos fore decernimus. Insuper omnibus, & singulis philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus, districtè præcipiendo mandamus, vt cum philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus à recta fide deuiare noscuntur,

auditoribus

auditoribus suis legerint, seu explanauerint; quale hoc est de animæ mortalitate, aut vnitate, & mundi æternitate, ac alia huiusmodi; teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta; cum omnia solubilia existant; pro viribus excludere, atque resoluere: & cum non sufficiat aliquandò tribulorum radices præscindere, nisi, & ne iterum pullulent, funditus euellere, ac eorum semina, originalesq; causas, vnde facile oriuntur, remouere: cum præcipuè humanæ philosophiæ studia diuturniora; quam DEVS secundum verbum Apostoli euacuauit, & stultam fecit; absque diuinæ sapientiæ condimento, & quæ sine reuelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quàm in veritatis elucidationem: ad tollendam omnem in præmissis errandi occasionem, hac salutari Constitutione ordinamus, & statuimus, ne quisquam de cætero in sacris ordinibus constitutus, secularis, vel regularis, aut alias ad illos à iure arctatus, in studijs generalibus, vel alibi publicè audiendo, philosophiæ, aut poesis studijs vltra quinquennium post grammaticam, & dialecticam, sine aliquo studio Theologiæ, aut iuris Pontificij incumbat: verum dicto exacto quinquennio, si illis studijs insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul, aut seorsum, aut Theologiæ, aut sacris Canonibus operam nauauerit, vt in his sanctis, & vtilibus professionibus Sacerdotes Domini inueniant, vnde infectas philosophiæ, & poesis radices purgare, & sanare valeant: & hos Canones per ordinarios locorum; vbi generalia studia vigent,

& rectores uniuersitatis eorundem studiorum singulis annis in principio studij, in uirtute sanctæ obedientiæ publicari mandamus, nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis, reprobationis, diffinitionis, inhibitionis, decreti, ordinationis, statuti, & mandati infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis DEI, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ in publica sessione in Lateranensi sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno incarnationis Dominicæ 1513. quartodecimo Kalendas Ianuarij Pontificatus nostri anno primo.

INDEX

INDEX Rubricarum.

De

Superiora omnia Synodi huius Prouincialis Decreta recognita, & approbata fuerunt à sacra Congregatione Concilij Tridentini.

HIERONYMVS CARD. MATTHAEIVS.

In Ciuitate Vtini die 28. Octob. 1596. comparuit coram Reuerendiss. D. Patriarcha Aquileiæ &c. Metropolitano Reuerendus Presbyter D. Michael Passera Canonicus Tergestinus, & specialis Nuncius pro Reuerendiss. D. Episcopo Tergestino ad proponendas excusationes eiusdem Reuerendissimi D. Episcopi in Synodo Prouinciali Aquileiensi: vt patet mandato sui Procuratorij suo die 26. Octob. eiusdem anni manu D. Georgij Piccardi Notarij Tergestini.

Die 2. Nouemb. 1596. coram eodem Reuerendiss. D. Patriarcha Metropolitano comparuit Reueren. & Excell. D. Iosephus Roboretus Cathedralis Ecclesiæ Tridentinæ Canonicus, & Episcopatus Tridentini pro Illustriss. & Reuerendiss. D. D. Ludouico S. R. E. Cardinali Madruccio dictæ Ecclesię Episcopo Vicarius generalis, & ab eodem Illustriss. D. Card. vt patet litteris D. S. Illustrissimæ datis Romæ die 19. Octob. 1596. manu propria subscriptis, & solito sigillo obsignatis: specialis Nuncius destinatus ad Synodum Prouincialem Aquileiensem.

F I N I S.

VTINI,
Ex Typographia Io. Baptistæ Natolini.
M. D. XCVIII.

